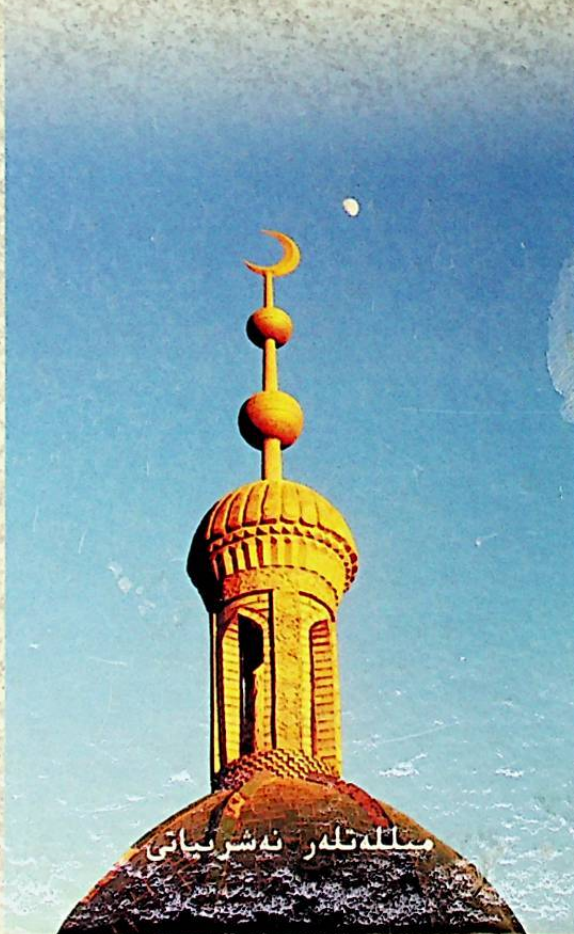

تہجہ لای شہپر لردین

مسائلہ تلمار ندر شریاتی

تہجہ لای شہپر لردین

مسلہ تلہر نہ شریاتی

شائىر نەجەللى سىزغۇچى: ئوبۇل ھېكىم

图书在版编目(CIP)数据

塔加力诗选:维吾尔文/塔加力著. - 北京:民族出版社,
2000.9

ISBN 7-105-04104-8

I. 塔… II. 塔… III. 诗歌—作品集—中国—当代—维吾尔语(中国少数民族语言) IV. I227

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2000)第 46987 号

责任编辑: 凯塞尔

责任校对: 胡达拜地

出版发行: 民族出版社 电话:010—64290862

社 址: 北京市和平里北街 14 号 邮编: 100013

印 刷: 迪鑫印刷厂

经 销: 各地新华书店

版 次: 2000 年 9 月第 1 版

2000 年 9 月北京第 1 次印刷

开 本: 850×1168 毫米 1/32

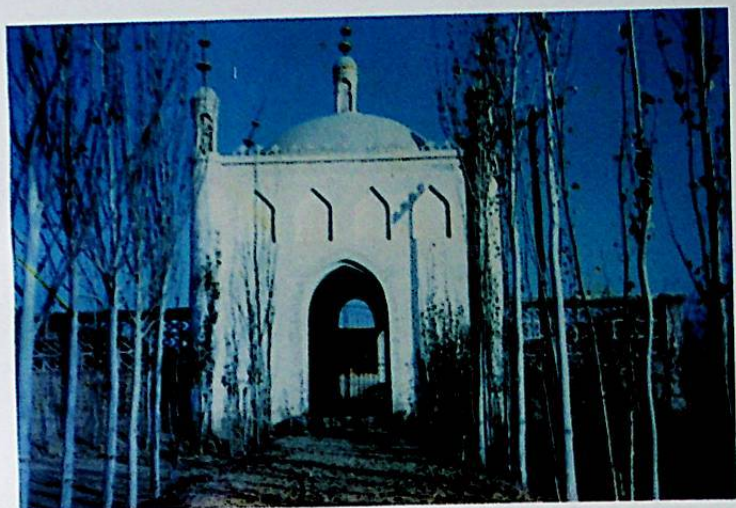
印 张: 7

印 数: 0001—3000 册

定 价: 11.00 元

شائىر تەجەللى مەقبەرىسىنىڭ ئالدى كۆرۈنۈشى

شائىرنىڭ قەبرىسى ئۈستىگە ئورنىتىلغان ياغاچ پەنجىرە

مۇندەرىجە

- (1) ..... غەزەل ۋە مۇخەممەسلەر
- (19) ..... قەسىدە
- (44) ..... ساقىنامە
- (56) ..... قارلىقنامە
- تەجەللىنىڭ قەشقەردە ئوقۇۋاتقان چېغىدا ئابدۇجېلىل
- (67) ..... داموللا ھاجىغا ئەۋەتكەن شېئىرلىرى
- قوشۇمچە : ئابدۇجېلىل داموللا ھاجىنىڭ تەجەللى ھەققىدە
- (81) ..... يازغان مەدھىيىلىرىدىن نەمۇنە
- تەجەللىنىڭ ئابدۇكېرىم زىيائىغا يازغان شېئىرلىرى
- (84) .....
- تەجەللىنىڭ موتىئۇللا ئەلەم ئاخۇنۇمغا يازغان شېئىرلىرى
- (88) .....
- تەجەللىنىڭ ئابدۇقادىر داموللامغا يازغان قەسىدىلىرى
- (103) .....
- تەجەللىنىڭ مەھمۇد ئاخۇن داموللامغا يازغان شېئىرلىرى
- (105) .....
- تەجەللىنىڭ ئابدۇرېشىت قازى ئاخۇنۇمغا يازغان شېئىرلىرى
- (108) .....

تەجەللىنىڭ مەۋلانە مۇھەممەت يولداشقا يازغان قەسىدىسى

(113) .....

تەجەللىنىڭ شەمسىدىن داموللامغا يازغان قەسىدىسى

(122) .....

قوشۇمچە : شەمسىدىن داموللامنىڭ تەجەللىنىڭ ۋاپاتىغا

(124) .....

تەجەللىنىڭ بىر قىسىم ھەجۋىي شېئىرلىرى ..... (129)

تەجەللىنىڭ ئىسمائىل ھاجىمغا يازغان خېتى (1)

(151) .....

تەجەللىنىڭ مۇھىغا قايتۇرغان شېئىرىي جاۋابى ..... (153)

شېئىرىي مەكتۇب ..... (154)

قەشقەر خانلىق مەدرىسىگە ..... (170)

تەجەللىنىڭ ئىسمائىل ھاجىمغا يازغان سالام خېتى (2)

(172) .....

تەجەللىنىڭ ئابدۇقادىر داموللام تۈزگەن «مىفتاھول

ئەدەب» ناملىق ئەرەبچە شېئىرلار توپلىمىغا كىرگۈزۈلگەن

شېئىرلىرى ..... (178)

رۇبائىي ۋە پارچىلار ..... (196)

تەجەللىنىڭ ھاياتى ۋە ئىجادىي پائالىيەتلىرى ھەققىدە

ئالىمنىڭ ھاياتى ھەققىدە

مەشھۇر ئالىم ، ئاتاقلىق شائىر ، داڭلىق تېۋىپ ، مائارىپ-
چى ۋە خىمىك ، سەئىد ئەۋلادى ھۈسەيىنخان ئەكبەر تەجەللى
ھەزرەتلىرى مىلادى 1856-يىلى^① خوتەن ۋىلايىتىنىڭ قاغىلىق
ناھىيىسى^② زۇڭلاڭ يېزا ئايكەنت كەنتىدىكى دىنىي ئالىم ، ما-
ھىر تېۋىپ قۇتبىدىن شاھ ھەزرەتلىرىنىڭ ئائىلىسىدە دۇنياغا
كەلگەن . ئوقۇش يېشىغا يەتكەندە ئاتا-ئانىسى ئۇنى مەككىگە
ئېلىپ بارغان ۋە باشلانغۇچ مەلۇماتىنى مەككىدە ئالغان . قۇتبى-
دىن شاھ پەرزەنتىنى يۇقىرى مەلۇماتلىق كىشى قىلىپ يېتىتىش-
تۈرۈش مەقسىتىدە تەجەللىنى ھىندىستانغا ئېلىپ بېرىپ ، ئىم-
تىھانغا قاتناشتۇرغان . تەجەللى ئىمتىھاندىن ئۆتكەندىن كېيىن ،
دېھلى شەھىرىدىكى ”دېھلى دارىلئۇلۇم“ مەدرىسىدە ، ئاندىن
ئىراننىڭ ”ئىسپاھان دارىلفۇنۇنى“ دا ، كېيىن ئافغانىستاننىڭ

① ئالىمنىڭ تۇغۇلغان-ۋاپات بولغان ۋاقتى ھەققىدە ھەرخىل
قاراشلار بار . بۇ يىلنامە «نەسەبنامە»دىن ئېلىندى .

② ئۇ مەزگىللەردە قاغىلىق خوتەنگە تەۋە ئىدى .

يەكەنگە كېلىپ تۇغقانلىرىنىڭ ئۆيىگە چۈشكەن ۋە يەكەندىكى
”يېشىل مەدرىسە“گە مۇدەررىسلىككە تەيىنلەنگەن . سانسىزلىق-
غان تالىپلار ئۇنىڭ تەربىيىسىدە بولغان . شائىرنىڭ شۇ
ۋاقىتلاردا يازغان بەزى شېئىرلىرى ۋە باشقا ئەسەرلىرى ئۆلىما-
لار ، زىيالىيلار ئارىسىدا قولغا ئېلىنىپ ئوقۇلغان . ئۇلارنىڭ
سۆزلىگەن دىنىي ، پەننىي ۋە ئەدەبىي بايانلىرى ئېغىزدىن-ئې-
غىزغا كۆچۈپ يۈرگەن ، ئۇنىڭ ئالىيجاناپ خىسلىتى ھەر تەبىقە
زاتلىرى ۋە ئاۋام خەلقى مەھلىيا قىلىۋالغان . ئۇ تېبابەتچىلىك
بىلەن شۇغۇللىنىش جەريانىدا نۇرغۇنلىغان بىمارلارنى داۋالاپ
ساقايتقان ، يۇقسۇللاردىن ھەق ئالمىغان . ئۇ يەنە خىمىيە ئىلمى
بويىچە تەتقىقات ۋە تەجرىبە ئېلىپ بېرىپ ، ئۇنى ئۇيغۇر تېبابەت-
چىلىكى بىلەن بىرلەشتۈرۈپ ، ئۇيغۇر تېبابەتچىلىكى ئۈچۈن
ئۆچمەس تۆھپە ياراتقان . ئەپسۇسكى ، ئالىمنىڭ ئىلىم-مەرىپەت
ئىگىلىرى ۋە خەلق ئارىسىدا مۇنداق چوڭ ئىناۋەتكە ئىگە بولۇشى
ئاز ساندىكى مۇتەئەسسىپلەر ، خۇراپىيى بىدئەتچىلەرنىڭ يۈرەك-
لىرىگە ھەسەت ئوتىنى تۇتاشتۇرغان . ئۇلار رەزىل ۋاسىتىلار
بىلەن ئالىمغا زىيانكەشلىك قىلىش كويىغا چۈشكەن . ھەسەتخور
نادانلارنىڭ غەيۋەت-شكايەتلىرىگە نىشان بولۇپ قالغان . نازۇك
تەبىئەتلىك ، غەيرەتلىك بۇ ئالىم ، يەكەن شەھىرىدە دەرد-ئەلەم-
لەر بىلەن خېلى ئۇزۇن مۇددەت ياشاشقا مەجبۇر بولغان . بۇ
جەرياندا ئۇ قەلىمىنى ئىشقا سېلىپ كۆپلىگەن شېئىرلارنى يې-
زىپ ، ھەسەتخورلارنىڭ ئەپتى-بەشىرىسىنى ئېچىپ تاشلىغان .
بۇ شېئىرلار ئالىمنىڭ «بەرقى تەجەللى» ، «سەبىقى مۇجەللى»
، «دىۋان ئەرەبى» قاتارلىق ئەسەرلىرىگە كىرگۈزۈلگەن .

”كابۇل دارىلفۇنۇنى“دا ئوقۇغان . ئۇ ئوقۇش جەريانىدا خىمىيە ، تىبابەت ، ئىلمىي نۇجۇم ، تارىخ ، لوگىكا ، تىلشۇناسلىق ، جۇغراپىيە قاتارلىق ئىلىملەرنى ئۆگىنىپ ، يۇقىرى ماھارەت ۋە ئىقتىدارىنى يېتىلدۈرۈپلا قالماستىن ، ئەرەب ، پارس ، ئوردو ۋە ھىندى تىللىرىنىمۇ مۇكەممەل ئۆگەنگەن . بۇلاردىن تاشقىرى دۇنيا ئەدەبىياتى ۋە شەرق كلاسسىك ئەدەبىياتى بىلەنمۇ پىششىق تونۇشقان ، ئاشۇ ساھەدىكى پىشۋالارنىڭ ئىجادىيەتلىرى ئۈستىدە ئىزدىنىپ ، مەلۇم تەتقىقاتلارنى ئېلىپ بارغان . بۇ نەتىجىلەر بىلەن «مەۋلىۋى ①» ، لىككە ئىرىشكەندىن كېيىن ، زامانداشلىرى ئۇنىڭغا «تەجەللى-مۇجەللى» دېگەن تەخەللۇسنى ھەدىيە قىلغان . ئوقۇشنى تاماملىغان تەجەللى مەككە ، مەدىنە ، دېھلى ، كابۇل ، تېھران ، ئىستانبۇل ، ھەتتاكى روسىيىدىكى بەزى شەھەرلەرگىچە بېرىپ ، خېلى بىر مەزگىللەرگىچە ساياھەت ۋە سودا-سېتىق ئىشلىرى بىلەن تۇرۇپ قالغان . تەجەللى ھەج ۋە ئوقۇشنى تۈگىتىپ ، ئاتا-ئانىسىنىڭ ھەمراھلىقىدا ۋەتەنگە قايتىش يولىدا پاكىستاننىڭ گىلگىت شەھىرىگە كەلگەندە ، ئانىسى بىبى گۈلسۈم خېنىم ② بەختكە قارشى ئالەمدىن ئۆتكەن . ئۇنىڭ ئۈستىگە يەكەن دەرياسى باش ئېقىنىنىڭ چاتۇلى كېچىكىدىن ئۆتۈشتە بارلىق بىساتلىرى دەرياغا غەرق بولغان . تەجەللى قاتمۇ-قات مۇسبەت ۋە يول ئازابىدىن غەم-قايغۇغا چۆمگەن ھالدا

① ئەينى چاغدا ھىندىستاندا ئوقۇغانلارغا بېرىلىدىغان ئەڭ يۇقىرى ئىلمىي ئۇنۋان . ئەنئەنىۋىي ئىلمىي ئۇنۋان .

② يەكەنلىك سەيپ جالالىدىن ھەزرەتنىڭ قىزى .

كۆپلىگەن كىشىلەرگە ئىلىم ئۆگىتىپ ، مەدەنىيەت ۋە مەرىپەت
 ئورۇقىنى چاچقان . ئالىمنىڭ شۆھرىتىدىن خەۋەر تاپقان قەش-
 قەر ، يەكەن ، پوسكام ، خوتەن... قاتارلىق يىراق-يېقىن جايلارد-
 كى بىر تۈركۈم تالىپلار ئۇنىڭ تەربىيىسىگە ھازىر بولۇپ ،
 ئىلىم تەھسىل قىلغاندىن باشقا ، ئۆز دەۋرىنىڭ خېلى يۇقىرى
 مەلۇماتلىق كىشىلىرى دەپ ئاتالغان پېشقەدەم ئۆلىما-مۇدەر-
 رىسلەرمۇ ئۆز بىلىملىرىنى مۇكەممەللەشتۈرۈش ئۈچۈن تەجەل-
 لىنى ئۈستاز تۇتۇپ ، ئۇنىڭدىن دەرس ئالغان . مەسىلەن ، گۈ-
 مىلىق ئابدۇجېلىل داموللا ھاجىم ، ئابدۇقادىر داموللام ، يەكەن-
 لىك سالىھ داموللام ، ئۆزبېك زىرىپ قارىھاجىم ، قەشقەرلىق
 ئابدۇكېرىم زىيائى ، پوسكاملىق ئىسراپىل داموللام ، قاغىلىق-
 لىق مۇستەۋلا ئەلەم ، ئابدۇۋايىت قازىئاخۇنۇم^① قاتارلىقلار ئۇ-
 نىڭ ئىلمى ۋە ئەدەبىي تەلىماتىدىن ئىلھام ۋە روھىي ئوزۇق
 ئالغان . جۈملىدىن تاتارلارنىڭ ئۇلۇغ ئالىمى مۇسا جارۇللامۇ
 تەجەللى بىلەن ھەمسۆھبەتتە بولغان . ئۇ ئۆزىنىڭ تېببىي ماھا-
 رىتى بىلەن خەلق ئارىسىدا ھەر خىل كېسەللەرنى ، جۈملىدىن
 يۈرەك ، ئۆپكە كېسەللىرىنى مۇۋەپپەقىيەتلىك ھالدا داۋالاپلا
 قالماي ، بەلكى بۈگۈنكى كۈندە داۋاسى تېپىلمايۋاتقان راك (سەر-
 تان) كېسىلىنى يىلان گۆشى (زەھىرى) بىلەن مۇۋەپپەقىيەتلىك
 ھالدا داۋالاپ ساقايتقان .

① ئابدۇۋايىت قازى ئاخۇنۇم — قەشقەر ۋىلايىتىنىڭ مۇئاۋىن
 ۋالىيسى مەرھۇم ئەيسا شاكىرنىڭ بوۋىسى بولۇپ ، ئەينى
 دەۋردە ئۇ شارباش ۋە زۇڭلاڭ يېزىلىرىنىڭ قازىسى بولغان .

مەزگىلدە ئۇ يېقىن بۇرادىرى مۇتئۇللا ئەلەم ئاخۇنۇمنىڭ ① جان-دىلى بىلەن قوغدىشىغا ئېرىشىپ ، بىرمەزگىل خاتىرجەم ھايات كەچۈرۈشكە مۇيەسسەر بولغان بولسىمۇ ، مەرىپەت ئەھلىگە ھەسەت قىلىش ، دۈشمەنلىك زەھىرىنى چېچىشنى ئۆزىگە كە-سىپ قىلىۋالغان ئەبلەخلەرنىڭ ھەرىكەتلىرى يەنە ئەۋجىگە چىقتى-قان ، ھەتتا ئۇلار ئەينى ۋاقىتتىكى مانجۇ ئەمەلدارلىرىغا تەجەللى ئۈستىدىن بىمەنە شىكايەتلەرنى قىلىپ ، ئۇنىڭ خاتىرجەم ياشى-شىغا كاشلا قىلغان . ئاخىر مۇتئۇللا ئەلەم ئاخۇنۇمنىڭ مەس-لىھەتى بىلەن ، ئۇ ، يەكەننى تاشلاپ ، قاغىلىققا كۆچۈپ كەت-كەن . مۇتئۇللا ئەلەم باشلىق يۇرت چوڭلىرى تەجەللىنى قاغى-لىق بازىرىدا ئولتۇراقلىشىپ ، مۇدەررىسلىك قىلىپ بېرىشكە تەكلىپ قىلغان . بىراق ئالىم ئۇلارنىڭ ياخشى كۆڭلىگە رەھمەت ئېيتىپ ، ئانا يۇرتى—زۇڭلاڭ يېزىسىنىڭ ئايكەنت كەنتىگە ما-كانلاشقان . بىرمەزگىل ئۆتكەندىن كېيىن بورا كەنتىگە كۆ-چۈپ ، ئۇ يەردە تۆت يىل تۇرغان . ئۇنىڭدىن كېيىن گۇما ناھىيىسىنىڭ كوھتامغا (ھازىرقى كىلىياڭ يېزىسىنىڭ دەريا بويىغا) كۆچۈپ كەلگەن ۋە سۈپۈرگە ھاجىم دېگەن كىشىدىن 82 تەڭگىگە بىر يۈرۈش ئۆي ، يەر ، ئورمان سېتىۋالغان . كېيىن يەنە قاغىلىققا قايتىپ كېلىپ ، شىر ئېرىق (شور ئېرىق) كەنتىدە ماكانلاشقان . ئالىم بۇ يەردە 20 يىلدىن ئارتۇق تۇرغان . بۇ جەرياندا قاغىلىق مەدرىسلىرىگە كىرىپ مۇدەررىسلىك قىلغان .

① تۇرپانلىق كىشى ، قاغىلىققا ئەلەم بولغان ، 1908-يىلى ۋاپات بولغان .

تەجەللى جامائەتچىلىككە دىنىي ئالىم ۋە مەشھۇر تېۋىپ سۈپىتىدە تونۇلغان بولسىمۇ ، بىراق ئۇنىڭ خېلى كۆپ ۋاقتى ئەدەبىي ئىجادىيەتكە بېغىشلانغان . ئانا تىلىدا ئەدەبىيات ۋە تېبا-بەتكە دائىر مول مەزمۇنلۇق ئەسەرلەرنى ياراتقان . جۈملىدىن ئۇ ، شېئىرىيەت ساھەسىدە زور كۈچ سەرپ قىلىپ ، ھىندى ، ئەرەب ، پارس ، ئوردۇ ، تۈرك تىللىرىدا كۆپلىگەن غەزەل ۋە قەسىدىلەرنى يېزىش ئارقىلىق ، ئۆزىنىڭ ئەدەبىي تالانتىنى ناما-يان قىلغان ، ھەتتا خەنزۇ تىللىرىدىمۇ بەزى شېئىرلارنى يازغان . ئۇنىڭ تۇنجى شېئىرلار توپلىمى «بەرقى تەجەللى- سەبىقى مۇجەللى» ئىلغار زاتلارنىڭ تەشەببۇسى ، باھاۋۇدۇن باينىڭ ئىقتىسادىي ياردىمى بىلەن قەشقەردە قۇرۇلغان "مەتبەئەيى خۇر-شىد"① مەتبەئەسىدە 1899-يىلى 1000 نۇسخا بېسىلىپ تارقىتىلغاندىن كېيىن ، ئالىمنىڭ نامى پۈتكۈل ئوتتۇرا ئاسىياغا تارقىلىپ ، ئۇنى يۈكسەك شۆھرەتكە ئىگە قىلغان . نەتىجىدە كۆپلىگەن ئەدىبلەر ئۇنىڭغا خەت يېزىپ ، دوستلۇق ئالاقىسى ئورناتقان . مەسىلەن ، ئۇنىڭ قوقانلىق شائىر مۇھى ، فۇرقەت ، گۈمىلىق شائىر ئىسمائىل ھاجى قاتارلىقلار بىلەن ئالماشتۇرغان خەتلىرى بۇنىڭ دەلىلىدۇر . تەجەللى مۇھىنىڭ خېتىگە نەزمە بىلەن مۇنداق جاۋاب قايتۇرغان② :

① قۇياش مەتبەئەسى دېگەن مەنىدە .

② نېمەتۇللا ئەبەيدۇللانىڭ «فۇرقەتنىڭ شىنجاڭدىكى ھاياتى ۋە

ئىجادىي پائالىيىتى» دېگەن ماقالىسىدىن كەلتۈرۈلگەن نە-

قىل ، «شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ئىلمىي ژۇرنىلى»

1983 - يىلى 2-سان .

دورگەرلىك جەھەتتە ، قەدىمكى تېببىي كىتابلاردىكى نۇس-
خىلار ۋە ئۆزى تەجرىبىدىن ئۆتكۈزگەن نۇسخىلار ئاساسدا تەر-
ياق ، ھەببى زۇفا ، ھەببى جەۋھىرى ئازاراقى ، پولات كۈشتى-
سى ، سىماب كۈشتىسى ۋە بەدەننى كۈچلەندۈرىدىغان ھالۋايى
بەيزە قاتارلىق ئېسىل دورىلارنى ئىجاد قىلىپ ، خەلقنى كېسەل
ئازابىدىن قۇتۇلدۇرغان . ئۇ «تەجەللى نۇسخىلىرى» ناملىق
رېتسېپنى قالدۇرۇپ كەتكەندىن باشقا نۇرغۇن شاگىرتلارنى تەر-
بىيلەپ يېتىشتۈرۈپ چىققان . ئۇ 7000 خىل دورا نامىنى
بىلگەن . 5000 خىلچە دورا ياسىغان . ئۇنىڭ شاگىرتلىرى ئۆي-
غۇرلارنىڭ سەھىيە ئىشلىرىغا زور تۆھپە قوشقان . خوتەن ۋىلا-
يەتلىك ئۇيغۇر تېبابەت شىپاخانىسىدىكى داڭلىق تېۋىپ ، مۇدىر
ۋىراج مەرھۇم تۇردى ھاجىم (1862-1987) ۋە قاغىلىقلىق يۈ-
سۈپ ئەپەندىم ، ياسىن داموللام ، سەيپىدىنا ئەپەندىم ، سادىق
مەخسۇم ، گۇما ناھىيىسىدىن مەھمۇت ھاجىم ، ئىبراھىم ھا-
جىم ، قەشقەردىن يۈسۈپ ھاجىم قەشقىرى ، مۇسا ئاخۇنۇم قاتار-
لىق كىشىلەر ئۇنىڭ تەربىيىسىدە بولغان داڭلىق تېۋىپلاردىن-
دۇر .

تەجەللى ئوقۇتۇش ئەمەلىيىتى جەرياندا ، تالىپلارغا مەز-
مۇنلارنى توغرا ئىزاھلاش ، توغرا چۈشەندۈرۈش ئۈچۈن مۇسۇل-
جان ئۆلىمالارنىڭ بىر قىسىم مەشھۇر كىتابلىرىنى قايتا ئىشلەپ
تولۇقلاپ ، شەرھىي يېزىپ مۇكەممەللەشتۈرگەن . II X ئەسىردە
ياشىغان خۇراسانلىق مەشھۇر ئالىم ئەللامە زەمەخشەرىنىڭ «تەپ-
سىرى كەششاپ» ناملىق كىتابىنى يېڭىلاپ يېزىپ ، «تەجدىدى
كەششاپ» نامى بىلەن ئىشلەپ چىققان .

بەتەن دۈشمەنلىك نەزىرى بىلەن قارىغان . ئۇنىڭ ئاشكارا ۋە يوشۇرۇن دۈشمەنلىرى بۈلۈك-پۇچقاقلاردا ئېغىز-بۇرۇن يالداشپ ، سۈيىقەست پىلانلاپ ، جاي-جايلارغا ئادەم ئەۋەتىپ ، تەجەللىنىڭ كىتاب ، ئەسەرلىرىنى يىغىپ يەكەندە ئوت قويۇپ كۆيدۈرۈۋەتكەن . كېيىنچە قاغىلىقلىق مۇھەممەت نىياز بېگىم دېگەن كىشى تەجەللىنى تەكلىپ قىلىپ ، يېتىملىقۇم يىتىملىك زىسىنىڭ كاسكى مەھەللىسىگە ماكانلاشتۇرغان ۋە كەڭ كۈشادە باغلىق ھويلا ، ئىككى ئاتلىق مەپە قاتارلىقلارنى ھەدىيە قىلغان . تەجەللى بۇ يەردە 25 يىلغا يېقىن تۇرۇپ ، 1925-يىلى رامزان ئېيىنىڭ 12-كۈنى (چارشەنبە) كەچتە 69 يېشىدا كېسەللىك سەۋەبى بىلەن ئالەمدىن ئۆتكەن . ئۇ قاغىلىق ناھىيە بازىرىدىن بەش چاقىرىم يىراقلىقتىكى كاسكى مازىرىغا دەپنە قىلىنغان .

ئالىمنىڭ ئىلمىي ئىجادىيەتلىرى

تەجەللىنىڭ ئىجادىيىتى كلاسسىك ئەدەبىياتىمىزنىڭ ئېسىل ئەنئەنىلىرىگە ۋارىسلىق قىلىش ئاساسىدا شەكىللەنگەن بولۇپ ، مەلۇم دەرىجىدە تەرەققىيپەرۋەرلىك خاھىشىغا ، دېموكراتىك ئىدىيىگە ئىگە . ئۇنىڭ ئەسەرلىرى $X IX$ ئەسىرنىڭ ئاخىرى ، $X X$ ئەسىرنىڭ باشلىرىدىكى ئۇيغۇر شېئىرىيىتىنىڭ نادىر ئۈلگىسى بولۇپ ، يېقىنقى زامان كلاسسىك ئەدەبىياتىمىز بىلەن مىللىي دېموكراتىك ئەدەبىياتىمىزنى باغلاشتا كۆۋرۈكلۈك رولىنى ئوينايدۇ . بۇ مۇناسىۋەت بىلەن تەجەللىنىڭ يېقىن دوستى ھەم شاگىرتى شەمسىدىن داموللام ئالىمنىڭ ۋاپاتىغا بېغىش-

ئابى ھايات ئىچكەن كەبى مەسسە ① قولدىن ،
سېنىڭ شېرىن سۆزلىرىڭدىن تىرىلىپ كەتتىم .
فۇرقەت گويا تولا قەدەھ مەي ئۇزاتقاندىك ،
سېنىڭ لەتىق مەكتۈبىڭنى بەردى ، سۆيۈندۈم .

... ..

فۇرقەت قەلبەر تېۋىبىدۇر دائىم ساق بولسۇن ،
خەت تاپشۇرۇپ ، بېرەلدى دىللەرگە شىپا .
سەن ياخشى سۆز بۇلبۇلى سەن ، سايراۋەر مۇدام ،
بۇ ئالەمدە نەۋائىدەك بولۇپ قال يەكتا .

بىز بۇ خەتتىن تەجەللىنىڭ مۇھىغا بولغان كۆڭۈل ئىزھا-
رىنى كۆرۈپ ئالالايمىز . ئالىم يەنە دىننىڭ زامان تەرەققىياتى
بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى مەسىلىسىدە بەزى ئىلغار قاراشلارنى
ئوتتۇرىغا قويۇپ ، دىننىڭ ئەسلى ماھىيىتى ۋە مەزمۇنىنى چۈ-
شەندۈرمەيدىغان ، ئۇنى زامان تەرەققىياتى بىلەن قارىمۇقارشى
قويۇپ ، ھەممە نەرسىگە مۇتەئەسسىپلىك ، سوپىزىلىق نۇقتىسىدە-
نەزىرى بىلەن قارايدىغان بىر قىسىم نادان ، جاھىل كۈچلەرنىڭ
ماھىيىتىنى ئېچىپ تاشلىغىنى ئۈچۈن ، ئۇلارمۇ تەجەللىگە نىس-

---

① مەسسە—” تىرىلدۈرگۈچى“ دېگەن سۆز بولۇپ ، ئەسلىدە
ئەيسا ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى .

[رامزان ئېيىدا ھەقىنىڭ چاقىرىقىغا بويسۇنۇپ ، دۇنيادىن ئۆتتۈڭ . شۇنىڭ بىلەن پۈتۈن خەلقنىڭ ئائىلىلىرى كاتتا مۇسەبەت بىلەن ياش تۆكۈمەكتە .]

ۋەقەۋلوكەروھۇ مىن شېئىرىن ۋە مىن فىقەرىن ،
ھولۇۋۇن لەدەينا كەئەن فىي ئەبىھىمىز زەرەبۇ .
[سېنىڭ شېئىرى ۋە چاچما سەجىمى سۆزلىرىڭ روھقا ئوخشايدۇ ھەم ئۇ بىز ئۈچۈن بەكمۇ شېئىرىن ، خۇددى ھەسەل ئارىلاشتۇرغاندەك .]

فەلىيەۋمە يەبكىيە ئەينۇل فەزلى ۋەل ئەدەبا ،
ۋەششەمسۇ فىي رەھەبىن لىررۇزى ۋەسسۇھۇبۇ .

[بۈگۈن ئىلىم-مەرىپەتنىڭ كۆزلىرى ، ئەدەب ، ئالىملارنىڭ كۆزلىرى ساڭا يىغىلماقتا ، قۇياش ، يۇلتۇزلارمۇ بۇ مۇسەبەت ئۈچۈن قايغۇرماقتا .]

تەكەل قەسىدەتۇ ئەھرا كۈللۇ مىسرەئىھىھا ،
بىئامى فەۋتىل مۇجەللى مىيرەتەن يەھەبۇ .

لاپ مۇنداق مەرسىيە يازغان :

فەۋتەل مۇجەللى فاما تەسىدىقو ۋەلئەدەبۇ ،
ۋەلغەزلۇ ۋەددىنىۇ ۋەلئەليائۇ ۋەننەسەبۇ .

[تەجەللى ۋاپات بولدى ، شۇنىڭ بىلەن ساداقەت ، ئىلىم ،
ئەدەب ، دىيانەت ، ئالىي مەرتىۋە ، نەسەبمۇ ۋاپات بولدى .]

ۋەكانە تەببەن ئەسىيەن ھازىقەن شەجىئەن ،
يەسۇلۇ شەئفەتەلەيسىن مالەھۇ رەھەبۇ .

[ئۇ بەكمۇ غەمخور ، ماھىر دوختۇر ئىدى . شۇنداق قەھرىد-
جان ئىدىكى يولۋاسقىمۇ قورقمىغان ھالداھەملەقىلاتتى .]

ئەرافىلەن فىي بۇرۇدىننۇسەي ۋەررەشەدا ،
قەدكۈنتە قەرمەن ئىلەيىيە يەرچىئۇل ھەسەبۇ .

[ئەي ، خەلققە نەسەھەت قىلىش ۋە توغرا يولغا باشلاشنى
ئۆزىگە كىيىم قىلغان زات ، سەن بارلىق شەرەپ مەنسۇپ بولغان
ئۇلۇغ زات ئىدىڭ .]

شەھرۇسىيىامى ئەجەبتەل ھەققەفىي ۋەبىنك ،
بەيتۇل ئەنامى بىدەمئىن ھەتلۇھۇررەجەبۇ .

نەشر قىلىنغان) ، «تۆھفەتۇل بەررەين»^① (سۇلتان ئابدۇلھە-
 مىت سانگە شائىر تەرىپىدىن ھەدىيە قىلىنغان) ، «دىۋان ئەرە-
 بى»^② ، «مەجمۇئەتۇل قەسائىد»^③ ، «سەبەرنامە»^④ ، «تەلىس-
 مى ئىشىق»^⑤ ، «ساقىينامە» ، «مۇراققى كەلىمە شەرىقى» نام-
 لىق كىتاب ۋە توپلاملىرى ھازىرغا قەدەر ساقلىنىپ كېلىنگەن .
 ئالىمنىڭ ئۇيغۇرچە ، پارسچە ، ئەرەبچە شېئىرلىرىدىن مۇجەس-
 سەملەنگەن 17 پارچە قەسىدە ، 31 پارچە مۇسەددەس ، 15 پارچە
 ھەر خىل تېمىدىكى ئەسەرلىرى ، دوستلىرىغا يازغان سالام خەت-
 لىرى شېئىرىيەتتىمىزگە قوشقان زور تۆھپىسى بولۇپ سانىل-
 دۇ . بۇ شېئىرلارنىڭ خېلى كۆپ قىسمى ئالىمنىڭ ھايات چاغ-
 لىرىدىن تارتىپلا شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىكى مەدرىس-
 لەردە ئەدەبىيات دەرسلىكى قىلىنىپ ئوقۇتۇلغان . ئۇنىڭ شې-
 ئىرلىرى ئوي-پىكىرلىرىنىڭ چوڭقۇرلۇقى ، ئۆتكۈر پەلسەپىۋى-
 لىكى ، تىلىنىڭ گۈزەللىكى ، ئىپادىلەش ۋاسىتىلىرىنىڭ كۆپ
 خىللىقى قاتارلىق ئامىللار بىلەن ئالاھىدە كۆزگە چېلىقىدۇ .
 ئالىمنىڭ نەزىرىدە ، بىلىم ئىگەللەش ، مائارىپ بىلەن شۇ-
 غۇللىنىش خاسىيەتلىك ئىش بولۇپ ، دۇنياغا كېلىشتىن مەق-
 سەت ، بەخت-سائادەت يارىتىش ۋە بىلىم ئېلىش ئۈچۈندۇر .

-
- ① «تۆھفەتۇل بەررەين» : ئىككى قۇرۇقلۇق ئۈچۈن تۆھپە .
 ② «دىۋان ئەرەبى» : ئەرەب تىلىدا يېزىلغان شېئىرلار توپلى-
 مى .
 ③ «مەجمۇئەتۇل قەسائىد» : قەسىدىلەر توپلىمى .
 ④ «سەبەرنامە» : قەھرىمانغا بىغىشلانغان ئەسەر .
 ⑤ «تەلىسىمى ئىشىق» : مۇھەببەتنىڭ سىرلىق تەلىسماتى .

[بۇ قەسىدىنىڭ ھەربىر مىسراسى تەجەللىنىڭ ۋاپات يىلىدىن تونۇتۇشتا كامىل ئۇزۇق بېرىدۇ.]

ئالىم ئوتتۇرا بوي ، چاچ-ساقاللىرى قويۇق ، ئۈستىخانلىق-رى چىڭ ، قاڭشارلىرى ئىنچىكە ، بۇغداي ئۆڭ ، كۆزلىرىدىن تەپەككۈر نۇرلىرى يېغىپ تۇرىدىغان ، ئىرادىلىك كىشى بولۇپ ، ئىلمىي مەشغۇلاتى كۆپ بولغاچ ئورۇقراق ئىدى . ئۇ ، ئۆمىرىدە ئۈچ ئوغۇل ، تۆت قىز پەرزەنت كۆرگەن ، بىر ئوغلى ۋە تۆت قىزى چېچەك ، ۋابا كېسەللىرى بىلەن ئۆلۈپ كېتىپ ، ئوبۇل ھۇداخان ، نۇرۇل ھۇداخان ئىسىملىك ئىككى ئوغلى ھايات قالغان . تەجەللى قاغىلىققا قايتىشىدا ئوبۇل ھۇداخاننى بىللە ئېلىپ كېتىپ ، نۇرۇل ھۇداخاننى گۈمىنىڭ قوشتاغ يېزا ئىسىمىلا كەنتىدە ئۆيلەپ قويغان . ھازىر تەجەللىنىڭ 45 نەۋرە-چەۋرىسى بار . بۇلارنىڭ ئىچىدە بىر تۈركۈملىرى تېۋىپ ۋە بىلىم ئىگىلىرى بولۇپ يېتىشىپ چىقتى .

ھازىر بار بولغان پاكىتلارغا ئاساسلانغاندا ، ئالىمنىڭ «بەر-قى تەجەللى» ① ، سەبىقى مۇجەللى» ② ناملىق 144 بەتلەك شېئىرلار توپلىمى (بۇ توپلام «دىۋان تەجەللى» نامى بىلەن بۇلغارىيىدە

① «بەرقى تەجەللى» : تەجەللىنىڭ قەلبىدىن چاقناپ چىققان

نۇر .

② «سەبىقى مۇجەللى» : تەجەللىنىڭ مۇسابىقە مەيدانىدا باشقى-

لاردىن ئېشىپ چۈشكەن شېئىرلىرى .

ۋە يېڭى مەكتەپ بىناسى قەد كۆتۈردى . بۇنى كۆرگەن تەجەللى مەدھىيە شېئىرى يېزىپ ، مازار ۋە مەكتەپ سالغۇچى ئۇستىلارغا ئاپىرىن ۋە تەشەككۈر ئېيتقان .

ھۈسەيىنخاننىڭ (تەجەللىنىڭ) «بەرقى تەجەللى» ناملىق شېئىرلار توپلىمىغا كىرگۈزۈلگەن «قارا رەڭ ئاقتىن گۈزەل» ماۋزۇلۇق قەسىدىسى ئالاھىدە خاراكتېرلىكتۇر . تەجەللى بۇ قەسىدىسىدە ئۆتكۈر پەلسەپىۋى مۇلاھىزە ئارقىلىق «قارا» بىلەن «ئاق» نىڭ باغلىنىش ۋە زىددىيەتلىرىنى گۈزەل تىل بىلەن ئىپادىلەپ بەرگەن . «ئاق» ، «قارا» سۆزلىرى باشتىن-ئاخىر مەجا-زى ۋاستە سۈپىتىدە قوللىنىلغان بولۇپ ، بۇنىڭدىن بىز پىشقان بىر پەيلاسوپنىڭ ھادىسە ۋە شەيئىلەرگە بولغان ئوبيېكتىپ باھا-لىرىنى ، مەلۇم قىممەتكە ئىگە چۈشەنچىلىرىنى ھېس قىلالايمىز .

تەجەللى ئىجادىيىتىنىڭ خۇسۇسىيىتى ھەققىدە شۇنىمۇ ئېيتىشقا تېگىشلىككى ، ئۇنىڭ شېئىرلىرىدا لىرىك ھېسسىيات ناھايىتى چوڭقۇر ئىپادىلەنگەن . ھايات ھادىسىلىرىگە بولغان چۈشەنچە ۋە باھالار بىر قەدەر كەڭ ئەكس ئەتتۈرۈلگەن . بولۇپمۇ شائىرنىڭ شېئىرلىرىدا بەدىئىي سۈپەتلەش ۋاستىلىرى كۆپ ھەم جانلىق قوللىنىلغان :

بولدى چۈن زەررىن لەۋا سۈبىھ ئاقلقىدىن نۇرى بار ،
قىلدى ئالەم ئەرسەسىدىن قارا تۈن فەۋجى فىرار .
كىمىش ئېردى قارا ئەتلەستىن ھاۋا بىر تەيلىسان ،
ئانى مېھرى ئەتتى زىيا تىرناغى بىرلە تار-تار .

ئالىم : ”ھايات گۈلىستانغا شامالدەك ئۇچۇپ كىرىپ ، چىمەن ئىچرە بەزمە قۇرايلى“ دەپ يېزىپ ، ئەجىر ھەم مېھنەت بىلەن ھايات ھوزۇرىنى قولغا كەلتۈرۈشنى تەكىتلەيدۇ . ئالىم مۇنداق يازىدۇ :

ھەقىقەتتە گام ئەجدىھادەك ئۇرۇپ دەم ،
مەئارىفتە گام ئارسلاندەك يۈرەلىم .
[ھەقىقەت ئىلمىدە ئەجدىھاغا ئوخشاش دەم تارتىپ ، مائا-
رىپتا يولۋاس سۈپەت يۈرەيلى .]

باھاردا ۋەفا يوق ، غەنىمەتتۈر ئول كىم ،
چىمەن ئىچرە بىز بەزمە ئىشرەت قۈرەلىم .

[باھارنىڭ ۋاپاسى يوق ، ئۇنى غەنىمەت بىلىپ ، گۈلشەن
ئارا ئىشرەت بەزمىسى قۇرايلى .]

1895-يىلى ئۈستۈن ئاتۇشلۇق مۇسا باي ھاجىنىڭ ئوغۇل-
لىرىغا قىلغان ۋەسىيىتى بويىچە ، ئۈستۈن ئاتۇش ئېكسپىدېتاتسىيەسى
”ھەزرىتى ھەبىب ئەجەم“ مازىرى ۋە ئۇنىڭ يېنىدا ”ھۈسەيىنىيە
مەكتىپى“ نىڭ چوڭ قۇرۇلۇشى باشلاندى . بۇ قۇرۇلۇش
1896-يىلىدىن 1898-يىلىغىچە ئېلىپ بېرىلىپ ، كۆركەم مازار

دىن داموللامدا ساقلانغان ، ئەپسۇسكى شەمسىدىن داموللام ۋاپات بولغاندىن كېيىن ئۇنىڭ ئەۋلادلىرى يوقىتىپ قويغان . ئۇ يەنە مۇھەممەت ئەكبەر ئەرزانىنىڭ «تەبىئى ئەكبەر» ناملىق پارىسچە كىتابىنى ئۇيغۇرچىغا تەرجىمە قىلغان . ئەپسۇس بۇ كىتابنىڭ تەرجىمىسىمۇ مەلۇم سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن يوقىلىپ كەتكەن .

ئالىمنىڭ قەبرىسى ، ئەسەرلىرىنىڭ رەتلىنىشى ھەمدە گۇمىدىكى ئۆيىنىڭ ساقلانغان قېلىنىشى

تەجەللى دەپنە قىلىنغاندىن كېيىن ، قاغىلىق خەلقى ئالىمغا بولغان چوڭقۇر مۇھەببىتى ۋە ھۆرمىتى يۈزسىدىن ، قەبرىنىڭ ئەتراپىغا پەنجىرە ياسىغان ، بىر مو كۆلەمدە تام چۆرۈپ ، قەبرىدىن دائىرە ئىچىگە ئالغان ، قەبرىە قورۇسىغا چوڭ ياغاچ دەرۋازا بېكىتكەن . 1949-يىلىدىن كېيىن پارتىيىنىڭ مىللىي ۋە دىنىي سىياسەتلىرى يولغا قويۇلۇپ ، مەزكۇر قەبرىە قوغدىلىپ كېلىنمەگەن بولسىمۇ ، 1966-يىلىدىن 1976-يىلىغىچە بولغان ئون يىللىق ئاتالمىش ”مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى“ دىن ئىبارەت بالايىئاپەت يىللىرىدا بۇزغۇنچىلىققا ئۇچراپ ، دەرۋازا ، ياغاچ پەنجىرىلەر جا-مائەت ئاشخانىسى ئۈچۈن ئوتتۇن قىلىۋېتىلگەن . پارتىيە 11-نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتىنىڭ 3-ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن ، خەلقىمىز ”كاسكى مازار غوجام“ نامى بىلەن ئەزىزلىپ كەلگەن ئۇلۇغ ئالىم تەجەللىنىڭ قەبرىسىمۇ ئېتىبارغا ئېرىش-تى . 1984-يىلى 6-ئاينىڭ 24-كۈنى قاغىلىق ناھىيىلىك پارتى-كوم ، خەلق قۇرۇلتىيى دائىمىي كومىتېتى ، خەلق ھۆكۈمىتى ،

چەشمەئى خۇرشىد نۇر ئەمۇاجى بىرلە دەھرىنىڭ ،
يۇپ يۈزىدىن قارەسەن كۆزگىدەك ئەتتى ئابدەر .

[سۈبھى ئاق نۇردىن ئالتۇن بايرىقىنى تىكلەگەندى ، ئالەم
سەھنىسىدىن تۇنىڭ قارا گۈرۈھى قاچتى .]
[قارا ئەتلەستىن پۈركەنجى تون كىيىۋالغان ھاۋانىڭ قارا
تۇنىنى قۇياش نۇرى تىرنىقى بىلەن تال-تال قىلىپ پىرتىۋەتتى .]
[قۇياش بۇلىقىنىڭ نۇر دولقۇنلىرى جاھاننىڭ يۈزىدىكى
قارىنى (قاراغۇنى) يۇيۇپ ، سۈپسۈزۈك ئەينەكتەك روشەن قىل-
دى .]

ھۈسەيىنخان (تەجەللى) نىڭ ئىجادىيەتلىرىدە ، پارس تىلىدا
يېزىلغان شېئىرلارمۇ خېلى سالماقنى ئىگىلەيدۇ . ئۇنىڭ بىر
قىسىم شېئىرلىرى شەرق ئەدەبىياتى نەمۇنىلىرىدىن جەملەنگەن
«باياز» لاردا بېسىلغان . بۇنىڭدىن باشقا ، 1908-يىلى ئابدۇقادىر
داموللام نەشرگە تەييارلاپ ، تاشكەنتتە بېسىلغان «مىفتاھۇل
ئەدەب» (ئەدەبىنىڭ ئاچقۇچى) ناملىق كىتابقا ئۇنىڭ خېلى كۆپ
شېئىرلىرى كىرگۈزۈلگەن .

شائىر ئۆز شېئىرلىرىدا ئادالەتسىزلىك ۋە تەڭسىزلىكنى
چوڭقۇر پاش قىلىپ ، ئالىجاناب ئىنسانىي پەزىلەتلەرنى ئۇلۇغ-
لاپ ، رەزىل ، ئىپلاس قىلمىشلارنى كەسكىن ئەيىبلەگەن . ئۇ-
نىڭدىن باشقا ، ئۇ 1910-يىللىرى ئەتراپىدا ئابدۇقادىر داموللام ،
شەمسىدىن داموللام ، ھۈسەيىنباي ھاجىم ۋە باھاۋۇدۇن بايلار-
نىڭ ئىلتىماسى بىلەن «قۇرئان كەرىم» نىڭ تەپسىرىنى يازغان ،
گەرچە تاماملانمىغان بولسىمۇ ، ئۇنىڭ بىرنەچچە پارىسى شەمسىد-

ئالمنىڭ گۇما ناھىيىسىدىكى ئۆيىمۇ ھازىرغا قەدەر ناھىيە ئىگىدارچىلىقىدىكى مەدەنىيەت يادىكارلىقى سۈپىتىدە قوغدىلىپ كېلىندى . لېكىن بۇ ئۆي 1967-يىلدىكى "تۆت كونا" نى يوقىتىش پەيتلىرىدە كوللېكتىپنىڭ دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى ساقلاش ئامبىرى قىلىۋېلىنغان . ئۆي ئىككى ئېغىز بولۇپ ، ھەر بىرى 42 كۋادرات مېتىر كېلىدۇ . ئۆينىڭ ئۈستى ۋاسا بىلەن گۈل چىقىرىلىپ بېزەلگەن ، تاملىرى گەج بىلەن نەقىشلەنگەن . ئۆي شىمالغا قارىتىلىپ سېلىنغان بولۇپ ، شەرقىي يان تەرىپىدە بىرنەچچە تۈپ ئۈجمە دەرىخى بار . 1979-يىلى ناھىيىلىك ھۆكۈمەت بۇ ئۆينىڭ تارىخىنى قايتا بېكىتتى ، مەخسۇس خادىملارنى قويدى . يېقىنقى يىللاردىن بۇيان ، خوتەن ۋىلايەتلىك مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرىنى باشقۇرۇش ئورنى ، قەدىمكى ئەسەرلەرنى توپلاش ، رەتلەش ئىشخانىسى ، مەدەنىيەت ، مائارىپ باشقارمىلىرىدىن خادىم ئاجرىتىلىپ ، بۇ ئۆي ئۈستىدە تەكشۈرۈش ۋە تەتقىقات ئېلىپ بېرىلدى . 1988-يىلى گۇما ناھىيىلىك سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشى ، مائارىپ ئىدارىسى بۇ ئۆينىڭ تارىخى ئۈستىدە قايتا تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىپ ، يېڭىباشتىن ناھىيە تەرىپىدىن قوغدىلىدىغان مەدەنىيەت يادىكارلىقى ئورنى قىلىپ بېكىتتى .

ئالمنىڭ ھاياتىغا دائىر ماتېرىياللارنى رەتلەش ، ئەسەرلەرنى توپلاش خىزمىتىمۇ ياخشى ئىشلەندى . قاغىلىق ناھىيىلىك سىياسىي كېڭەشنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى ، ئاپتونوم رايونلۇق خەلق قۇرۇلتىيى دائىمىي كومىتېتىنىڭ ئەزاسى ، «قۇرئان كەرىم» نىڭ تەپسىرىسىگە تۈزىتىش كىرگۈزۈشكە قاتناشقان دىنىي زات

سىياسىي كېڭەش قاتارلىق ئورۇنلارنىڭ رەھبەرلىرى ناھىيە تەۋەسىدىكى دىنىي زاتلار ، ئەدەبىي ھەۋەسكارلار قاتناشتۇرۇلغان يىغىن چاقىرىپ ، تەجەللىنىڭ ئەسەرلىرى ، ھاياتغا دائىر ماتېرىياللارنى توپلاش ، رەتلەش ئىشنى تەشكىللىدى ھەمدە ئۇنىڭ قەبرىسىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ئۈچۈن 33 كىشىلىك ھەيئەت تەشكىللىدى . بۇ ھەيئەت ، ئالىمنىڭ ئىجادىيەتلىرىگە ئائىت ماتېرىياللارنى توپلاش ، مەقبەرىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ئۈچۈن پۇل ئىئانە قىلىش مۇراجىئەتنامىسى چىقاردى . ئۇزۇنغا بارمايلا زىيالىيلار ، خىزمەتچىلەر ، يەككە تىجارەتچىلەر 23 مىڭ يۈەن پۇل ئىئانە قىلىشتى . ھۆكۈمەت مالىيىسىدىن 2000 يۈەن ئاجىزلىتىلدى . ھەر تۈرلۈك خىزمەتلەرنىڭ ياخشى ئىشلىنىشى ئارىسىدا ، ئالىمنىڭ قەبرىسى قاغىلىق بازارلىق ھۆكۈمەت 2 -بىناكارلىق قۇرۇلۇش ئەترىتى ، بېھىشئېرىق يېزىسى ۋە يەكەن قاتارلىق جايلاردىن كەلگەن ئۈستىلار تەرىپىدىن ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى . بۇ قېتىم 630 كۋادرات مېتىرلىق دائىرىگە پىششىق خىش بىلەن قورۇ تېمى چۆرۈلدى ، قەبرە نەقىشلىنىپ كۆركەم - لەشتۈرۈلدى ، قەبرە ئالدىغا گۈمبەز چىقىرىلدى . چوڭ قاتناش يولىدىن قەبرىگىچە تۆت مېتىر كەڭلىكتە ، 600 مېتىر ئۇزۇن - لۇقتا تاشيول ياسالدى . 1985 - يىلى 9 - ئاينىڭ 25 - كۈنى قەبرە رەسمىي پۈتۈپ قەد كۆتۈردى ، گۈمبەز ئالدىغا 200 تۈپتىن ئارتۇق تۈرلۈك كۆچەتلەر تىكىلىپ ، ئورمان ئەھيا قىلىندى . 1985 - يىلىدىن 1991 - يىلى 3 - ئاينىڭ باشلىرىغا قەدەر بۇ قەبرىنى رايونىمىز ۋە چەت ئەللەردىن بولۇپ 39 مىڭچە كىشى زىيارەت قىلدى .

تەجەللى دۇنيا ئىلىم-پەن مۇنبىرىدىن ئورۇن ئېلىشقا مۇنا-
 سىپ ئۇلۇغ پەيلاسوپ ، ئاسترونوم ، ئالىم ، ئەدىب ، شائىر ،
 خەلقپەرۋەر تېۋىپ . ئۇنىڭ ئەسەرلىرىنىڭ نەشر قىلىنىشى ۋە
 قەبرىسىنىڭ قايتىدىن ياسىلىشى خەلقىمىزنىڭ سىياسىي ، مەدە-
 نىي ھاياتىدىكى چوڭ ئىشلارنىڭ بىرى .

— تۈزگۈچىدىن

(3) .....

(19) .....

(44) .....

(56) .....

(67) .....

(82) .....

(83) .....

(84) .....

(88) .....

(103) .....

(105) .....

(106) .....

(108) .....

(109) .....

(110) .....

ئابدۇلھەكىم مەخسۇم ھاجىنىڭ تەرجىمە قىلىپ نەشرگە تەييار-
لىشى بىلەن 1984-يىلى 9-ئايدا قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى ئۇنىڭ
«تەجەللى-مۇجەللى» ناملىق شېئىرلار توپلىمىنى نەشر قىلىپ
تارقىتى . بۇلاردىن باشقا تەجەللىنىڭ «بەرقى تەجەللى—سەبىقى
مۇجەللى» ناملىق كىتابى يېقىنقى يىللاردا تۈركىيە ، سەئۇدى
ئەرەبىستانى قاتارلىق دۆلەتلەردە نەشر قىلىنىپ تارقىتىلدى .
تەجەللى ئەسەرلىرىنى ئىزدەش خىزمىتىمۇ ياخشى ئىشلەند-
دى . يېقىندىن بۇيان تەجەللىنىڭ ئاق كېسەل قاتارلىقلارنى
داۋالاش ئۈچۈن يازغان 80 پارچىدەك يەككە دورىلار رېتسىپى
ۋە دوستلىرىغا يازغان 280 پارچىدەك ئەرەبچە ، پارىسچە ، تۈرك-
چە ، ئۇيغۇرچە ، خەنزۇچە شېئىرىي سالاملىرى ، «تۆھپەتۈل
بەررەيىن» ، «دېۋانى ئەرەب» ، «بەرقى تەجەللى» ، «سەبىقى مۇ-
جەللى» ، «مەجمەئەتۈل قەسائىد» قاتارلىق كىتابلىرى ، ھاياتلى-
قىدا ئىشلەتكەن سەللىسى ، رەڭ قۇتىسى ، راک بىلەن ئاغرىغان
بىمارغا تاماق بەرگەن چىلان ياغىچىدىن ياسالغان تەخسىسى ،
ھاسا قاتارلىق نەرسىلىرى تېپىلغان ، ئاسترونومىيە ھەققىدە
يازغان بىر پارچە قوليازما كىتابى يەكەن مەدەنىيەت يۇرتى تەرىد-
پىدىن ساقلانغان بولۇپ ، 1958-يىلى ئۇيغۇر تارىخىنى تەكشۈ-
رۈش ئۈچۈن بېيجىڭدىن كەلگەن خادىملار تەرىپىدىن ئېلىپ
كېتىلگەن . قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى نەشر قىلغان «قەدىمكى
ئەسەرلەر تىزىملىكى» نىڭ 456-بېتىدە ، مەۋلانە ھۈسەپىن ئى-
سىملىك بىر كىشىنىڭ «تەمەتلى ھەۋاشى ئىزلەتلى غەۋاس»
ناملىق بىر كىتاب يازغانلىقى قەيت قىلىنغان بولۇپ ، قارىشىمچە
بۇ ھەم تەجەللى يازغان كىتاب بولۇشى ئېھتىمالغا يېقىن .

غەزەل ۋە مۇخەممەسلەر

1

كۆڭلۈم قەيدىدىن ئافەت سىنادىن شىكەن ئىستەر ،
مەنسور بولۇبدۇر موكى داروبسىن ئىستەر .
كۆڭلۈم ئېتەر ئول ھەلقە گېيسونى تەسۋىر ،
دەۋانە مەجنۇن دەشتى بەيتۈلھەزان ئىستەر .
باغرىنى باسپ تاشقا يوتار قان مەندەك ،
ھەر كىم سەنەم سەندەك گۈل بەدەن ئىستەر .
ئىستەر ھەرەم ئىشقىنى مەجنۇن كەبى مەيدىن ،
بۇ ئەقىل ئىلە گۈمراھ ئولانلار قاچان ئىستەر .
نەشىنلىغىغە جان دىلىم مەيىل قىلورلار ،
شىرىننى لىبى خىسرو ئىلەكوھكەن ئىستەر .
بۇ تەلبە كۆڭۈل توبە بىلەن باغلاسا يامان ،
كۆرگەچ سېنى پەيمانە پەيمان شىكەن ئىستەر .
كۆڭلۈم يەنە مەستانە ئوقۇر سورا ئى يۈسۈپ ،
يەئنى سىنى ئەيساقى گۈل پىرەھدىن ئىستەر .
زىبا سەنەم بادەئى گۈلرەڭسىز ئولماس ،
ھەر كىمسەكى لۇتقى كىرەم زۇلمەنەن ئىستەر .
مەستانە ناۋا بىرلە قويماي كەئبە سارى يوز ،
كىم يولدا مېنى موغبە جەئى رامزان ئىستەر .

ساقى ماڭا سوندى قەدەھ مەيغور ئىدىم مەن ئىشقىدە ،
شەھرى ۋۇجۇدۇم شەھرىغە شاھى جاھانم كەلدىلار .
ياد ئەيلەر ئەردىم ناگاھ كەلمەيمۇ سەن ئەي پادشاھ ،
بولدى روھىم چۈن كەھربا روھى راۋانم كەلدىلار .
دائىم مودام ھەيران ئىدىم ئىشقىدا سەرگەردان ئىدىم ،
مەن مەشرەبى گىريان ئىدىم بىر يارى جانم كەلدىلار .

4

ئىشقىڭ ئوتغا كۆيگەلى كەلدىم ،
ئەيدەك يۈزۈڭنى كۆرگەلى كەلدىم .
سەۋدايى ئىشقىڭ باشمىغا توشتى ،
سەندىن سوئالى سورغالى كەلدىم .
ھىجرىغە كىردىم غەۋۋاس بولدۇم ،
ھەر زەرى مەقسود ئالغالى كەلدىم .
مەندىن سورساڭ ئەي گولفىدا زىم ،
مەھۋى جامالىڭ بولغالى كەلدىم .
ئاسى قۇلۇڭمەن ياندىم گۇنادىن ،
ھەمدى سىنانى ئەيغالى كەلدىم .
قاغىلە كەتتى مەنزىلگە يەتتى ،
مەنھەم بارايدەپ كەتغەلى كەلدىم .
كۆردۈم جامالىڭ يەتتىم ئۆزۈمدىن ،
مەجنۇنى شەيدا بولغالى كەلدىم .
ئەي ساقى دەۋران قىلغىل مۇھەببەت ،

مەھۋ ئولدى ميانىڭدا خىيالىم بۇ سەبەبدىن ،
ۋەقىت قىلبان قىل كەبى نازۇك سوخەن ئىستەر .
سوردۇڭكى نە ئىستەرسىز كويۇمدا تەجەللى ،
مىننەت كۆزىگە ئەي گولرەئنا تىكەن ئىستەر .

2

يىرىدور ماڭا ھىجران ئىلكىدىن فەريادىلار قىلسام ،
بارىپ ھەق ئالدىدا دوستى ھەلەكىدىن دادىلار قىلسام .
ئەگەرچە دادىمە يەتسە چاقىبان ئىشقى چاقماقنى ،
فەلەكىنىڭ ئۆيىگە ئوتلار قويۇبان بەربادىلار قىلسام .
مېنى بىر دەم خالاس ئەت ئەي بىرادەر غوسسەۋە غەمدىن ،
ئانىڭ يادى بىلەن بىردەم كۆڭۈللەر شادىلار قىلسام .
مېنىڭ ھالىم ئەگەر ئىشقى ئەھلى كۆرسە زار يىغلايدۇر ،
ئەگەر دەردى غەمىڭدىن زەررە بونىادىلار قىلسام .
ئۇ شولكىم غەرقى دەريايى مۇھەببەت بىرلە مەشرەبدۇر ،
دىلۇ جانىم بىلەن ھەردەم خۇداغا دادىلار قىلسام .

3

شەھدى شىكەردىن ئارتوغوم ئارامى جانىم كەلدىلار ،
كۆڭۈل ئويىنى كۆرگىلى روھى راۋانىم كەلدىلار .
كېتىپ ئىدى ئەقلى ھوشوم پىلىپ توزاز فەرما يېشىم ،
يوقتۇر ئۇلاردەك ھېچكىشىم شىرىن زابانىم كەلدىلار .

كۆڭۈل قۇشلىرى ئەيد ئىدى كۆزىگە .
نىگونىسالاردۇر نىگونىسالار ،
ئەگەر چەند دەۋران دەپىر ئەيلەدى .
بالالارغا سالى ئەسىر ئەيلەدى ،
غەم دەرد ئىلىگە ئەسىر ئەيلەدى .
بوخون خوۋارلاردۇر بوخون خوۋارلار ،
قىلىپ جىلۋە ئول ساقى سىمىتەن .
پەرىزاد خوش جىلۋە شىرىن-سوخەن ،
بۇ دەسىر ئىچرە يوقتۇر ئەسىر ئولمىغان .
گىرىفتارلاردۇر گىرىفتارلار ،
كۆڭۈل مۈلكىگە سالى تەشۋىبلار ،
ئەسىر ئەيلەدى جوملە مەھبۇبلار .
بالا دامغا قەيد ئولۇپ خوبلار .
ۋافادارلاردۇر ۋافادارلار .
چوفەرغاندىن چىقتى ئول ماھتاب ،
تۆكەر لەبلىرىدىن تۈمەن ئافتاب .
ئەسىر ئەيلەدى جوملە شەھرو كىتاب ،
بۇ دىلدارلاردۇر بۇ دىلدارلار .
كىتور ساقى يا جام توت مەي ماڭا ،
مويەسىر ئەمەس قولاق توتماق ماڭا .
ئەگەر چەند خاقان چىن دۇر ئاڭا ،
جىلۋە دارلاردۇر جىلۋە دارلار .
دېدىم ئەي پەرى دەردىمە قىل داۋا ،
كۆرۈپ ئەردى ئولشوخ گولگون قابا .

ۋەھدەت مەيدىن ئىچكەلى كەلدىم .
رەھمەت ئىشكىن مەشرەپكە ئاچقىل ،
ئىشقىڭ كويىدا كەتكەلى كەلدىم .

5

سەراپا نازاكت بىلەن يارلار ،
خولسون كوركى كۆزى خۇمارلار .
ئادا قىلماغا ئاشق زارلار ،
سەتمكارلاردور سەتمكارلار .
كېلىپ لۇتق ئەيلە مېنى مەست ئەيلەيىن ،
كېچە بەزى ئارام ھەم نەشەست ئەيلەيىن .
مېنى خەستەنى يەرگە فەست ئەيلەيىن ،
جافاكارلاردۇر جافاكارلار .
قىلىپ باغرىمە ناز ئىلە چاك-چاك ،
ئىككى كۆزلەرى جانىم ئەتتى ھالاك .
ئاخا ئەقىلم ئىدىكى روھى فىلاك ،
فاناكارلاردۇر فاناكارلار .
ئۆزىگە چىكىپ سۈرمە ئول سىمىتەن
پەرىزاد شەكەرلەپ خوش نوسخىھەن ،
سەيىر ئەيلەدى جۈملە خەلق مەن .
بۇغەددارلاردۇر بۇغەددارلار ،
توشۇپ زۇلقى يۈز چىن ئىلە يۈزىگە .
ئادا ئەيلەدى ئانى بىر سۆزىگە ،

تەجەللى شېئىرلىرىدىن

غەم دەرد ئىلە مۇپتىلا قىلدىلار ،
مۇھەببەت ئىلە تەشنا قىلدىلار ،
مېنى روزگارم قارا قىلدىلار ،
سىيەھكارلاردۇر سىياھكارلار .
چو مەن قاشى يالارگە قۇربانم ،
گىرىفتارى ھىجران زىندانم ،
بۇ قاتىل لارە تىغ مىژگانم ،
نە زۇلۇم ئەتسەلار جانىمە بارىم .
دىل ئازارلاردۇر دىل ئازارلار .
بۇ دەشت ئىچرە مەجنون قىلورلار مېنى ،
سىرىشكىمنى جەيھون قىلورلار مېنى ،
كوزوم ياشى گۈلگۈن قىلورلار مېنى ،
دەما دەم جىگەر خون قىلورلار مېنى ،
جافا كارلاردۇر جافاكارلار .
تەئەججۇبكى بۇ بىر نىچە دىلرارا ،
دېمەسلاركى بۇ شاھ ئىرورىا گادا ،
ئەگەر چەند خان زامانىم ماڭا ،
ھەمە ئەلدىن ئارتۇق قىلورلار جافا ،
ئەجەب يارلار ئەجەب يارلار .

«يېڭى قاشتېشى» ژۇرنىلىنىڭ 97-يىللىق 3-سانىدىن ئېلىندى .

مىر قىسچ نى دەردىگە يوقتۇر داۋا ،
ئەجەب يارلاردۇر ئەجەب يارلار .

6

قەدىم خەم لەيلى قاشلىرى ياسىدىن ،
خاراڭ ئولماغىم چەشم شەھلاسىدىن .
كۆزۈم تاقى ئول تەمەنناسىدىن ،
جونونوم ئوشول زۇلقى سوداسىدىن .
نىگونىسارلاردۇر نىگونىسارلار ،

كۆزۈڭدۇر ماڭا قىنىدا بەرپا قىلان .
باشىم ئوزرە نور شورغوغا قىلان ،
مېنى ھالىم ئەھلىغە رەسۋا قىلان .
كۆڭۈل مەنزىرى ئىچرە ياغما قىلان ،
بۇ ئەييارلاردۇر بۇ ئەييارلار .

چىمەندە خىرام ئەيلەمىش ئول پەرى ،
قىلىپ جىلۋە ئانداقكى كەبوك ۋەرى .
يۈز ئۈستىدە گۈل بەرگىدىن جادورى ،
باش ئوزرە سىپالغان قىزىل مەئجىرى .
گۈلى نارلار ئەتىرگۈل نارلار .
پەرى چىھرىلار كىم جافا قىلىدىلار ،

[مەيخانە ئەھلى بولغىنىكى ، مۇتلەق بەخت مەيخانىدا ؛ تەقۋا-
دارلىقنىڭ ئاقىۋىتى شۇملۇققا ئېلىپ بارامدۇ ياكى ياخشىلىققا
ئېلىپ بارامدۇ ، بۇ ئېنىق ئەمەس .]

گۈلگۈنە قويىمىش ئول ماھ ، سەن قانە باتتىڭ ئى كۆز ،
مىزگانىڭ ئىلگى ئوزرە رەڭگى ھىنا مۇبارەك .

[ئۇ ئاي يۈزىگە ئەڭلىك سۈرتۈپتۇ ، ئەي كۆزۈم قانغا غەرق
بولدۇڭ ، كىرىپكىڭ يارنىڭ قولىدىكى خېنىنىڭ رەڭگىگە ئوخ-
شاپ قالدى ، بۇ ساڭا مۇبارەك بولسۇن .]

ئالدىغا چىقتى ئول ماھ ، بولدى رەقىب ھايىل ،
گويا خۇسۇفدۇر بۇ ، يۈز قارە نامۇبارەك .

[ئۇ ئاي يۈزلۈك ئالدىغا چىققان ئىدى ، رەقىب توسالغۇ
بولدى ، گويا ئاي تۇتۇلغاندەك بولدى ، ياكى مەن ئۈچۈن قارا
يۈزلۈك كېلىشمەسلىك بولدى .]

بول رەڭگى بىرلە چىقساڭ ئالەمگە ئوت ياقارسەن ،
ئى شوخ سەرۋ قامەت گۈلگۈن قابا مۇبارەك .

[مۇنداق ياسىنىپ چىقساڭ ئالەمگە ئوت ياقىمەن ، ئەي
سەرۋى بويلۇق شوخ يار ، قىزىل رەڭلىك كىيىملىرىڭ مۇبارەك
بولسۇن .]

مۇبارەك^①

تىغى ھىلالە ئوخشار ئى دىل ساڭا مۇبارەك ،
ئېيىدى شاھادەتتىڭنى قىلسۇن خۇدا مۇبارەك .

[سېنى ئولتۇرمەكچى بولغان قىلىچ يېڭى چىققان ئايغا
ئوخشايدۇ ، ئەي دىل ساڭا مۇبارەك بولسۇن ، شەھىد (قۇربان)
بولۇش بايرىمىڭنى تەڭرى مۇبارەك قىلسۇن .]

سەن شەيخ زۇھد شىۋە ، مەن رىندى ئىشىق پىشە ،
كەۋسەر ساڭا مۇسەللەم ، سەھبا ماڭا مۇبارەك .

[ئەي شەيخ سەن تەقۋادارلىقنى ئادەت قىلدىڭ ، مەن ئىشقا-
نىڭ مەيخورلىقىنى كەسىپ قىلدىم . كەۋسەر ساڭا بولسۇن ،
قىزىل شاراب ماڭا قۇتاتسۇن .]

مەيخانە ئەھلى بولكىم ، مۇتلەق سائادەت ئاندا ،
كىم زۇھد مۇھتەمىلىدۇر يا شۇم يا مۇبارەك .

① 1980-يىلى شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى نەشر قىلغان «ئۇيغۇر
كلاسسىك ئەدەبىياتىدىن نەمۇنىلەر» ناملىق كىتابتىن ئېلىندى.
دى . نەشرگە تەييارلىغۇچى : ئابدۇرېشىد ئىسلام .

[قانداق دەردۇغەم بولسا، ئۇنى ئىشقى ئويىدىن سېتىپ
ئالسا، بۇ بەختلىك بولارمۇ يا مۇبارەك بولارمۇ دەپ كۆڭلۈم
پىغان چېكىدۇ.]

بۇ رەسىم نامۇبارەك تەلىم كىمىدىن ئالدىڭ؟
مەندىن يۈزۈڭ يوشۇردۇڭ ئى گۈل ھايا مۇبارەك.

[مۇنداق قاملاشمىغان ئادەتنى كىمىدىن ئۆگەندىڭ؟ مەندىن
يۈزۈڭنى يوشۇردۇڭ، ئەي گۈل، بۇ ھايا قىلىشنىڭ مۇبارەك
بولسۇن.]

سەرمایەئى خىرەدغە زۇلفۇڭ جۈنۈننى ئالدىم،
يارەبكى بولماسۇن بۇ سەۋدايى نامۇبارەك.
[ئەقىلنىڭ سەرمایىسىغا چېچىڭدىن جۈنۈنلۈقنى سېتىۋال-
دىم، ئەي تەڭرى مېنىڭ بۇ قىلغان سودام يامان ئاقىۋەتلىك
بولمىسۇن.]

ساچىڭغا خوش ئاسىلىمىش كۆڭلۈم بالانى ئىستەپ،
داماندا سەخىنىڭ دەستى گەدا مۇبارەك.
[كۆڭلۈم بالايىئاپەتنى ئىزدەپ سېنىڭ چېچىڭغا ئېسىلدى،
سېخىنىڭ پېشىگە ئېسىلغان گاداينىڭ قولى مۇبارەك
بولسۇن.]

سەن شوخ مەست قاتىل ، مەن ئاشقى رىزاجوي ،
سەندىن جافا مۇناسىپ ، مەندىن ۋافا مۇبارەك .

[سەن شوخ مەست قاتىلسەن ، مەن مەرھەمەت ئىزدىگۈچى
ئاشقى ، سېنىڭ جەۋرى-چاپا قىلىشىڭ مۇناسىپ ، مېنىڭ ساڭا
ۋاپادارلىق قىلىشىم مۇبارەك ئىش .]

ئۇششاقە زۇلفۇ چەشمىڭ بولسا بالا ۋە فەتتە ،
ئۇل فەتتە ھەم ھۇمايۇن ھەم ئول بالا مۇبارەك .

[ئاشىقلارغا چېچىڭ بىلەن كۆزۈڭ بالايسىئاپەت ۋە پەتتە
بولسا ، مۇنداق پەتتە بىر بەخت ۋە ئۇبالايسىئاپەت مۇبارەكتۇر .]

بۇسە سۇئالەن ئەتسەم خامۇش ئولۇركى گويا ،
زەئىمىدەدۇر ”نەئەم“ شۇم ئانداغى ”لا“ مۇبارەك .

[سۆيۈپ قويۇشنى ئىلتىماس قىلسام شۇك بولۇۋالدۇ ،
ئۇنىڭ پىكىرىدە ”ماقۇل“ دېيىش بىر يامانلىق ، ”ياق“ دېيىش
ياخشىلىق ئىكەن .]

ھەر دەردۇ غەم كى ئانى ، ئىشقىكى دىن ئالسا ساتىپ ،
كوڭلۇم سەدا چىكەر بۇ ، يا سەئىد يا مۇبارەك .

يۈز تۈمەن ئەرمان زىمىنى كىم مېنىڭ كۆڭلۈم ئېرور ،
دەرد ئاڭغا ساھىپ تەسەررۇپ ، غەم ئۇنىڭ ئورتاغىدۇر .

[مېنىڭ كۆڭلۈم يۈز تۈمەن ئارمان-ھەسرەتنىڭ جايى بو-
لۇپ قالدى . دەرد-ئەلەم كۆڭلۈمنى ئىگەللەپ ئالدى ، غەم-قايغۇ
شېرىك-ھەمراھى بولدى .]

گەر جاھانى ئىشقى ئىچىدە بولسا سۇبھو ئاپتاپ ،
ئول مېنىڭ چاكى گېربانم بۇ كۆڭلۈم داغىدۇر .

[ئەگەر ئىشقى دۇنياسى ئىچىدە تاڭ يورۇپ قۇياش چىقسا ،
بۇ سۇبھىنىڭ ئۇپۇق يېرىپ چىقىشى ، مېنىڭ ياقامنىڭ يىرتىلدى-
شى ، قۇياش كۆڭلۈمدىكى ھەسرەت دېغى .]

دەۋلىتى ھۆسنۇ شارابى ناز ئىلە خۇشۋەقت سەن ،
ئىلتىپات ئەت بۇ گاداغا كىم ساخاۋەت چاغىدۇر .

[سەن ھۆسن-جامالنىڭ دۆلىتى بىلەن ، شاراب ھەم شوخ-
لۇق بىلەن ۋاقتىڭنى خۇش ئۆتكۈزسەن ، بۇ گاداغا ئىلتىپات
قىلىشنىڭ خەير-ساخاۋەت قىلىشنىڭ ۋاقتىدۇر .]

ئىشقى ھۆسنۇڭ بەزمىدە بىر شەمئى ياقمىشتۈركىم ئول ،
رىشتەئى جانم بىلەن بۇ ئىككى كۆزلا ياغىدۇر .

يۈز قويدى خانەقاھدىن مەيخانەغە تەجەللى ،
جامى شاراب بىرلەن تەركى رىيا مۇبارەك .

[تەجەللى خانىقادىن مەيخانەغا يۈزلەندى ، شاراب قەدەھنى
قولغا ئېلىش بىلەن رىيادىن قۇتۇلغانلىقى مۇبارەك بولسۇن .]

مېھنەت تاغى

سەنسىز ئولسام باغ ئارا ئول باغ مېھنەت تاغىدۇر ،
سەن بىلەن تاغ ئىچىرە يۈرسەم تاغ جەننەت باغىدۇر .

[سەن بولمىساڭ باغ ئىچىدە يۈرگۈنۈم بىلەن ، ئۇ باغ ماڭا
زۇلۇمنىڭ تېغىدۇر ، سەن بىلەن تاغدا بىللە يۈرسەم ئۇ تاغ ماڭا
جەننەتنىڭ بېغىدۇر .]

ئى نىھالى ھۆسنى لۇتفۇڭ سايەسىن باشمىغە سال ،
كىم يۈزۈم ئىشقىڭ سەمومىدىن خازان ياپراغىدۇر .

[ئەي ھۆسنى جامالىنىڭ ياش كوچىتى ، مەرھەمىتىڭنىڭ
سايىسىنى بېشىمغا سال ، چۈنكى ئىشقىڭنىڭ سەمومىدىن ① يۈ-
زۈم غازاڭدەك قۇرۇپ كەتتى .]

① سەموم — ئىسسىق شامال .

كۆڭلۈم

كۆڭلۈم قەدىدىن ئافەتۇ ، ساچىدىن شىكەن ئىستەر ،
مەنسۇر بولۇپتۇرمۇكى دارۇ رەسەن ئىستەر .

[كۆڭلۈم يارىنىڭ بوي-تۇرقىدىن ئاپەت ، چېچىدىن كىشەن
ئىزدەيدۇ ، مەنسۇر ھەللاج بولدىمىكىن دار بىلەن ئارغامچا ئىز-
دەيدۇ .]

كۆڭلۈم ئىتەر ئول ھەلقەئى گىسۈنى تەسەۋۋۇر ،
دېۋانە جۈنۈن دەشتىدە بەيتۈل ھەزەن ئىستەر .

[كۆڭلۈم ئۇنىڭ چىڭگىلەك چېچىنى تەسەۋۋۇر قىلىدۇ ،
گۇيا ساراڭ جۈنۈنلۈك سەھراسىدا غەم ئۆيىنى ئىزدىگەندەك .]

باغرىنى باسىپ تاشقا ، يۇتەر قانىنى مەندەك ،
ھەر كىم سەنەمى سەڭگىدىل گۈل بەدەن ئىستەر .

[كىمكى تاش يۈرەك گۈل بەدەن يارىنى ئىزدىسە ، باغرىنى
تاشقا ئۇرۇپ ماڭا ئوخشاش قان يۇتدۇ .]

ئىستەر ھەرەمى ئىشقىنى مەجنۇن كەبى مەھدى ،
بۇ ئەقىل ئىلە گۇمراھ ئولانلار قاچان ئىستەر .

[ئىشقى سېنىڭ ھۆسنۇڭنىڭ بەزمىسىدە بىر چىراغ يېقىپ-
تۇ، جېنىمنىڭ رىشتىسى پىلىك بولسا، ئىككى كۆزۈم ئۇ
چىراغنىڭ يېغىدۇر.]

ئىشقى ئەپسۇنسىز بىر ئەييار لوئەتباز ئىرۇر،
كىم مەلامەت سول قولى، رەسۋالىغ ئانىڭ ساغىدۇر.

[ئىشقى مۇھەببەت بىر ئالدامچى-كۆز بويغۇچى نەپرەڭۋاز،
تەنە مەلامەت ئۇنىڭ سول قولى، رەسۋالىق ئوڭ قولىدۇر.]

غەمزە بىرلەن باغلادى ئېل ئۇيقۇسىن ساھىر كۆزۈڭ،
بىخۇد ئەتكەن ھەم مېنى ئۇشبۇ ئەنىڭ ئەرباغىدۇر.

[غەمزە بىلەن سېھرىگەر كۆزۈڭ خەلقىنىڭ ئۇيقۇسىنى باغ-
لىمۇۋەتتى، مېنى بىخۇد قىلغانمۇ ئۇنىڭ نازلىنىپ قاراشلىرى-
دۇر.]

سەنسىز ئاچىلماس تەجەللى خاتىرىدىن ئوقىدەلەر،
كىم ھىلالى ئەيد ئانىڭ زەخمىنە غەم تىرناغىدۇر.

[تەجەللىنىڭ كۆڭلىدىكى چىگىشلار سەنسىز ئېچىلمايدۇ،
چۈنكى سېنىڭ يېڭى چىققان ئايغا ئوخشاش ئەگمە قېشىڭ ئۇنىڭ
يارا-جاراھىتىنى تاتىلايدىغان تىرناقتۇر.]

ئەي گۈلدىن كۆينەك كىيگەن مەي تۇتقۇچى : كۆڭلۈم سېنى
خالايدۇ . [مەن سەننى كۆرۈپ تۇرۇپ ، سەننى كۆرۈپ تۇرۇپ ،
سەننى كۆرۈپ تۇرۇپ ، سەننى كۆرۈپ تۇرۇپ ، سەننى كۆرۈپ تۇرۇپ ،
زىبا سەنەمۇ بادەئى گۈل رەڭسىز ئولماس ، سەننى كۆرۈپ تۇرۇپ ،
ھەر كىمسەكى لۇتقۇ كەرەمى زۇلمىنەن ئىستەر .

[كىمكى ئېھسان ئىگىسىنىڭ رەھىم-شەپقىتىنى ئىزدەيسە ،
مۇنداق رەھىم-شەپقەت گۈزەل سەنەمسىز ۋە گۈل رەڭلىك مەي-
سىز بولمايدۇ .]

مەستانە نەۋا بىرلە قويماي كەتتە سارى يۈز ،
كىم يولدا مېنى مۇغبەچەئى راھزەن ئىستەر .

[مەست ھالەتتە ناۋا ئوقۇپ كەتتە تەرەپكە ماڭاي ، چۈنكى
كەتتە يولدا مەي ساتقۇچى قاراچى مېنى ئىزدەپ كېلىدۇ .]

مەھۇ ئولدى ميانىڭدە خەيالىم بۇ سەبەبدىن ،
دەققەت قىلىپان قىل كىبى نازۇك سۇخەن ئىستەر .

[بېلىڭنى كۆرۈپ ھوشۇمنى يوقاتتىم ، شۇنىڭ ئۈچۈن ،
دەققەت قىلىپ قىلغا ئوخشاش نازۇك سۆزلىرىڭنى ئىزدەيمەن .]

سوردىڭكى نە ئىستەر سەرى كويىنىدە تەجەللى ،
مىننەت كۆزىغە ئى گۈلى رەئنا تىكەن ئىستەر .

[كۆڭۈل مەجنۇنغا ئوخشاش ئىشقىنىڭ خاس جايىنى ئىزدەي-
دۇ ، ئەقلىدىن ئازغانلار ئىشقى پاناگاھىنى قاچان ئىزدەپ تاپالدى-

سۇن .]

نوئىن لەبىغە جانۇدىلىم مەيلى قىلۇرلار ،

شېرىنى بەلى خىسراۋ ئىلە كوھكەن ئىستەر .

[ئۇنىڭ شېرىن لېۋىگە جانۇدىلىم مايىل بولىدۇ ، شېرىنى
خىسراۋ بىلەن تاغ كەسكۈچى پەرھات ئىزدىگەندەك .]

بۇ تەلبە كۆڭۈل تەۋبە بىلە باغلاسا پەيمان ،

كۆرگەچ سېنى پەيمانەنى پەيمان شىكەن ئىستەر .

[بۇ تەلۋە كۆڭلۈم توۋا قىلىپ ، ئىشقتىن قايتىشنى ئەھدى
قىلسا ، سېنى كۆرۈپلا ئۆز ئەھدىسىدىن يېنىۋېلىشنى ئىزدەيدۇ .]

كۆڭلۈم يەنە مەستانە ئوقۇر سۈرەنى يۈسۈپ ،

يەئنى سېنى ئى ساقى گۈل پىيرەھەن ئىستەر .

[كۆڭلۈم يەنىلا مەستلەرچە سورە يۈسۈپنى^① ئوقۇيدۇ ، يەنى
سورە يۈسۈپ — قۇرئاندا بايان قىلىنغان يۈسۈپ بىلەن زۈلەي-

① سورە يۈسۈپ — قۇرئاندا بايان قىلىنغان يۈسۈپ بىلەن زۈلەي-
خاننىڭ مۇھەببەت قىسسىسى .

قەسىدە

(شائىر بۇ قەسىدىنى قەشقەردىكى دوستى نەزەربەگ
سېلىمئاخۇن قازى ئوغلغا بېغىشلىغان)

بولدى چۈن زەررىن لەۋا سۈبھ ئاقلقىدىن نۇرى بار ،
قىلدى ئالەم ئىرسەسىدىن قارا تۇن فەۋجى فرار .

[سۈبھى ئاق نۇرىدىن ئالتۇن بايرىقىنى تىكلەگەندى ، ئالەم
سەھنىسىدىن تۇننىڭ قارا گۈرۈھى قاچتى .]

كىمىش ئەردى قارا ئەتلەستىن ھەۋا بىر تەيلىسان ،
ئانى مەھر ئەتتى زىيا تىرناغى بىرلە تار-تار .

[قارا ئەتلەستىن پۈركەنجى تون كىيىۋالغان ھاۋانىڭ قارا
تونىنى قۇياش نۇر تىرنىقى بىلەن تال-تال قىلىپ يىرتىۋەتتى .]

چەشمەئى خورشىد نۇر ئەمۋاجى بىرلە دەھرىنىڭ -
يۇپ يۈزىدىن قارەسەن كۆزگۈدەك ئەتتى ئابدار .

تەجەللى شېئىرلىرىدىن

قارا دەرلەر ئاق كۆرۈپ ئانى بۇ مەئنى بىرلە كىم ،
سۈرەتى كافۇر يەڭلىغ ، سىرەتى دۈرمىش ئىپار .

[ئاقنى كۆرۈپ تۈرۈپ ئۇنى قارا دېيىشنىڭ سەۋەبى شۇ -
كى ، تاشقى كۆرۈنۈشى كاپۇردەك ئاق نەرسىلەرنىڭ ئىچى ئىپار -
دەك قارا بولىدىغانلىرىمۇ بار .]

بۇ ئىپار ھىرماندىن قارا ماڭا كافۇرى سۈبھ ،
بولدى ئول كافۇر ھەجرىدىن ئىپار زەخمىگە يار .

[بۇ ئىپاردىن مەھرۇم بولغانلىقىمىدىن ، سۈبھى ئۆزى ماڭا
قارا كۆرۈندى ، مەن كاپۇردىن ئايرىلغانلىقىمىدىن ئىپارنىڭ زەخ -
مىگە دۇچار بولدۇم .]

كۆزلەرىم ئانىڭ قارا خالىن كۆرەرگە تەلمۈرۈر ،
زەررەدەك كوڭلۇم كەبى بولمىش قاراغلار بى قارار .

[ئۇنىڭ قارا خالىنى كۆرۈشكە كۆزلىرىم تەلمۈرىدۇ ، كۆز
قارچۇقلىرىم پەرىشان كۆڭلۈمگە ئوخشاشلا بىتاقەت بولدى .]

قارا قۇيۇندەك چىقار خەسدەك تېنىمدىن دۇد ئاھ ،
كىم خىيالىن ئەيلەسەم ئوتلۇق نىگاھى ئوت ياقار .

[ئۇنى خىيال قىلسام ئوتلۇق قاراشلىرى تېنىمگە ئوت

تەجەللى شېئىرلىرىدىن

[قۇياش بۇلىقىنىڭ نۇر دولقۇنلىرى جاھاننىڭ يۈزىدىكى قارىنى (قاراڭغۇنى) يۈيۈپ سۈپسۈزۈك ئەينەكتەك روشەن قىلدى.]

لېكىن ئولمىش كۆزلەرىمدە گەرچە مەن خەففاش ئەمەس ،
ئۆيلە ئالەم قارا كىم يەلداغەدۇر ئائىنەدار .

[مەن شەپەرەڭ بولمىساممۇ ، قاراڭغۇ كېچىدىمۇ يورۇق كۆرۈنگەن ئالەم كۆزۈمگە قارا كۆرۈندى.]

ئالەم ئانىڭ كۆزلەرىدە قارا بولسا يوق ئەجەب ،
بىدىلى كىم دۇر قارا كۆزلەر بەلاسىغە دۇچار .

[يۈرىكىدىن ئايرىلغان كىشى قارا كۆزلەرنىڭ بالاسىغا دۇ-
چار بولغانلىقتىن ، ئالەم ئۇنىڭ كۆزىگە قاراڭغۇ كۆرۈنسە ئەجەب-
لىنەرلىك ئەمەس.]

كۆز تىكىپ مەن بىر قاراقاش دىلرەباغە ، كىم ئۈزۈپ-
رىشتەئى ئۈلفەتنى ، جىسىمىم ئىڭنەدەك بولدى ئىنزار .

[مەن بىر قاراقاش يارغا كۆز تىككەن ئىدىم ، ئۇ ئۆلپەتچى-
لىك رىشتىسىنى ئۈزگەچ ۋۇجۇدۇم يىڭىندەك ئورۇقلاپ ئاجىز-
لاشتى.]

تەجەللى شېئىرلىرىدىن

ۋەھ ئەجەبىكىم مەن قارا مەست ، ئول قارا كۆز بادەخوار .

[ئۇ ھۆسنى بىلەن ناز قىلىدۇ ، مەن ئۇنىڭ ئىشقىدا سەۋدا .
يى بولدۇم ، ئاجايىپ ئىش ، ئۇ قارا كۆزلۈك مەينى راسا ئىچد .
دۇيۇ مەن قاتتىق مەست بولماقتىمەن .]

سەرد مەھر ئول نەۋىي بولمىشتۇر ماڭا ئول باغرى مۇز ،
كىم ئاقارغان كۆزلەرىمدەك قارا يەرنى باستى قار .

[ئۇ باغرى مۇز ماڭا شۇنداق سوغاق مۇئامىلە قىلدىكى ،
قارا يەرنى نۇرسىزلىنىپ ئاقارغان كۆزلىرىمگە ئوخشاش قار
بېسىپ كەتتى .]

بۇ يۈرەكمۇ سەندە يا مۇز يا قارا تاش كىم ئاڭا ،
زەررەچە تەسىر قىلماس ياقسام ئاھىمدىن شەرار .

[سەندىكى بۇ يۈرەكمۇ ياكى مۇزمۇ ، ياكى قارا تاشمۇ ؟
ئاھىم ئۇچقۇنلىرىدىن ئوت ياقسام ، ئۇنىڭغا زەررەچە تەسىر قىل .
مايدۇ .]

قايداغ ئولغاي كۆڭلۈمە راھەتكى بۇ ھىجران تۇنى ،
بىر قارا قۇشتۇركىم ئۇيقۇم قۇشلارنى ئەيلەر شىكار .

[بۇ ھىجران تۈنىدە كۆڭلۈمگە قانداقمۇ ئاراملىق بولسۇن ،

ياقىدۇ ، خەستەك تېنىمدىن قارا قۇيۇندەك ئاھىمنىڭ تۈتۈنلىرى
چىقىدۇ . [ئىلىم رىياسەتچىسى ، ۱۹۸۰-يىلى ، ۱-نومۇر]

ساۋۇرۇر كۆككە ۋۇجۇدۇم تۇپراغىن رەم ئەيلەبان ،
ئول كىيىك يەڭلىغ قارا كۆز بەرقەدەك چابوكسۇۋار .
[ئۇ—كىيىككە ئوخشاش قارا كۆزلۈكۈم چاقماقتەك تېز
ئات چاپتۇرۇپ ئۆتسە ، ۋۇجۇدۇمنى چاڭ-توزانغا ئايلاندۇرۇپ
كۆككە سورۇۋېتىدۇ .]

بىر قاراپ باقماس ۋەلى تاراج ئېتەر ئەقلى شەكىپ ،
ئىشۋەلەر ئەيلەپ قاراقچىدەك زەھى مەستانە يار .
[مېنىڭ مەستانە يارىم بىر قاراپمۇ قويمىدۇ ۋە لېكىن
ناز-كەرەشمە قىلىپ ، ئەقىل ۋە سەبىرىمنى قاراقچىدەك تالان-تا-
راج قىلىدۇ .]

بار پەرىدىن ھەم فۇزۇن پىنھانلىغ ئىچرە كىم ، كۆزۈم
تۈشىدە ھەم كۆرمەس قاراسىن تۇرغەدۇر ئول سىھىرگار .

[يوشۇرۇنۇشتا ھەممە پەرىلەردىن ئارتۇق ، مەن چۈشۈمدىمۇ
ئۇنىڭ قارىسىنى كۆرەلمەيمەن ، ئۇ ئاجايىپ جادىگەر .]

ھۈسنى ئىستىغناسىدا ئول ، ئىشقى سەۋداسىدا مەن ،

[زارلانغان كۆڭلۈمنىڭ نالىسىدىن ، گويىكى سېنى قارا
شاراب ياكى كۆكنار شەرىپتى مەست قىلىپ قويغاندەكلا بىخەۋەر
يۈرۈۋاتىسەن .]

قارغە ئاۋازىن ئىشتىمەم ئۆيدە ، چىققۇم تاشقىرى ،
قارا قاسد قارغەلىقتىن كەلدى دەپ دىۋانەۋار .

[ئۆيدە تۇرۇپ قارغا ئاۋازىنى ئاڭلىسام ، قارغىلىقتىن قارا
خەۋەرچى كېلىپ قالدىمكىن دەپ ساراڭلارچە تاشقىرىغا چىقىد-
مەن .]

نامە يازماق فىكرى كەچسە خاتىرىڭگە ھەر قاچان ،
بىر قارا داغ يىغالۇر گويى باشىڭغا بار بار .

[ھەر قاچان خەت يازماق پىكرى خاتىرەڭگە كەلسە ، گويىكى
دوستىنىڭ يۈكى بېشىڭغا بىر قارا تاغ بولۇپ يىقىلىدۇ .]

خەت ئىبەرمەسلىك مۇھەببەت پىشەلەرنى ياد ئېتىپ ،
قارا قىلماقدۇر ۋەفا يولىنى ئې غەفلەت شۇئار .

[ئەي بىپەرۋالىقنى شۇئار قىلغۇچى ، مۇھەببەتلىك دوست-
لارنى ياد ئېتىپ خەت ئەۋەتمەسلىك ۋاپايولىنى قارا قىلىشتۇر .]

خەت يازۇرغە بۇ تەساھۇل بائىسى سەندىن نىدۇر ،

تەجەللى شېئىرلىرىدىن

ئۇ بىر قارا قۇش بولۇپ ، ئۇيقۇم قۇشلىرىنى شىكار قىلىپ
يۈرسە .

ئەيلەپ ئىستىغنا ئۇنۇتساڭ مەن گادانى تاڭ ئەمەس ،
كىم تاغافۇل كىشۋەرىدە سەن قاراخان ئى نىگار .

[ئەي نىگارم ، سەن ئېتىبارسىزلىق بىلەن مەن گادانى
ئۇنۇتساڭ ئەجەبلىنىشكە بولمايدۇ ، چۈنكى سەن بىپەرۋالىق مە-
لىكىتىنىڭ "قاراخاننى" ئەمەسمۇ .]

لۇتق قىل شېرىن لەبىڭدىن بىر ئەسەل يەڭلىغ خىتاب ،
كىم ئايارەج پەيقارادەك بولدى ئاچچىغ ئىنتىزار .

[ئەي سۆيۈملۈكۈم شېرىن لەبىڭدىن ھەسەلدەك بىر خىتاب
بىلەن ئىلتىپات قىلىپ ، نەدە سەن دەپ سوراپ قوي ، چۈنكى
ئىنتىزارلىق كۈنلىرى ئايارەج پەيقارا^①دەك ئاچچىق بولۇپ كەت-
تى .]

زار كوڭلۇم نالەسىدىن بىخەبەر سەن گوپىيا ،
بىخۇد ئەتمىشتۇر قاراسۇ خۇد سېنى يا كوكنار .

① ئايارەج پەيقارا — سەۋدا كېسەللىكلىرىگە بېرىلىدىغان ئەڭ
ئاچچىق بىر خىل دورا .

[بىر جاۋاب خەت يېزىپ غەم قاراڭغۇسىنى يوقاتساڭ ،
بىر قارىنى يۈز قارا قىلىپ ، نېگىرلار مەملىكىتىنى (قارىلار
يۇرتىنى) مەن ئاچمەن .]

ئى ساپاھەت ئاسماننىڭ دۈرەخشان ئەختەرى ،
قارە دەسم قونماسۇن مىرئاتى تەبىئىغە غۇبار .

[ئەي گۈزەللىك ئاسمىنىڭ پارلاق يۇلتۇزى ، قارا دەسم
تەبىئىتىڭنىڭ ئەينىكىگە چاڭ-توزان قونمىسۇن .]

چۈن بىلۈرسەن قارەدىن ئاقنى قىلۇرمەن ئىمتىياز ،
بولماغىل كۆڭلى قارالاردەك مۇكەددەر زىنھار .

[قارىدىن ئاقنى ئايرىۋالالايدىغانلىقىمنى بىلسەن ، ھەرگىز
كۆڭلى قارا ئادەملەردەك غەم-قايغۇغا چۈشمە .]

ئوز ۋۇجۇدۇمنى كۈرۈپ ئايدەك يۈزۈڭ كۆزگۈسىدە ،
قارا ئەيتۈرمەن سېنى يەنى تەجەللى سەندە بار .

[سېنىڭ ئايدەك يۈزۈڭنىڭ ئەينىكىدە ، ئۆز ۋۇجۇدۇمنى
كۆرۈپ ، "قارا" دەسممۇ ، ئەمما يەنە سېنىڭ نۇرۇڭ بار .]

ھەق كەلامى قارە خەت ئىچرە تەجەللى كۆرسەتۈر ،

قىلدى كاغەزنى قارا دەپ خاندىن ئىشتىتىمۇ جار .

[سېنىڭ خەت يېزىشقا مۇنچە ھورۇنلۇق قىلىشىڭنىڭ سە-
ۋەبى نېمە ؟ ياكى قەغەزنى قارا بويىۋەتتى دەپ خاقاندىن كايىشلىق
ئاڭلىدىڭمۇ ؟]

يا سىيا يەتمىش كامار ئىچرە قارا قوڭغۇز بولۇپ ،

يا قەلەم ئۈچمىش قارا قۇشقاچ بولۇپ بىئىختىيار .

[ياكى سىيا قارا قوڭغۇز بولۇپ كامارغا كىرىۋالدىمۇ ؟ ياكى
قەلەم قارا قۇشقاچ بولۇپ ئىختىيارسىز ئۈچۈپ كەتتىمۇ ؟]

دەپتى سەۋدايمىغا يازغىل بىر شىپاننىڭ نۇسخەسىن ،

كىم خىرەد بۇقراتى كۆڭلۇڭنى قارا بادىن ئاتار .

[سەۋدايلىقىمنى ساقايتىش ئۈچۈن بىر شىپالىق رېتىسپ
يېزىپ بەرگىن ، چۈنكى ئەقىل بۇقراتى ① سېنىڭ كۆڭلۇڭنى
قارابادىن ② دەپ ئاتايدۇ .]

ئاچماساڭ بۇ غەم قاراڭغۇسىن جاۋابى خەت يېزىپ ،

بىر قارنى يۈز قارا ئەيلەپ مەن ئاچقۇم زەنگىبار .

① بۇقرات — قەدىمىي يۇنان پەيلاسوپى ھەم ئۇستا تېۋىپ .

② قارابادىن — دورىگەرلىك كىتابى .

[زامان ئانىسىنىڭ ئاق پاخىمىدەك پەرزەنتى سەن ، ساخا
كۆز تەگمىسۇن دەپ قارا تۈسنى ئېتىۋارغا ئاپتۇ.]

سەدقۇ - سەفۋەت كۆزلىرىنىڭ سەن قاراقى دەھر ئارا ،
كۆز قاراقىغە قارا بولماق سۈپەتتۇر بىغۇبار .

[دۇنيادىكى راستلىق ، پاكلىقنىڭ كۆز قارىچۇقى سەن ،
كۆزنىڭ قارىچۇقىغا قارا بولۇش ئېسىل بىر سۈپەت.]

ئول ھەجەر كىم ئۆپسە ئانى ئاقارۇر مومىن يۈزى ،
كەئبە ئىچرە قارا قىلمىش رەڭگىنى پەرۋەردىگار .

[بىر تاش باركى ئۇنى ئۆپسە مۆمىننىڭ يۈزى ئاقىرىدۇ ،
شۇ تاش كەئبىنىڭ ئىچىدە بولۇپ ، تەڭرى ئۇنىڭ رەڭگىنى قارا
قىلغان.]

كۈن ئېرۇر ئاق ، تۈن قارا ، كۆر پەزىلىنى قۇرئانداكىم ،
تۈشتى "ۋەللەيل" ئەۋۋەلۇ كەلدى مۇئەخخەر "ۋەننەھار" .

[كۈندۈز ئاق ، كېچە قارا ، كېچىنىڭ ئۇلۇغلىقىنى قۇرئاندا -
دىن كۆرگىنىكى ، كېچە ئالدىدا ، كۈندۈز ئاخىرىدا بايان قىلىند -
غان.]

ئەھلى بىنىشقى قارالمقتىن ئىمەسدۇر ئەيىۋ ئار .

[تەڭرىنىڭ سۆزى قارا خەت ئارقىلىق چاقناپ تۇرىدۇ ،
بىلىمدان كىشىلەرگە رەڭنىڭ قارا بولۇشى ئەيىب ۋە نومۇس
ئەمەس .]

كەلدى ئەخبار ئىچرە شەنبە سەئد ئانىڭ كەۋكەبى ،
سەئد ئەكبەر ئوزرە رەڭگى قارادۇر ساھىپ شىكار .

[رىۋايەتلەردە شەنبە كۈنىنىڭ يۇلتۇزى بەخت يۇلتۇزىدۇر ،
ئاشۇ بەخت يۇلتۇزىنىڭ رەڭگى قارا ، بۇ يۇلتۇز چىققان ۋاقىتتا
ھەممە ئىش ئوڭۇشلۇق بولىدۇ .]

چۈن ”ئەلەيكۇم بىسسەۋادىل-ئەزەم“ ئەيدى مۇستافا ،
سەندەك ئاق يۈزلۈك قارانى ئەلدىن ئەتتىم ئىختىيار ،

[مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام ئۆز سۆزىدە ”چوڭ قارىنى①
ئىختىيار قىلىڭلار“ دېدى ، شۇڭا مەن خالايمىق ئىچىدە ساڭا
ئوخشاش ئاق يۈزلۈك قارىنى خالىدىم .]

مادەرى ئەيىماننىڭ ئاق پاختادەك پەرزەندىسەن ،
تەگمەسۇن كۆز دەپ ساڭا قىلمىش قارانى ئېئىتبار .

① ”چوڭ قارا—“ ئەرەب تىلىدا زور كۆپچىلىك مەنىسىدە .

[ئادەم ۋۇجۇدقا كەلگەن ۋاقىت زۇھەل يۇلتۇزىنىڭ دەۋرى ئىدى ، ئۇ بۇ ئالەمدە دۈشمەنلىرىنى قارا رەڭ بىلەن يەڭدى .]

ئالى ئابباس ئەيلەبان كىسۋەتلەرنى قاپقارا ،
قارا باسقاندەك مۇخالىفتىن چىقارمىشلار دىمار .

[ئەرەب ئابباسلار سۇلالىسى قارا كىيىملەرنى كىيىپ ،
دۈشمەنلىرىنى قارا باسقاندەك تارمار قىلمىدىمۇ؟]

ئاھەنى كىم شەئىندە نازىل ئېرور "بەئسۇن شەددى" .
رەڭگى باقىم قارادۇر ئانگىسىز ئولماس ھىج كار .

[تۆمۈر قۇرئاندا "ئەڭ قاتتىق ، ئەڭ كۈچلۈك" دەپ ئېتىد-
راپ قىلىنغان نەرسە ، ئۇنىڭ رەڭگى قارا ، ئۇ بولمىسا ھىج ئىش
قىلغىلى بولمايدۇ .]

ھەق دىدى باغى بېھىشت ئەۋسافىدا "مۇدھەممەتان"
كىم قارا دىگەن بولۇر "تەشەيد ئىلە" ئى ھۇشيار .

[تەڭرى بېھىشنى تەرىپلىگەندە "مۇدھەممەتان" دېدى . ھەي
ھۇشيار كىشى "مۇدھەممەتان" دېگەن سۆزنىڭ مەنىسى قارا
دېگەن بولىدۇ .]

ئەتلەسۇ كىمخاپ ئوزە پەسلى زىمىستان ئىچرەدۇر ،

ئىبتىدادا بۇ ۋۇجۇد ئەتمىش قارالىقتىن زۇھۇر ،

[ئابى ھايۋان چەشمەسى تاپمىش قارالىقتا قارار .]

ئەڭ دەسلەپ ئادەمنىڭ ۋۇجۇدى قارلىقتىن پەيدا بولغان ،

[ئابى ھاياتنىڭ بۇلىقىمۇ قاراڭغۇ غار ئىچىدە ئىدى .]

دىل سۇۋەيداسى قارادۇر ، ھەق نەزەر گاھى ئوشۇل ،

[شاھىدى سىررى ئىلاھى ئول قاراغا يارغار .]

[ئىنساننىڭ كۆڭلىنىڭ نۇقتىسى قاراڭغۇ تەن ئىچىگە ئو-

رۇنلاشقان ، تەڭرى شۇ يەرگە نەزەر سالىدۇ ، تەڭرىنىڭ يوشۇ-

رۇن ھېكمەتلىرىنىڭ شاھىدى پەقەت قاراڭغۇلۇق ئىچىدە ساقلان-

[خان .]

ئەسلىگە راجىئ بولۇر ھەر شەيئە مۇسەللەمدۇر بۇ سۆز ،

ئەسلى ھەر شەيئەنىڭ قارادۇر كۆيدۈرۈپ كۆر ئاشكارا .

[ھەرقانداق شەيئە ئۆز ئەسلىگە قايتىدۇ ، بۇ سۆزگە ھەممە

تەسلىم بولىدۇ . ھەرقانداق شەيئەنىڭ ئەسلى قارادۇر ، كۆيدۈ-

رۇپ كۆرسەڭ ئاشكارا بولىدۇ .]

ئول زۇھەلكىم تاپتى ئانىڭ دەۋرىدە ئادەم ۋۇجۇد ،

چەرخ ئوزۇرە قارا رەڭ ئىلە قىلۇر ئەئدانى خار .]

ماننى بىزەپ تۇرغان ئاشۇ چىراغ ، قارا تۈن سۈمۈرغىنىڭ
تۇخۇمى ئەمەسمۇ؟

ئاقلارنى كۆيدۈرۈپ ئەيلەر كۆمۈر بۇ رەشك كىم ،
تەڭرى ھېكمەت گەنجىن ئەتمىش قارا لۇقمانغا نىسار .

[ئاق نەرسىلەرنى كۆيدۈرۈپ كۆمۈر قىلىدۇ ، بۇ ھەسەد
قىلىنىشقا لايىقكى ، تەڭرى ئىلىم-ھېكمەتنىڭ غەزىنىسىنى قارا
لۇقمانغا^① بەرگەن .]

خىزىرنىڭ ھەم بار قارەلغ نىسبىتى بىر نەۋ ئىككىم ،
قارادەرلەر ، يىشىل بو سۆز گاه شاھىد خەتتى يار .

[خىزىرنىڭ ھەم قارىلىققا مەلۇم نىسبىتى باركى ، خىزىر
(يېشىل) نى ھەم قارا دېيىشكە بولىدۇ . بۇ سۆزگە مەشۇقلارنىڭ
نىل رەڭ بويالغان قاش كىرىپكىلىرى گۇۋاھلىق بېرىدۇ . يەنى
مەشۇقلارنىڭ يېشىل ئوسما سۈرمە بىلەن زىننەتلەنگەن قاش-
كىرىپكىلىرى قارا دەپ مەدھىيلىنىدۇ .]

لەيلىنىڭ ھۈسنى قارالمىدىن فۇسۇنخان بولماسا ،
قەيسىدەك ئاقىل ئاڭغا مەجنۇن بولۇپ يىغلارمۇ زار .

① لۇقمان — قەدىمكى ئەسىرلەردە ياشىغان ئىلىم-ھېكمەت ئا-

لىمى . رىۋايەتلەردە ئېيتىلىشىچە ئۇنىڭ چىرايى قارا ئىكەن .

قارا قۇندۇز ، قارا شىرازىغە قەدرۇ-ئىفتىخار .

[زىمىستان قىش پەسلىدە ئەتلەس ، كىمخاپ كىيىم ئۈستىدە-
گە ، قارا قۇندۇزدىن ياقا قىلىنغان ، قارا شىراز تۇتۇلغان تون
كىيسە قەدىرلىك ، ئىپتىخارلىق بولىدۇ .]

قارە تونلەردىن شەبى قەدرۇ شەبى مىسراج ئېرور ،

قەئرى دەريا زولمەتدور جايى دوررى شاھۋار .

[شەبى قەدرى ① ۋە مىسراج ② قارا كېچىدە بولغاندەك ، دېڭىز-
نىڭ ئەڭ چوڭقۇر يېرى قاراڭغۇ بولسىمۇ ، ئەمما بۇ قاراڭغۇلۇقتا
شاھلارغا لايىق گۆھەر بولىدۇ .]

باق زەبەرچەد سەقىنىڭ قەندىل بەيزاسىغا كىم ،
قارا تۇن سىمۇرغىنىڭ ئول بەيزەسىدۇر زەرنىگار .

[كۆك ئاسماننىڭ چاراقلاپ تۇرغان چىراغلىرىغا قارا ، ئاس-

---

① شەبى قەدرى — قەدرى كېچىسى رامزاننىڭ 27-كېچىسى
بولۇپ ، بۇ قۇرئان نازىل قىلىنغان كېچە بولغانلىقى ئۈچۈن
قەدرى كېچىسى دەپ ئاتالغان .

② مىسراج — مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام جەبرائىلنىڭ يول باشلى-
شى بىلەن ئاسمانغا چىقىپ ئاللاھ بىلەن دىدارلىشىپ قايتقان
ۋەقە بولۇپ ، بۇ ۋەقە كېچىدە بولغان . (قۇرئاندىكى ئىزاھقا
قارالسۇن) .

تەجەللى شېئىرلىرىدىن

[قاراپ تۇرغان ئىككى كۆزى ئويناقتىن كىشىنى ئۆزىگە
مەپتۇن قىلسا ، بىچارە ئاشىقلار ئۇنى "قاراكاپىر" دەپ تەرىپلەيدۇ .
دېغۇ .]

ھەق تەئالا رەھمەتتىن ئالەمگە ياغدۇرماق ئۈچۈن ،
ئاق بۇلۇتتىن قارە بۇلۇتتۇر زىيادە پەيزى بار .

[تەڭرى ئالەمگە ئۆز رەھمىتى — يامغۇرنى ياغدۇرماق بولدى .
خاندان ، ئاق بۇلۇتتىن كۆرە قارا بۇلۇتتىن يامغۇرنى كۆپ بولدى .]

قاپ قارالمىدا فۇزۇنراق بارچە گۈللەردىن ئىرۇر ،
قارا رەيھان ، ئەنەبەر ئەفشان قارا سۈنبۈل مۈشكىبار .

[گۈللەرنىڭ ئىچىدە رەڭگى ئەڭ قارىسى ، ئەنەبەر پۇرىقى
چاچىدىغان قارا رەيھان بىلەن ئىپار پۇرىقى چاچىدىغان قارا
سۈنبۈلدۇر .]

قارا ئەنگۈر ئابىدىن ئەتكەن مۇئەنەبەر بادەنىڭ ،
ئۆزىگە تەسىرۇ خواسى باشقا بىر تەفرىقى بار .

[قارا ئۈزۈمدىن ئىشلەنگەن خۇش پۇراقلىق شارابنىڭ ئالا-
ھىدە تەسىرى ۋە خۇسۇسىيەتلىرى بولۇپ ، كىشىنى ئىنتايىن
خۇش كەيپ قىلىدۇ .]

[لەيلىنىڭ ھۆسنى ئۆزىنىڭ قارىلىقى بىلەن مەپتۇن قىل-
مىغان بولسا ، قەيس^① دەك دانا كىشى ئۇنىڭغا مەجنۇن بولۇپ
زار يىغلامتى؟]

خال كىم مەھبۇبلارنىڭ ھۆسنىگە زىننەت ئېرۇر ،
بولماسا رەڭگى قارا ئول ھۆسنى ئاچىلماس باھار .
[مەڭ يارنىڭ ھۆسنىگە زىننەت بېرىدىغان نەرسە ، ئۇنىڭ
رەڭگى قارا بولمىسا ، مەھبۇب ھۆسنىنىڭ باھار گۈللىرى ئې-
چىلمايدۇ.]

قارالقدىندۇر سەنەملەر ساچۇ قاشى دىلغەرپ ،
قارالقتىن تاپتى قىممەت ئەنبەرۇ مۇشكى تەتار .
[گۈزەل مەھبۇبلارنىڭ چېچى بىلەن قېشى قارا بولغانلىق-
تىن ، كۆڭۈلنى ئۆزىگە تارتىدۇ ، شۇنىڭدەك ئەنبەر بىلەن ئىپار-
نىڭ رەڭگى قارا بولغانلىقتىن قىممەتلىك.]

دىلرەبالىق ئىشۋەسىن كۆرگۈزسە شاھىد كۆزلەرى ،
ۋەسقى ئىتەرلەر "قاراكافر" دەپ ئۇنى ئۇششاق زار .

① قەيس — لەيلىنىڭ ئاشىقى "مەجنۇن" نىڭ ئەسلى ئىسمى .

[قارا يۈز ھەسەتخورلىرىڭ ئوتقا سالغان قىلغا ئوخشاش ،
قارا كۈنلەر ئىچىدە غەمدىن تولغىنىپ يەر بىلەن يەكسان بول-
سۇن .]

ۋەقتىڭ ئولسۇن خۇشكى مەيدەك ، تۆھپە قىلغان بۇ ۋرەق
بىر قارا چايى مۇئەننەر تەختەسىدۇر خۇشگۇۋار .

[ۋاقتىڭ مەي ئىچكەندەك خۇش ئۆتسۇن ، ساڭا ئەۋەتلىگەن
بۇ مەكتۇپ بىر تاختا خۇش پۇراق قاراچايدەك يېقىملىق تۇيۇل-
سۇن .]

نېست^①

مۇنكىرى شېئىرى مەرا ئەز مەرىپەت نەبۇد نەسب ،
چۈن جەئەل كورا دىماغى نىكھەتى گۈلزار نېست .

① بۇ شېئىر شائىرنىڭ يەكەندە تۇرغان ۋاقتىدا شائىر فۇرقەت يازغان «نېست» ناملىق پارسچە شېئىرىغا قارىتا يازغان مۇ-
شائىرەسى بولۇپ ، بولغارىيىدە نەشر قىلىنغان «بەرقى تە-
جەللى — سەبىقى مۇجەللى» ناملىق توپلامدىن نېمە تۇللا ئە-
بەيدۇللا تەرىپىدىن كۆچۈرۈلۈپ نېمە تۇللا ئەبەيدۇللا يازغان
«فۇرقەتنىڭ شىنجاڭدىكى ھاياتى ۋە ئىجادىي پائالىيىتى»
دېگەن ماقالىدا نەقىل كەلتۈرۈلگەن ، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېت-
تى ئىلمىي ژۇرنىلى 1983-يىلى 2-سان .

رەڭگىلەردە قارادىن يوقتۇر يۇقارى ھىچ رەڭ ،
كىم يۇقارى تۇرمىش ئانىڭ يۇلتۇزى ئەنجۇم سۇۋار .

[رەڭلەرنىڭ ئىچىدە قارىدىن يۇقىرى تۇرىدىغان رەڭ يوق ،
چۈنكى قارا رەڭنىڭ يۇلتۇزى يۇلتۇزلار ئىچىدە ھەممىدىن ئۈس-
تۇندۇر .]

ھەر زامان مەۋلانەزەر ئەيلەپ ئىنايەتتىن ساڭا ،
قارا قۇل بولسۇن سېنىڭ ئالىڭدا بۇ تىلى ھىسار .

[تەڭرى ھەر زامان ساڭا نەزەر سېلىپ ، ئىلتىپات كۆرسەت-
سۇن ، بۇ قەشقەر قورغىنى ئەھلى ئالىڭدا "قارا خىزمەتكار"
بولسۇن .]

تاجى-دەۋلەت ، تېغى نۇسرەت بىرلە بولغايسەن مۇدام ،
كۆز قاراقىدەك سەرىرى ئىززەت ئوزرە پايدار .

[دۆلەت تاجى بېشىڭدىن ، نۇسرەت قىلىچى قولۇڭدىن
چۈشمسۇن ، ئىززەت-ھۆرمەتنىڭ تەختى ئۈستىدە كۆز قارىچۇ-
قىدەك مۇستەھكەم تۇرغايسەن .]

ئوتقا تۇتقان قىل مەسەللىك يۈز قارا ھاسىدلىرىڭ ،
قارا كۈنلەر ئىچرە غەمدىن تولغۇنۇپ بولسۇن نىزار .

گەر بوۋەد ئەز تۇر ياخۇد ئەز جاۋاھىر ساختە ،
سۈرمەرا دەر كويى كور ئان قىيمەتۇ بازار نېست .
[ئەگەر تۇر تېغىدەك كاتتا جاۋاھىردىن سۈرمە ياسالسىمۇ ،
ئۇنىڭ قارىغۇنىڭ كۆزىنى ئېچىشقا ھېچقانداق پايدىسى يوق .]
قوشۇمچە:

فۇرقەتنىڭ ئەسلى شېئىرى:

كوھكەنرا تشەچۈن ئەز ئەبى تىز نېست ،
شەھدى شېرىن جۈز بەكامى خىسرەۋى پەرۋىز نېست .
[پەرھادنىڭ كەكسى ئىبىرەت سۈيى بىلەن ئۆتكۈرلەنمىگەن
بولسا ، شېرىن لېۋىنىڭ شېكىرىنى پەقەت خىسراۋ پەرۋازىلا
تېتىمغان بولاتتى .]
داد ئەز دەستى بەھارى زىندەگى گەر جۇش ئۇ ،
يەك گۈلى چەندان نىكەت بىزۈرەڭ ئامىز نېست .
[تىرىكلىك باھارىنىڭ جۇشقۇنلىقىدا بىرەر گۈل خۇش بۇ .
يىنى چاچالمىسا ياكى رەڭدار بولمىسا ، ئۇنداق باھاردىن داد .]
دەر ۋەتەن ئەز جەۋرى گەردۈن خۇررەمى مارانەبۇد ،
نى چى تالېى بۇدىكى يارەب دەر غەربى تىز نېست .

[مېنىڭ شېئىرىمنى ئىنكار قىلغۇچىلار مەرىپەتتىن نەسىد-
ۋىسىز قالغانلاردۇر . چۈنكى ئەخلەت ئارىسىدا يۈرىدىغان قوڭ-
غۇزنىڭ دىمىغىغا گۈلزارنىڭ پۇرىقى پۇرىمايدۇ .]

ئايەتى نۇشۇ شىپا دەر شان شەھەد ئامەد ۋەلى ،
لەززەتى ئۇرا بىزەۋقى فاسىدى بىمار نېست .

[ھەسەلدىن ياسالغان شىپالىق دورىلار كېسەلنى ساقايتىد-
دۇ ، لېكىن ئۇنىڭغا زوقلانمىغان ئادەم كېسىلى ئېغىرلاشمۇ
ئۇنى ئىچمەيدۇ .]

چەشى نابىنا زېھوسنى رويى يۈسۈپ فارىغەست ،
گۈش كەررا بادەمى داۋۇد ئەسلا كار نېست .

[قارىغۇلار يۈسۈپ ئەلەيھىسسالامنىڭ چىرايىنى كۆرۈشتىن
مەھرۇم ، گاسلار داۋۇت ئەلەيھىسسالامنىڭ خۇش ئاۋازىنى ئاڭ-
لىيالمايدۇ .]

ھەمچۇ سۈبھى رەۋشەنەست ئايىنەيى ئىسكەندەرى ،
لىك ئەندەر چەشى زەڭگى غەيرىي شامى تار نېست .

[پۈتۈن جاھاننى سۈبھەدەك روشەن كۆرىستىدىغان ئىسكەند-
دەر ئەينىكىگە كۆزى غۇۋا ئادەم قارىسا ، ئۇنىڭ كۆزىگە قاراڭغۇ-
لۇقتىن باشقا نەرسە كۆرۈنمەيدۇ .]

سۆھبەتى ھەمدەرد فورقەت ، ھەر قەدەر باشىد خۇشەم ،
ئەز مۇكەررەر نەغمەئى قالۇن مەلال ئەنگىز نېست .

[ھەي فۇرقەت ، ھەمدەردلىرىڭنىڭ سۆھبەتى قانچە كۆپ
بولسا ، شۇنچە خوشال بولغىن ، چۈنكى قالۇن كۆپ چېلىنسىمۇ ،
كىشىگە مالاللىق كەلتۈرمەيدۇ .]

كېكەچ شېئىر ①

ئەسلى تېكىستى

كوككۆڭلۈمە ئوئوت سالب جەجانمە قىمقىل ۋەفا .
كىككىم ماڭا نىننۇش ئىرۇر نىننىشك ئى تىب بى ۋەفا .

① كېكەچ شېئىر 20-ئەسىرنىڭ ئوتتۇرىلىرىغىچە ئەدىبلەر ئى-
چىدە داۋاملىشىپ كەلگەن بىر خىل شېئىر شەكلى . بۇنداق
شېئىرلار كېكەچلەرنىڭ سۆزلەش ئۇسۇلىغا تەقلىد قىلىنىپ
يېزىلىدىغان بولۇپ ، ئادەتتىكى شېئىرلارنى ئوقۇغاندەك را-
ۋان ئوقۇغىلى بولمايدۇ . يىغىلىشلاردا ئەدىبلەر ئۆزلىرى
يازغان شېئىرلارنى ئۆزلىرى ئوقۇشۇپ ، ھەزىل ، قىزىقچە-
لىق قىلىشقان .

تەجەللىنىڭ بۇ شېئىرىنى يولداش نېمەتۇللا ئەبەيدۇللا
1910-يىلى تاشكەنتتە بېسىلغان «باياز مەھبۇبىل مەھبۇب»
ناملىق كىتابتىن بايقىغان بولۇپ ، تۈز ئوقۇلۇشى ۋە يەشمە-
سىنى ئىشلەپ نەشرگە تەييارلىغان .

[پەلەكنىڭ جەۋرىدىن بىزگە ئۆز ۋە تىنىمىز دە بىرەر شاد-
لىق كۈن بولمىغان ئىدى ، ئاھ خۇدا بۇ قانداق تەلپىكى ، مۇسا-
پىرچىلىقتىمۇ بىرەر شادلىق كۈن بولمىدى.]

لەھزەئى ئارامۇ ئاسايىش كۇجا يابەد كەسى ،
دەر جاھان جۇز شورىشۇ ئاشۇبى رۇستا خىز نېست .

[جاھاندا غەۋغا ، توپىلاڭ ۋە بەختسىزلىكتىن باشقا ھېچ-
خەرسە يوق ، بىردەم تىنچلىق ۋە راھەتنى كىشى نەدىن تاپقىلى
بولار.]

دېدە ئەم گۆھتاكى شەمسىدىن : ”نەھالى بەختىمەن ،
سەبىز ئەز ئابۇ ھەۋايى گۈلشەنى تەبرىز نېست“ .

[شەمسى تەبرىزنىڭ : ”ئەپسۇسكى مېنىڭ بەختىمنىڭ كۆ-
چىتى تەبرىز گۈلشەننىڭ سەۋ ۋە ھاۋاسىدىن پەرۋىش تاپال-
مىدى“ دېگەن سۆزىنى كۆرگەندىم.]

ئەندەلىبى گۈلشەنى دېھلى چى خۇش گۇفت ، ئىن سۇخەن ،
”رۇبە ھىند ئاۋەردەنى ساھىبىدىلا بىجىز نېست“ .

[دېھلى گۈلشەننىڭ بۆلبۈلى خىسراۋ دېھلەۋى : ”قەلب ئى-
گىسى بولغانلارنىڭ ھىندىستانغا يۈزلىنىشى سەۋەپسىز ئە-
مەس“ دەپ نېمىدېگەن ياخشى ئېيتقان—ھە!]

[كۆزلىرىڭنىڭ سېھىرلىشىدىن جېنىمغا كېسەللىك ۋە ئا-
جىزلىق يۈزلەنسە ، ياقۇتتەك لەۋلىرىڭگە سۆيۈش بىلەن جېنىم
قايتىدىن شىپالىق تاپىدۇ.]

جىلۋەلەر ئەيلىسەڭ ھەمچۈ ئولۇر ھەم خوبلەر
لازم ئولدى نۇجۇمغە قوياش تۇلۇئدە ئىختىپا .

[سەن جىلۋە قىلىپ چىقىپ كەلسەڭ ، بارلىق گۈزەللەر
چېنىپ قالدۇ . خۇددى قۇياش چىققاندا بارلىق يۇلتۇزلار يوشۇ-
رۇنۇشى لازىم بولغاندەكلا.]

دەير ئىشقە ئۇر قەدەم شىباب ئىلە ، فىغان چېكىپ ،
ھوججىدەك ئىستىسەڭ سەئى مەرۋى بىرلە سەپا .

[دۇنيالىق ئىشلاردا فىغان چېكىپ ئولتۇرماي ، خۇددى
ھاجىلار ساپا بىلەن مەرۋى ئارىسىدا يۈگۈرگەندەك چاققانلىق
بىلەن قەدەم قويغىن.]

مۇغبەچە ئاياغىنە تەجەللىيا ، باش قوي ، ،
قىلسا گەر نەزەر ئەدا ، جىنىغا قىلىپ ئۇر قەفا .

[ھەي تەجەللى ، سەن ساقىينىڭ ئايىغىغا باش قوي ، ئەمما
دۈشمەنلىرىڭ ساڭا نەزەر سالسا ، ئۇنىڭدىن دەرھال يۈزۈڭنى
ئارقىغا بۇرا.]

تەجەللى شېئىرلىرىدىن

كۆكۈزلەرلىك سەھىرىدىن كۆكۈرسە جان خەخەستەلىك ،
لەئلىگە ئۇ ئۆتۈپ يانا تەتابغۇسىدۇر شىپا .

جىجىلۋەلەر ئەئەيلىسەڭ ھەھەمچۇ ئولۇر ھەم خوبلەر ،
لىلازىم ئولدى نىنۇجۇمغە قىقوياش تۇلۇئدە ئىختىپا ،

دەدەير ئىشقە ئۇتۇر قەدەم شىشىباب ئىلە فىغغان چېكىب
ھەھووجاجادەك ئىئىستەسەڭ سەئى مەرۋى بىرلە سەپا .

مىمۇغبەچە ئائايغىنە تەجەللىيا بىباش قوي ،
قىققىلسا گەر نەزەر ئەدا جىجىنىغا قىلىپ ئۇ ئۇر قەفا .

تېكىست بۆيىچە تۈز ئوقۇلۇشى :

كۆڭلۈمە ئوت سالىپ جانمە قىل ۋەفا
كىم ماڭا خۇش ئىرۇر نىيشىڭ ئى تىب بى ۋەفا .

[كۆڭلۈمگە ئىشق ئوتىنى سېلىپ ، جىنىمغا ۋاپا قىلغىن ،
چۈنكى ، ئەي بىۋاپا تېۋىپىم ، سېنىڭ ماڭا نەشتەر ئۇرۇشۇڭمۇ
ماڭا شېرىن شەرىبەت ئىچۈرگەندەك بىلىنىدۇ .]

كۆزلىرىڭ سەھىرىدىن كۆرسە جان خەستەلىك ،
لەئلىگە ئۆتۈپ يانا تەتابغۇسىدۇر شىپا .

- دۈنۈپ جام كەيفىيەتى جەم بولالىم .
- ۋارۇپ ئالەم ئەقىلدىن ئىشقى سارى ،
ئولۇپ خاكى مەيخانەئى ئەدەم ئولالىم .
- قىلۇپ كەسب نۇر ئافتابى قەدەھدىن ،
بۇ سۈرەت شەبىن سۈبھى مەئنى قىلالىم .
- غەرەز كىم چىقۇپ ھەستىڭ زۈلمەتىدىن ،
كىدۇپ زەررە خۇرشىد رەۋشەن كېلەلىم .
- بىلۈرسەنمى ئول ساقى كىم دىرۇمبەن ،
ئاياغىن ئۈپۈپ قابۇسىندا ئۆلەلىم .
- خۇمى مەئرىفەت مۇھىيدىن ئەبدىقادىر ،
كى دۇرر نەشئەئى ھەقلە مەنسۇر ناسىر .
- كېلىڭ ھەمدەمىم رەخشى ھىممەت سۈرەلىم ،
چىقۇپ فەرشىدىن ئەرش ئۈزرە دۇراللىم .
- كىرەلىم كەلتانى شەۋققە سەباتەك ،
دىرەلىم گۈلى زەۋقۇ راھەت كۆرەلىم .
- باھارە ۋەفا يوق غەنىمەتدۇر ئولكىم ،

ساقىنامە ①

كەل ئەي دوستۇم فىكىرى راھەت قىلالىم ،

جەھان بىر نەفەسدۇر غەنمەت بىلەلىم .

دۇرۇپ مەستتەك مەيكەدە قابۇسىدە ،

چەكۈپ شەيئىلىلاھ ئەلەك سالالىم .

ئەگەر ئولسە مەنزۇر پىرى مۇغانە ،

ۋىرۇپ جانۇدىل بىر پىيالە ئالالىم .

ئولۇپ فارغۇلبال ئەندىشەلەردىن ،

ئىچۈپ ئول مەيى فەيز ھەقلە دولالىم .

ئالۇپ جام ۋەھم ئەيدەمەيۇپ مۇھتەسبىدىن ،

دىلىن خەنجەرى مەۋج مەيلە دىلالىم .

قەلەندەر ئولۇپ ساقىنىڭ دەرگەھىندە ،

① «بۇلاق» ژۇرنىلىنىڭ ئومۇمىي 18-سانىدىن ئېلىندى .

نەشرگە تەييارلىغۇچى : ئابدۇرېشىد ئىسلام

- ئۇلۇ قۇتتى ھەق جامى ئېرفانە ساقى ،
كىم ئەنئىگە دۈر نەشئەئى فەيز باقى .
- سەلامەت نەدۈر دوستۇم ، بىرمەلامەت ،
مەلامەت چەككەن مەرد بولمىش سەلامەت .
- مەلامەت يولنى ئازمىنە ئىشقى ئەھلى ئولساڭ ،
كىم ئانى ئازەنلەر چېكەرلەر نەدامەت .
- دېلەرسەنكى مېئىراجى ئىشقى ئولە ھاسىل ،
ئۇنىڭ ئىپتىدا پايەسىدۇر مەلامەت .
- دېگىل ئىشقى مېئىراجى ئاسانكى ئاشىقى ،
كۆرەر كۈندە ئىشقى ئىچرە يۈزىڭ قىيامەت ،
- دېگىل بىر مەلامەت ئەلامەتكى ئىشققە ،
بەلادۇر ، جەفادۇر ، ئەنادۇر ئەلامەت .
- دېسەڭكىم ئولارسەن سەلامەتلە ۋاسىل ،
ئىمامىڭ يولنى بىل تەرىقى سەلامەت .
- قۇمۇ ئاشىقىڭ رەھبەرى ئەبدىقادىر ،
خۇداۋەندە مەئشۇق ساھىب كەرامەت .

چىمەن ئىچرە بىر بەزمى ئىشرەت قۇرالىم .

ۋىرەلىم دىلۇ دىنۇ جانۇ خىرەد ھەم ،
نەيۇ چەڭۇ مەئشۇقۇ مەي كەلتۈرەلىم .

چەكۈپ بادە سەرخۇش ئولۇپ نەشئەسىدىن ،
ئىلە جەۋھەرى مەئرىفەت كۆرسىتىرەلىم .

مەيى مۇسۇندىن گەھى مەست ئولالىم ،
دەمى ئىسۇندىن گەھى دەم ئۇرالىم .

مۇنىڭلە گەھى ئالەمى دىر گۈزەلىم ،
ئەننىڭلە گەھى ئودلەر ياندۇرالىم .

سەراسارى گاھى ئەزىمەت قىلالىم ،
سۈرەييايە گاھى ھەزىمەت سۈرەلىم .

ھەقايىقدە گاھ ئەژدەھاتەك ئۇرۇپ دەم ،
مەئارىفدە گاھ ئارسلانتەك يۈرەلىم .

ئەگەر ئازىمىقلىك يولدە ۋار ئولسە ۋەھمى ،
ئىمامى تەرىقەتدىن ئانى سۈرەلىم .

تەجەللا سىلە مەھۋۇ مۇسايى ئىمران ،
دۇر ئەنقاسىنە بەندە ئىسايى مەريەم .

ئەنىڭ مەئرىفەت بەزمى ئىچرە ۋىرۇرلەر ،
قەدەھلەر لەبا لەب ، پەيا پەي ، دەمادەم .

ئەيا قۇتۇب ساھىبقىرانى ۋىلايەت ،
شەھىنشاه مالىك رىقابى دۇئالەم .

سېنىڭ دەرگەھىڭ ئۈزرە مەن خاك ئولدۇم ،
تولە نەفخى رۇھىڭلە ئۆلەم بەراندەم .

مەن ئەھلى فەساھەتدە فەيزىڭلە ئۆيلە ،
كىم ئەھلى كەرامەتدە سەن غەۋس ئەئزەم .

دىلىم تىخىنە جەۋھەرى مەدھىڭ ئەيلە ،
مۇسەخخەر ئەجەمدۇر ، مۇقەييەد ئەرەب ھەم .

بەڭغا دەھر ئارا دېرلەر ئەھلى مەئانى ،
سېنىڭ رۇھى قۇددۇسىڭلە ھىسسانى سانى .

* * *

قۇمۇ ئەۋلىيا سەرۋەرى غەۋس ئەئزەم ،
جەللىۋە قامۇ ۋە جەللىۋە قامەت .

ئۇلۇ قۇتبى ئەر ش ئاستانىكىم ئەيلەر ،
جەنابىندە رۇھلۇقۇددۇس ئىستىقامەت .

ئاڭا خاس ئولمىش سەفى ئەسفىيا ،
لەۋايى كەرامەت ئەسايى ئىمامەت .

ھەۋايى ھۇۋىيەت دۇرۇر ئول مۇقەررەپ ،
ھۇمايى ھۇمايۇن ۋە شەھبازى ئەشەب .

ئاڭادۇر ۋىلايەت جەھانىندە ھەردەم ،
ئەزەل تائەبەد ھۆكىم سۈرمەك مۇسەللەم .

دۇرۇر تىغى قۇدرەت ئەنىڭ قەبزەسىندە ،
جاھانى تەسەررۇق ئاڭا زىرخاتەم .

ئەنىڭ ئىسمىدۇر ئىسىم ئەئزەم ئەسەرلۇ ،
سۈلەيمان قەنىكىم كۆرەر ئىسىم ئەئزەم .

ئەنىڭ نەفەسىدۇر مەفىزى نۇرى مۇقەددەس ،
ئەنىڭ جىسمىدۇر ئەينى رۇھى مۇجەسسەم .

سېنىڭ مۇخلىسلىقىڭ رۇھىغە ۋەقە مۇتلەق ،
بېھىشتى مۇھەببەت نەئىمى مۇخەللەد .

تەجەللى بەنەم مەردى مەيدانى مەئنى ،
زەبانىم سەنايىگە تىغى مۇھەننەد .

قاپۇمدە دۇتۇپ راھۇ رەسمى گەدايى ،
فۇزۇلى-فۇزۇلى ، نەۋائى-نەۋائى .

* * *

خەلق ئېتىدۇق دە قادىرى قەييۇم ،
قىلدى بىر نەرسەنى ھەركىمە مەقسۇم .

يەر بىساتىنە مەردۇم گەزھارىن ،
ئاسمان بەزمىيە چىراغى ئەنجۇم .

مەلەكى نۇردىن مۇتئۇ ئەتمىش ،
جىننى سەركەشكى دەرانھايۇ سەمۇم .

قىلمىش ئىنساننى خاس مەزھەرى زات ،
ئەيلەيۇپ خاكىدىن جەھۇل ۋە زەلۇم .

- ئەيا مىسلى ئادەم مىسالى مۇھەممەد ،
مۇھىتى مەھامىد يەممى سەرسەر مەد .
- قەدىم ئىلە ھادىس ئاراسىندە زاتىڭ ،
مۇھەممەد دە ئۆيلەكى مىمى مۇشەددەد .
- ئەساتەكدۇر ئول ئەژدەھايى خەۋارىق ،
كى مۇسا ئەساسىن يۇتۇپ سېھىر ئېدىپ رەد .
- ۋۇجۇدىڭلە تا رەۋز مەھشەر ،
سېنىڭ جەددىڭ ئەييامى ئولدى مۇجەددەد .
- قەپۇڭدە قاراتاش كىبرىت ئەھمەر ،
ئاياغىڭ ئۈپۈپ خاك لەۋھى زەبەر جەد .
- نىگاھىڭدا تەئسىر ئەكسىرى ئەئزەم ،
كى سىماب نەفەس ئولە رۇھى مۇئەققەد .
- غۇبارى رەھىڭ ھۆرۇ رىزۋانە ۋىرمىش ،
ئەبىرى مۇئەبىر گۇلابى مۇسەئەد .
- سېنىڭ مۇنكىرىڭنىڭ دۇرۇر خاس مۈلكى ،
جەھىمى مۇسەئەتەر ئەزاىى مۇئەببەد .

باز ئەشەبدۇر ئولكى زىللىندىن ،
يۈمن ئالۇپ غەيرەت ھۇما ئۆلە بۇم .

غەۋسلىك خەتتى ئۈزرە خەتمى خۇسۇس ،
خىلئەتى رۇشىدىيە تەرازى ئۇمۇم .

نەزەرىندىن نۇجۇم كۆرمەسە فەيز ،
نۇرى يۈمنى ئىسە بولغاي زۇلمەتى شۇم .

تەلئەتى جىلۋەسىندە ئەھلى شۇھۇد ،
ئۆيلەدۇركىم قۇياش چىقىندە نۇجۇم .

ئول ئىچىندە مەئارىفى ئەستارىن ،
كۆزگۈتەك مەھۋە ھەيرەتى ئەھلى فەھۇم .

زاتىدۇر بەرزەخى ھۇدۇس ۋەقىدەم ،
سۇفاتى جامىئى شۇھۇد ۋە ئۇلۇم .

تۈرى ھەقۇ كىتاب مەستۇر ئول ،
رۇئىيەتۇ مەئرىفەتلە ئېت مەئلۇم .

لەۋھى مەھفۇز سۈيلەسۇنكى نەدۇر ،
ئول ئەنىك قەلبى ئەيلەسەك مەفھۇم .

سۆڭرە بۇ نەۋئىدىن كارامەت ئىلە ،
غەۋۋسى ئېتىدى مۇكەررەمۇ مەخدۇم .

ئول ۋىلايەت نەھادىنە ئۇنسۇر ،
ئول كەرامەت ۋۇجۇدىيە ئەقنۇم .

زىكىرلە بەيتى ئاسمان مەئمۇر ،
ئىسىملە خۇمى مەئرىفەت مەختۇم .

كەلىمىدىن ئول ۋۇجۇد مەھفايد ،
ئەقد ئىجاد ئەيلىمىش مەنزۇم .

ئەڭا ئەقتاب ۋە ئەۋلىيا دېرلەر ،
كىم بىزە سەن ۋەلى ۋەسەن مەخدۇم .

ھەيدەرە لەختى دىل بەتۈلە بەغىر ،
ئەھمەدە جان ، خۇدايە ئەينى ئولۇم .

قۇتبى ئەررۇ سەما مۇھىددىن ،
مەزھەرى قادىرى قەييۇم .

ئول ئەمىر ، ئەۋلىيا ئاڭا ئەسكەر ،
ئول ئىمام ، ئەسفىيا ئاڭا مەئمۇم .

تەجەللى شېئىرلىرىدىن

نەزم مۈلكىنە ئەقىل ئولدى بەڭا ،
شاھى ساھىبقىران دىيۈپ مەھكۈم .

ھىند تىلىغە ئەيلەدىم تەسخىر ،
ئەرەبۇ فارسىيۇ تەتار ئىلە رۇم .

غەيرەگى ھەرگىز ئۈكەمىم بەنىكىم ،
بىلىمىم ئىخلاىس مېھرىڭ ئۆزگە روسۇم .

مەنۇ سەلۋايى مەدەنىكى قويۇپ ،
قىلمىمىبەن ھەۋەس بۇ سىل ئىلە قۇم .

بەن كەمىنە گەدايى دەرگەھىڭىم ،
بەنى لۇتفۇڭدىن ئەيلەمە مەھرۇم .

تەجەللى شېئىرلىرىدىن

نەفەسى ئول كەئبەئى سەفار كىم ئەيدۇر ،
سەئى ئەيدۇپ نۇر چۆرەسىندە ھۇجۇم .

ئەۋلىيا ئۆيلە ئەنىڭ ئالدا كىم ،
ھەق ۋۇجۇدىلە بۇ جەھان مەئدۇم .

سۈننەتتىن داشلايۇپ بەشەر ئاسى ،
زەللەتتىن يول دۇتۇپ مەلەك مەئسۇم .

كەل تەجەللى كى دامەننىن دۇتەلىم ،
ئولالەم پاكۇ ئۆلەلەم مەرھۇم .

مۇخلىسىنە جەزا نەئىمۇ رەھىق ،
مۇنكىرىنە سەزا جەھىمۇ زەقۇم .

ئول شەرابى تەھۇر ئىلە مەغرۇر ،
بۇ ئەزابۇ سەبۇر ئىلە مەغمۇم .

ئەي كەرەم كانىيۇ سەخا دېڭىزى ،
ئەي سىپەھرى ئۇلا مۇھىتى ئۇلۇم .

تا دەمى رۇھى قۇددۇس ئىلە ئىشقىڭ ،
ھۇجرەئى قىلمە يىتۇردى قۇدۇم .

يا بۇلۇت مازەندەراندىن چىقىپ دىۋى سەفەد ،
سۈردىمۇ نەۋرۇز كاۋۇسىغە شەبخۇن لەشكەرى .
زەمەھەرىر ئولدى جەھان ئەمدى كېرەك دەفئى ئۈچۈن ،
بىر قىزىق تەبىئەت ئاتەشنى تەلئەت نىگارى ئازەرى .
سەرۋ نازى خۇش خەرامى كىم چەمەنگە قىلسا مەيلى ،
قەددى ئالدىدا خىتا يەڭلىغ باش ئۇرغاي ئەرغەرى .
ئولتۇرۇپ تەمكىن ئىلە مەبھۇت قىلغاي ئەقلىنى ،
تەبىئەت ھەر ئۈزۈدىن تامغاي ئەدايى دىلبەرى .
غەمزەئى خۇنخارىدا چىنگىز زۇلمى تەئىبىيە ،
تۈررەئى تەررارەنىڭ تەرزىدە ۋەزئى كافەرى .
كۆزۈ قاشى ئىشۋە فەۋجىن گەرم جەۋلان ئەيلەگەچ ،
زىرۇ بالى ئول سوزىدىن بولسا سەبىرىم كىشۋەرى .
تابۇ تاقتە ئۆرتىمەكچۈن لالەگۈن رۇخسارى ئوت ،
ئول ئوت ئۈزرە زۇلفى سۈنبۈلدەك بوخۇرى ئەنبەرى .
نەرگەسى ھارۇت شىۋە لەئلى سەھبا خاسىيەت ،
بۇ بولۇپ تەقۋاغە رەھزەن ئول خىرەد غارەتگەرى .
خۇش نەۋائىكىم ئانىڭ رەشك ئوتىدا قەقنۇس كەباب ،
خۇش ئەدايىكىم ئەدا بولغاي ئۇسۇلىغە پەرى .
قازى ئەنجۈمى ئانىڭ رەقسىغە كۆڭلىنى ئۇتتۇرۇپ ،
رۇھ پەرۋەر سەۋتەغە جان نەقدى بىرلە مۇشتەرى .
مەست ئولۇپ مەي كەيفىيەت ئاۋازىدىن رەققاسى چەرخ ،
ئاڭغا پايغەنداز قىلغاي تۈشسە باشدىن مەھجەرى .
خىلۋەتتىمىنى ئەتسە رەنگىن تەلئەتى باغى بېھىشت ،
خاتىرىمىنى تىببەتى مەسرۇر خەمىرى كەۋسەرى .

قارلىقنامە ①

يىل باشدا قار شۇڭقارى قاقىپ بالۇ پەرى ،
ۋەھمىدىن باغرى قارادەك ئۈچتى خۇشلۇق كەپتەرى .
بەھرى ئەخزەر مەۋج ئۇرۇپ ساھىلغە كەنى تارقاتتى ، يا ،
نەستەرىن ساچمىش جەھانغە رەۋزەئى نىلۇفەرى .
باغى سەۋسەندىن ئەجەبدۇر ياسۇمەن ئاچىلماقنى ،
يوق ئەجەبىكىم پىرگەردۇن شىۋەسىدۇر ساھەرى .
كۆر ، تەماشاش ئاچتى لادەن تەبىلىسىن ئەتتارى دەھرى ،
لىك لادەن ئورنىدا كافۇر تۆكىمىش ھەر سارى .
تۇشتى چۈن سىمابدەك ھەر نەخلە ئول كافۇر تەر ،
شاخلار چەندانى فىل ئولدى زېھى سەنئەتگەرى .
يەر يۈزىگە نىل خۇمىدىن سەفدى ئابى ساچىپ ،
سىمىياسىن كۆرسەتۈر بۇ پىر زالۇ چەنبەرى .
يا قەزا پىرى فەلەك باشىغە تۇشتى سەرتەراش ،
كىم تۆكۈلدى يەرگە ئول پاغۇندە يەڭلىغ ساچلەرى .
تەركى گەردۇن يا مەگەر كۆك بەزمىدە بەدەمەست ئولۇپ ،
رىش-قازىنى يۇلۇپ خەس كەبى تاشلار تاشقارى .

① «بۇلاق» ژۇرنىلىنىڭ 1994-يىللىق 3-سانىدىن ئېلىندى .
نەشرگە تەييارلىغۇچى : مۇھەممەد سالىھ داموللا ھاجى .

ئوخشاماس ئەغيار ئاڭا ھەرگىز سەماھەت بابىدا ،
ئۆيلەكم شۇنقارغە بايقۇش ، ساغىرخان ، دۇغدەرى .
ئەي ، مەكارىم باغنىڭ تۇبىي مەسەللىك دەۋھەسى ،
ئەي ، مۇھەببەت ئىلكىدە بەيزا نىگىن ئەنگۈشتەرى .
قارلىق تۈركى قەسىدە مېدھەتىڭدە يازمىشام ،
رەشك ئاھەنگى ھىجازى غەيرەتدۇر دەر دەرى .
نۆكتەرەسدۇر سەن ئەمەس مەقسۇد ئىزھارى زەرۇر ،
راز ئەھلىنىڭ تىلى خۇش ئولكى بولغاي زەرگەرى .
سەن بىلۈرسەنكىم تەجەللى خۇللەتنىڭ مەنزۇرىدۇر ،
ئول بىلۈركىم سەن ئېرۇرسەن لۇتقى ھەقىنىڭ مەزھەرى .
مەن بەدەل قىلماپ ساڭا بۇ ناھىيەت ئەر بابىنى ،
گەرچە بولغايلا تەمەۋۋۇل ئالەمنىڭ مېھتەرى .
ھەنزەلۇ زەققۇمغە تۇبىيىنى بەرمەس باغىبان ،
شىشەۋۇ بىللۇرنى ئالماسە ئالماس جەۋھەرى .
سەۋسەن ئاسا يۈز زەبان بىرلە دۇئا قىلسام ساڭا ،
رىفئەتنىڭ يۈز ھوقۇقىدىن ئادا بولماس بىرى .
ھاسىدىڭ جانۇ دىلىن مەجرۇھۇ ئەفكار ئەيلەسۇن ،
مېھنەتۈ غەم ئوقلارى تەشۋىشۇ ماتەم خەنجەرى .
دوستۇڭ ئاغۇشىيۇ ئىلكىدە بولغاي سۇبھۇ—شام ،
جانفەزا ئىشرەت ئەرۇسىيۇ مەسەررەت ساغەرى .
بولغاسەن ئەيۋانى دەۋلەت ئىچرە ئىززەت سەدرىدە ،
ئۆيلەكم بۇرچى شەرەفى تەختىدە مېھرى خاۋەرى .
ئەمىن ھازىر ، خەۋق غائىب ، سەئد نازىر ، نەھس كور ،
غەم نىھان ، فەرھەت ئەيان ، دەۋلەت يەقىن ، نەكبەت نەرى .

تەشنى جانۇ تەلخ كامىم لەبلەرىدىن قىلسا نۇش ،
گە شەرابى بابىلىيۇ گامى شەھرى خىللىرى .
ھۈسنۇ ناز ئەھلىدە نا مەۋجۇد مىسلى ئول سىفەت ،
كىم ئەبۇلغازىلغە جۇد ئەھلىدە يوقتۇر ھەمسەرى .
ئول گۈلىستانى مۇۋەددەتنىڭ بەھارى خۇررەمى ،
ئول جەھان سىدقىيۇ سەفۋەتنىڭ سەباھى ئەنۋەرى .
رەخشى دەۋلەت فارسى نۇرى سەئادەت قابىسى ،
ئەۋجى ھىممەت كەۋكەبى مەۋجى ئەسالەت گەۋھەرى .
مېھرۇ ئىخلاسى ۋەفاۋۇ مەكرۇمەتدىن ئۆزگە يوق ،
پاك تىنەت پەيكەرىنىڭ تۆرت بولسا ئونسۇرى .
نىلۇ جەيھۇنۇ فىراتۇ قۇلزەمۇ ئۇمان ئېرۇر ،
بەش ئىلىك قولىدا سۆز ئىغراقۇ شەبەتدىن نەرى .
ئەبرى گەۋھەر بادى ئاساكىم ياغار گۈلزار ئۈزە ،
ئىلمۇ ھىكمەت ئەھلىگە ئەيلەر ئىناپەت گۈستەرى .
زاتىدۇر ئانىڭ شەھامەت ئىلكىدە بىر تىغكىم ،
غەيرەتى ئاڭا ئىتىك بىسىدۇر نەجاپەت جەۋھەرى .
كۆڭلىدىن گۇيا فەراسەت پەرتەۋىدىن جامى جەم ،
سىينەئى بىكىنەسى ئايىنەئى ئىسكەندەرى .
ئەقلىدىن سوردۇم كىرامى زاتى مىقدارىن ، دەپى :
سەئدۇ رىقەت ئاسمانى ئۈزرە ئولدۇر مۇشتەرى .
جەمئى ئەئىيان بەھجەتدۇر بارچە ئەقران ئىززەتى ،
ھەم ئۇلارنىڭ ئىفتىخارى ھەم بۇلار سەر دەفتەرى .
شەئىنغە مەدھۇ سەنا شايىستەدۇر ئول نەۋئىكىم ،
بولسا كۆز ياقۇتدىن بولغاي ئۈزۈك باغى زەرى .

قورقارم ئانداكىم چاقار سېنى مار .
 بۇم ئاۋازىدۇر رىيائى زىكىر ،
 دىلنى چۇن قىلغۇسى ئول ئاخىركار .
 دەير ئىچىدە نەۋا چېكىر ئۇشاق ،
 خۇش ھۇمايۇن نىچۇكى مۇسقىار .
 ھەر ئىككىسى ھەرام غەفلەت ئىلە ،
 نەغمەئى چەڭخۇ سەيپەئى ئەزكار .
 سەيد ئۇچۇن سۇبھەدامى قۇرماقدىن ،
 فەرز ئېرۇر تەۋبە ۋاجىب ئىستىغفار .
 بىلە يۈز دانە سۇبھە گەردىشىدىن ،
 ياخشىراق جام گەردىشى يۈز بار .
 دەر ، "يامان" ئىشقىبازلىقنى فەقىھ ،
 ياخشىمۇ كىبرۇ نەخۋەتى دىندار .
 مەي گۈلرەڭخۇ تەئىمى بولسا ئاچىغ ،
 جىغەئى غەيىبەت ئولدىمۇ خۇشخار .
 شاھدا دېمەك يامان قىلىغ بولسا ،
 ھەسەد ئولغايمۇ خىسلەتى دىندار .
 بولسا رىند ئېئىتىقاد ئىچرە خۇتۇر ،
 ئىقتىرادۇر مۇ ئەۋلىياغە شىئار .
 ۋۇسئەتى رەھمەتى سەلاسى بۇدۇر ،
 كىم ئەمەسدۇر كەرىم دەرگەھى تار .
 تەڭرىنىڭ رەھمەتمۇدۇر مەھسۇر ،
 كەرەمىغە رەۋامۇدۇر ئىنكار .
 بارچە سىراب ئولۇر ياغىن ياغسا ،

شۇئەدۇر ئول قۇياش كەبى بىدار ،
بۇ گۈلى ھۈسنى گۈلشەنى بخار .
تەبئ ئول شۇئە ئۆزرە پەرۋانە ،
ناتىقە ئۇشبو گۈلغە مەستى ھەزار .
زەۋق ئىشق ئول نەقد جەننەت ئېرۇر ،
قىشتا مەيخانە ، ئەر تەياز گۈلزار .
دەر قىزىغ رەندە دەۋزەخى ۋائىز ،
كۆپ خەنىكىلىك قىلىپ ئاڭا ئىزھار .
ئىرىتۇر ئوت بىرلە كۆك مۇزنى ،
ساۋۇق ئەنقاسغە كېرەكدۇر نار .
تەئىمۇ تەبئۇ ئىككىسىنىڭ مەئلۇم ،
كىم ئېرۇر ئىشق خەمرۇ زوھد خەيار .
دەردى مەي زەۋقىنى بىلۇر ئاشق ،
چاي سەد تەڭلىكىنى ئەھل بخار .
چىقما مەيخانەدىن شىكار ئىستەپ ،
بەتتە مەيدىن ئوقۇپ بولۇرمۇ شىكار .
قۇتۇلۇرمۇ سۇرۇر سەيدى قاچىپ ،
بولغاچ ئىلكىڭدە جامى مەي شۇققار .
بارماغىل خانىقەھ خارابەسىغە ،
تىگىدە باغىدىن چىقىپ زىنھار .
گەنجى مەقسۇد ئول خەرابەدە يوق ،

كىم ئۆپەرلەر ئاياغىنى ئەھرار ،
بول مەيى ئىشق بەھرى ئىچرەسىغە ،
بولما زاھىدغە ئوخشە بۇتىمار .
بولماسا ئىشق زەۋقى مەدرىسەدىن ،
ياخشى مەيدانكىم ئاندا بار ئەسرار .
ئىشق ئىلمىدا لالدۇرلار لال ،
رازىيۇ بۇ ئەلىيۇ بەھنىيار .
ئىشقىدىن خاتىر ئىچرە تۇشسە تۈگۈن ،
ئەقىل تىرناغى ئاندا دۇر بىكار .
ئانى ئاچارغە ناخىن ئولسا كىرەك ،
ئەگمە قاش خەنجەرىيۇ زەخمەئى تار .
بەھسۇ دەئۇاغە ئەرسەگاھ ئېرۇر ،
مەدرىسە سەھنى قىلما ئاندا گۇزار .
ئىشق دەرسىنى ئەيىۋھۇت-تالىب ،
مەيكەدە گۇشەسىدە قىل تەكرار .
خۇبلار تەلئەتن تەۋالبۇ بىل ،
كىم مەتالبۇ ئېرۇر ئاڭا بازار .
كۆز سەنەملەر نەزارەسىغە ئاچىپ ،
كۆر ھەياكىلىنى ھەيرەتى ئەنزار .
دىلۇ جانىغى ئىشق ئولۇر مەسباھ ،
مۇنى مەشكات ئەيلە ئانى مەنار .
بولسا ھەممەت كىرەك ساڭا سۇللەم ،
كىم مۇۋافىقدۇر ئاستانەئى يار .
يۈزى شەمسىيە بىرلە بەيزاۋى ،

گۈلۈ رەيھان قەتارىدە خەسۇخار .
پارسا شەيخ دەرەند تەردامەن ،
نېئەتمەدىن ئەمەسمۇ بەر خوردار .
بىر توقان بەندەلىك جەنابىدەدۇر ،
ئامى ئىلە فەقەھۇ باز ئىلە سار .
ئوخشە خەۋفۇ رىجا مەقامىدە ،
رىند سەرمەستۇ شەيخ شەب بىمدار .
بولسا تائات رىزاغە فارىق ئېرۇر ،
مەئسىيەت مەغپىرەتغە ئائىنەدار .
مەستلەر زىللەتەن كەچۈرسە نېتاك ،
شەيخ سالىھ رىياسىلە غەفقار .
مەۋج ئۇرغاندا بەھر غۇفرانى ،
غەرق ئولۇر بارچە زاھىدۇ مەيخار .
ئول جامالۇ جەلالى مەزھەرىدۇر ،
جەننەتۇ دەۋزەخ ئىچىرە نۇر ئىلە نار .
ئەدىلغە مۇنتەزىر ئېرۇر ئابىد ،
كۆز تىكىپ فەزلىغە ئۇلۇل-ئەبىسار .
ھەق دېسەم شاھىدۇ ھەقىقەتغە ،
ئىشقى كەلىش غەيۇرۇ ئەقىل ئەغيار .
ئەقلى شەككاكۇ فەيلەسۇق ئەھۋەل ،
بولدى ھەيرەت يېگانە بىنغە دۇچار .
ئىشقىسىز بۇ ھىجابۇ ئەھۋەللىك ،
مۇرتەقىمۇ بولماقۇ ئېرۇر دىشۋار .
رەھبەرنىڭ ئىشقى سارى پىرى مۇغان ،

تەجەللى شېئىرلىرىدىن

يوق مەلامەت لىباسىدىن ماڭا ئار .
ستىقانىدا ئۆزۈمنى بادە ئۈچۈن ،
جامى ئەسىر ئېرۇر ماڭا خەمبار .
بىلۈرام راھى نەكمەتن نەفەھات ،
قەترەلەرنى سۈبھەتۈل - ئەبرار .
مەندە يوق دام سۈبھەۋۇ دەفتەر ،
مەندە يوق رەڭ خىرقەۋۇ دەستار .
ئەھلى دەئۋا چالىپ نەقارەلەرىن ،
مەن خەمۇش ئىلە قىلۇر نەققار .
ئاندا ئازادەمەن سۆزۈم مەيى ناب ،
غەرەز ئالۋدەۋۇ غەتىدىن بىزار .
قۇم سەدايى كەبى مەسھادىن ،
سەمئىمە ئاڭلانۇر تەرەننۇم تار .
گاھى فەرزانەلىك ماڭا ئائىن ،
گاھى دىۋانەلىك ماڭا ھەنجار .
ھەزرەتى مەۋلەۋى مۇھەببەتدۇر ،
مېنى مەست ئەيلەگەن مەيى ھۇشيار .
ئول ئەبۇلفەيز مەۋلەۋى يولداش ،
ئەسمەئى مەنتىقۇ فەزىل ئەتۋار .
ئىلىم كۆھى ئېرۇر ۋەلى راسىخ ،
جۇد بەھرىدۇرۇر ۋەلى زەخخار .
فەھمى ئالىدە يوق ھەكمىغە سۆز ،
تۇيغۇن ئالىدەدۇر ھەقىر ھەققار .
بولسا ئېردى بۈگۈن غەزالى ئاڭا ،

بادە جامى مەشارىقۇل ئەنۋار . قارا باغى يۈزىدىكى قاراخال ، كىم خەيالدا داغ ئولۇر دىلزار . قاشى ئىشارات كۆرسەتۈر ئانداغ ، كىم بىشارات كەلتۈرۈر دىيدار . مۇختەسەر ئاغزىيۇ مۇتەۋۋەل ساچ ، يۈز مەئانى بەيان قىلۇر ھەر تار . ھىكمەتۈل ئەين رەمزۇ-نۈكتەلەرىن ، بىلدۈرۈر بىر نىگاھى بىرلە نىگار . كافىيە دىلرەبا كەلامى ئېرۈر ، شافىيە خەستە جانغە بۇ سۇ كەنار . بىلگەسەن جامئۇررۇمۇز نېدۈر ، ئىشۋە گەر قىلسا قاشىن ئول دىلدار . ساق سەھبا ۋو يانە تىشلارىدۇر ، بەھرى راتىق بىلە دۈرى مۇختار . ئۆزلۈكۈڭ غەللۇ غەشىدىن قۇتۇلۇپ ، زۇبىدە بىرلەن خۇلاسى بول يەكبىار . ئوقۇسۇن خەلق ئىشقى كەششافىن ، بۇ سۆزۈمدۈر مەدارسى ئەھلىغە جار . ئەي ، تەجەللى ، سەن ئورما تەئىنە ماڭا ، كىم بولۇپمەن سەلاھى ئەھلىدە خار . خار كۆرسە سەلاھى ئەھلىنىي غەم ، كىم خەرابات ئىچىدە قەدرىم بار . تۇتاسام پىرى دەيرنىڭ ئېتەكىن ،

تەجەللىنىڭ قەشقەردە ئوقۇۋاتقان چېغىدا

ئابدۇجېلىل داموللا ھاجىمغا

ئەۋەتكەن شېئىرلىرى ①

ئى بادىسەھەر بەر خىمىز ،

مىشكىن دەمۇ ۋە ئەترۇ ئامىز ،

زەۋقو ئاۋەرۇ شەۋقۇ ئەنگىز ،

بەرزەن بەكمەرەد دامەن .

[ئەي ، سەھەر شامىلى- ئورنىڭدىن تۇر ، نەپسىڭگە ئىپار

ۋە ئەتىرلەرنى ئارىلاشتۇر . زەۋقىڭنى كەلتۇر ، شەۋقىڭنى قوز-

غا ، بېلىڭگە سەپەر كەمىرىنى باغلىغىن !]

دەررەھ قەدەم ئەزسەركۈن ،

ۋەز خاتىرى مەن پەركۈن ،

رۇخ جانىبى كەشغەر كۈن ،

بەر تۆھفە سالام ئەزمەن .

① 1984-يىلى قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى تەرىپىدىن نەشر قىلىندى.

لىنىغان ، ئابلىھېكىم مەخسۇم ھاجى نەشرگە تەييارلىغان .

«تەجەللى-مۇجەللى» ناملىق كىتابتىن ئېلىندى .

ئارسلان دەپ قىلۇر ئىدى ئىقرار .
كىلكى نەخلى كەلىم ئېرۇركى تۇشەر ،
كۆرسە ئانى زەمەخشەرىغە شەرار .
خىزرى مۇسا كەبى مۇسەللەم ئاڭا ،
ئىلمۇ ئىرفان جەھانى ئىچرە فەخار .
مۇشتەرى كۆكدە تەيلە سانسىزدۇر ،
كىم ئانى قىلغان ئېرمىش ئاڭا نىسار .
يوق ئەجەب ئېھتىسابى ۋەھمىدىن ،
مۇتربىي چەرخ چالسا بىرگە سەتار .
مىدھەتى نەغمەسى ئەدا تاپماس ،
سوز بولۇپ مەسنەۋى قەلەم مىزمار .
يانىپ ئاخىر دۇئا تەرانەسىغە ،
يۆتكەدىم پەردە يۆرگەدىم تۇمار .
دامە نەجمۇلۇم دايۇ شەمسۇ ئۇلسە ،
مەنسەرەت زۇلمەتۈن بىزەۋىنى نەھار .

(بۇ شېئىر تەجەللىنىڭ ئۆز دەۋرىدە كۆچۈرۈلگەن قول يازما نۇسخىسىغا ئاساسەن نەشرگە تەييارلانغان) .

ۋەنخاس بىو ئەز سۇنبۇل ،
ئۇ بەزلە سەرا بۇلبۇل ،
ۋەقران زى بەكەم سەۋسەن .

[ئۇنىڭ ياخشى ئەخلاقلىرى گۈلگە ئوخشايدۇ ، ئۇنىڭ نە-
پەسلىرى سۈمبۈلدىنمۇ خوشبۇي ، ئۇ سۆزمەنلىكتە گۈزەل ساپ-
رايدىغان بۇلبۇل . ئۇنىڭ سۆزمەنلىكى ئالدىدا ھەمتەڭلىرى گاچا
سەۋسەنگە ئوخشاش .]

تەبئۇ قەلەمەش يەكسەر ،
ئەز نۇكتە شىگىفت ئاۋەر ،
ھەر نۇكتەئى ئەۋ گەۋھەر ،
ھەر نامەئى ئۇ مەخزەن .

[ئۇنىڭ تەبىئىتى ۋە قەلىمى ئىنساننى ئەجەبلەندۈرەرلىك
نازۇك لەتپىلەرنى كەلتۈرۈش ئىقتىدارىغا ئىگە ، ئۇنىڭ كەل-
تۈرگەن ھەربىر لەتپىسى بىر گۆھەر ، ئۇنىڭ يازغان ھەربىر
مەكتۇبى بىر غەزەنە مەسەللىكتۈر .]

چۈن نامەئى ۋەي خانەم ،
يەك شىشەئى مەي دانەم ،
ۋەز فەرتى تەرەب جانەم ،
رەقسەد چۈشەرەر دەرتەن .

[يولۇڭدا بېشىڭنى پۇت قىلىپ ماڭ ، مېنىڭ خاتىرەمنى
ئۆزۈڭگە قانات قىلىۋال . يۈزۈڭنى قەشقەر تەرەپكە قىل ، مەن
تەرەپتىن سالام سوۋغىسىنى ئېلىپ بار .]

بەر ھەمدەمى فەرروخ زاد ،
ئان ئەبدىجەللى راد ،
كەز يادى ۋەيەم دىل شاد ،
جان مېھرودا مەسكەن .

[دۇنياغا تۇغۇلۇشى مۇبارەك بولغان ساخاۋەتلىك ھەممەنەپەس
بۇرادىرىم ئابدۇجېلىلغا سالام يەتكۈز . ئۇنى ياد ئەتمەك بىلەن
دىلىم شادلىنىدۇ . جېنىم ئۇنىڭ مېھرى-مۇھەببىتىنىڭ تۇرار
جايدۇر .]

ئان چەرخى سەداقەترا ،
دەريايى لىياقەترا ،
گۈلھايى تەلا قەترا ،
نەجمۇ گۈھەرۇ گۈلشەن .

[ئۇ بولسا ، ساداقەت ئاسمىنىڭ يۇلتۇزى ، لايەقەت دەريا-
سىنىڭ گۆھىرى ، راۋان سۆزلۈك ، گۈللەرنىڭ گۈلشىندۇر .]

ئەخلاقى خۇشەش چۈن گۈل ،

دورى نەگەرەم قاتىل ،
ۋەز تىرى ھاۋايەت دىل ،
گەردىدە چوپەرۋىزەن .

[مەندىن غەپلەتتە بولمىغايسەن . سېنىڭ خېتىڭ كەلمەي ،
ئۇزۇن قاراپ قالغىنىم — مېنى ئۆلتۈرگەن بىلەن باراۋەر .
سېنىڭ شەۋقىڭنىڭ ئوقلىرىدىن يۈرىكىم غەلۋىرگە ئوخشاش
تۆشۈك بولماقتا .]

مىۋى روز ئىنا پەتھا ،
بىغرىست ھىكايەتھا ،
بىنۋىش شىكايەتھا ،
ئى ھەر رەۋى شەت ئەخسەن .

[مەرھەمەت ۋە غەمخورلۇقنى ئۆگەنگەيسەن . ئەھۋاللىرىڭ
ۋە ھېكايىلىرىڭنى بىزگە ئېۋەتكەيسەن . شىكايەت قىلغۇدەك
ئىشلار بولغان بولسا ، ئۇنى ھەم يازغايسەن ، ئەي بارلىق ئەخلا-
قىڭ گۈزەل دوستۇم !]

گەر نەزىم بۇۋەدە دىلكەش ،
با نەسىر گۈلىستان ۋەش ،
خودو ھەرچەكۈنەدە دىلخەۋىش ،
چۈن بۇيى گۈلۈلادەن .

[ئۇنىڭ مەكتۇبىنى ئوقۇسام ، بىر شىشە مەي دەپ بىلدىمەن . ئۇنى ئوقۇغاندا ، بەك خوش بولغىنىمدىن جېنىم تېنىم ئىچىدە يالقۇنغا ئوخشاش ئۇسسۇل ئويناپ كېتىدۇ .]

فەرغۇندە نىھا دەستى ،
شايدان ۋىدا دەستى ،
ماراتۇ مورا دەستى ،
گۆكۈر شەۋەد دۈشمەن .

[مۇبارەك ۋۇجۇد كىشىسەن ، دوستلۇققا لايىق بۇرادىرىم .
سەن ، مۇراد-مەقسىدىمەن ، دوستلىقىمىزغا چىدىماس دۈشمەن-
لەر كور بولسۇن .]

ئىي دىل بەرۋەخت شەيدا ،
ھەمتايى تۇنا پەيدا ،
ئەز شەۋقۇ تۇ دەر بەيدا ،
دارەم دىلى جەۋلانى زەن .

[ئەي دىلىم ، سېنىڭ يۈزۈڭگە ئاشىق بولغان ۋە سەن بىلەن
باراۋەر بولغۇچى بىر ئالىي پەزىلەتلىك كىشى بولغان دوستۇم !
يۈرىكىم داۋاملىق سېنىڭ ئىشتىياقنىڭ بىلەن قاننىڭدا جەۋلان
قىلىدىغان دوستۇم .]

ئەزمەن نەشەۋى غافىل ،

تەجەللى شېئىرلىرىدىن

لارنى ، شۇئائىنىڭ^① تەبىئىتىدىن چاقنىغان نۇرلارنى ، فوروغدى-
نىڭ^② چىراغىدىن يالىتىرىغان يورۇقلۇقلارنى يازساڭ خاتىرەمنى
بەكمۇ خۇش قىلاتتى .

ۋەز يارى زەرىفى ما ،
خۇررەم دىلۇ روخ ئەفزا ،
جان تازە كۈنەد ھەققا ،
كىئىجازى مەسھەش فەن .

[ۋە يانا زەرىفى^③ ئاتلىق بۇرادىرىم ئەھۋالىدىنمۇ يازغاي-
سەن . ئۇ بولسا ، خۇش كۆڭۈل ، ئۇنىڭ سۆھبىتى جانلارغا
قۇۋۋەت بەرسە ، ئەيسا ئەلەيھىسسالامنىڭ مۆجىزىسىگە ئوخشاش
تەسىرلىك سۆزلىرى دىللارغا جان بېرىدۇ .]

بىغرىست بىلا تەمھىل ،
مەنزومە ئەز ئىسرافىل ،
غەم زادى ھەد ئو تەرھىل ،

---

① شۇئائى — مەھمۇت ئاخۇن داموللامنىڭ تەخەللۇسى بولۇپ ،

مەنىسى “نۇرلۇق” دېمەكتۇر .

② فوروغى — شەمسىدىن داموللامنىڭ تەخەللۇسى بولۇپ ، مە-

نىسى “گۈزەل ، نۇرلۇق” دېمەكتۇر .

③ زەرىفى — ئەقىللىق ، “زېرەك” مەنىسىدە بولۇپ ، زىرىق

قارى ھاجىمنىڭ نامدۇر .

[ئەگەر دىللارنى جەلپ ئېتىدىغان شېئىرلارنى «گۈلس-
تان» دېگەن كىتابنىڭ ئۇسلۇبىدەك چاچما سۆزلەر بىلەن ئارە-
لاشتۇرۇپ يازساڭ ، بۇ دىلىمنى بەكمۇ خوش قىلىدۇ— قىزىل
گۈل بىلەن لادەن گۈلىنىڭ بويى بىرلەشكەندەك .]

ئان نادىرە ھادەر بەزم ،
ۋان ۋاقتىھا ئەز رەزم ،
ئەز ئەھلى نەشاتو ئەزم ،
باشد ھەمە مۇستەھسەن .

[بەزمىلەردە ئۆتۈلگەن ناپاي ئەھۋاللارنى ، چىۋەر ۋە ئۆتكۈر
ئىرادىلىك زاتلارنىڭ دۈشمەنگە قارشى كۈرەشلىرىنى قويماي
يازساڭ ، بۇنى بەكمۇ ياخشى كۆرىمەن .]

ئەز ھىممەتى غازى شۇر ،
ۋەز تەبىئى شوئائى نۇر ،
ۋەز شەمئى فوروغي ھۇر ،
خاتىر كۈندەم رەۋشەن .

[غازى① تەخەللۇسلۇق ئالىمنىڭ غەيرىتىدىن چىققان غەۋغا-

① غازى — ئابدۇقادىر داموللامنىڭ تەخەللۇسى بولۇپ ، مەنىسى
«كۈرەش قىلغۇچى» دېمەكتۇر .

[ئەي تەجەللى، سېنىڭ ئىشقى-مۇھەببىتىڭ خەتنىڭ سىز-
زىقلىرىغا سىغدۇرۇلۇشتىن تاشقىرىدۇر. ئۇنداق بولىدىكەن
مۇھەببەت، سالام سۆزىنى ئەمدى تۈگەت، قولۇڭدىن قەلەمنى
تاشلا.]

بىئىسىمىل ۋە دودىل جەللى تەئالا ۋە تەقەددەس
[ياخشى بەندىلەرنى دوست تۇتقۇچى ئۇلۇغ، گۈزەل، ھەم-
مىدىن ئالىي، پاك، تەڭرىمنىڭ نامى بىلەن تەۋەرۈك ئىزدىگەن
ھالدا خېتىمنى باشلايمەن.]

ھەمدەن لەھو ئەلاما ئەۋلانامىن
ئىنايەتسى سابىقەتى ۋە جۇدبەل مومادى
ھامىيە ئەھازىپىل مەۋاھىبى
ۋەشە ئاببەل ئايادى

[ئاللا بىزلەرگە كامىل غەمخورلىقى ۋە چەكسىز سېخىلىد-
قى بىلەن نۇرغۇن ئېھسانلارنىڭ شېرىن سۇلىرىنى، سانسىز
نېمەتلىرىنىڭ يامغۇرلىرىنى ياغدۇرۇپ بەرگىنى ئۈچۈن، ئاڭغا
گۈزەل ماختاش ۋە شۈكۈرلەر يوللايمەن.]

تەجەللى شېئىرلىرىدىن

چۈن باڭگى نەيۇ ئەرغەن .
ئىسرافىل ① ناملىق بۇرادىرىمنىڭ ئەھۋالىدىن تەخىرسىز
بىر ياخشى تىزىقلىق خەتنى ماڭا يوللىغايسەن . بۇنداق مەكتۇپ
كۆڭلۈمدىن قايغۇلارنى كەتكۈزىدۇ — نەي ۋە ئورغون سازلىرىدىن
نىڭ خۇش ئاۋازىدەك .

دىگەر بەھەمە ئەھباب ،

ئان جەمئى ئۆلىمى ئەلباب ،

ئەز بەندە بەسەر ئاداب ،

تەسلىم رەسان ئەزمەن .

[يۇقىرىدا نامى يېزىلغانلاردىن باشقا بارلىق بۇرادەرلىرىم -
گە ، ئەقىللىق ئالىملار جامائەتىگە مەن كەمتەر تەجەللىدىن
ئەدەب بىلەن يۈزلەرچە سالام يەتكۈزگەيسەن .]

ئىشقىست تەجەللى چۈن ،

ئەز خىتتەئى خەت برون ،

كۈن خەتمى سۇخەن ئەكنۈن ،

ئەز دەستت قەلەم بىغگەن .

ئىسرافىل — ئىسرافىل داموللامنىڭ نامىدۇر . بۇ زاتمۇ
شائىرنىڭ ئەڭ يېقىن بۇرادەرلىرىدىن بىرى بولغان نامدار
ئەدەب ، پەزىلەتلىك ئالىمدۇر .

①

ۋەلەم يەزەل مۇرائىيە ئەھدىن
لىمۇ ھەببەتى ھەسبە مۇرادىي
[بۇ بۇرادىرىم ئارىمىزدىكى مۇھەببەت ۋەدىلىرىمىزگە تو-
لۇق، كۆڭلۈمدىكى مەقسىدىمىكىدەك رىئايە قىلىپ كەلمەكتە.]

ۋەكەيفەلا ۋەقەدەك ساھو ئەيدىل فەتەرەتلى ئىلاھىيىيەتى
ھولەلەسسەجاپان نەزىھەتى ۋەئىكلىلەل ئىززەس سەئادىي
[قانداقمۇ شۇنداق بولمىسۇن؟ ھالبۇكى، ئاللاننىڭ يارىتىش
سۈپىتىنىڭ قۇدرىتى — ئۇنىڭ ۋۇجۇدىغا پاك ۋە ئېسىل ئەخلاق-
لىرىنىڭ ئالىي كىيىملىرىنى، ئىززەت-سائادەتنىڭ تاجىنى
كىيىدۈرۈپ ياراتقان دەردۇر.]

فەمالەھۇفى سەدادىيى نىددۇۋ
ۋەلا يەلىدوھو ھودەييا مۇزادى
[راستچىللىق ھەم توغرىلىقتا ئاڭغا باراۋەر كەلگۈچى يوق،
بۇنداق پەزىلەتلىك كىشىنى ھېچبىر مۇسابىقىچى ئانىمۇ تۇغمى-
غان.]

مائەقۇۋا ھوستىئىدادەن لىلىۋلۇمى ۋەئەئلاھو
فەھمەن كۈللۇ ئەدىيىبن ئىييا ھوبىھەۋبائە فادىي

ئەلا مابەررەدە جەۋا كەبىل ھەرسى يى

ۋرەۋۋا ھەشايس سادىي

بەھۇمۇئى موزنەتى لۇتقىن ئەنشەئەھا

مىن مەكارىمىل ھەببىل بىسىمىل جادى

[خۇسۇسەن ، ئوچۇق چىراي ، خۇش پېئىل دوستۇمنىڭ
ئېسىل ۋە گۈزەل ئەخلاقلىرىنىڭ مېھرىۋانلىق بۇلۇتىنىڭ يامغۇر
تۆكۈشى بىلەن ئاللا مېنىڭ قىزىق جىگىرىمنىڭ ئوتىنى سوۋۇت-
قانلىقى ۋە تەشنا يۈرىكىمنى سىراپ قىلغانلىقى ئۈچۈن ئالاھىدە
شۈكۈر-سانا يوللايمەن.]

ئەلا ئىننەھول ھاججو ئەبدۇل جەللى ساھىبۇ

مەقامىل ئۇنىسى مىن بەيتى فۇئادى

[ئاگاھ بولغىل ، بۇ دوستۇم بولسا— مۇھەببىتى-يۈرىكىم

ئۆيىدىن ئىختىساسلىق ئورۇنغا ئىگە بولغان ئابدۇجېلىل ھاجىم-

دۇر.]

ئەدئۇلەھۇ ھۇببەن ۋەئوئېزھو بىللاھى

مىن كەيدىل ھوسسادى ۋەل ئەئادىي

[بۇ بۇرادىرىم ھەققىدە دۇئا قىلىمەن . ئالادىن ئۇنى ھا-

سىدلار ۋە دۈشمەنلەرنىڭ ھىيلە-مىكىرىسىدىن ئۆز پاناھىدا ساق-

لىشىنى تىلەيمەن.]

[كۆڭلۈمنى خوش قىلىدىغان ئاجايىپ بىر خەت كېلىش بىلەنلا يۈرىكىمگە تەسەللى بەردى ، ئۇنىڭ تىزىقلىرى نۇرىدىن غەم-قايغۇنىڭ قاراڭغۇلىرى يورۇپ كەتتى.]

ئەلئەييۇھال ئەدىبۇل ۋەجھۇ ۋەججھو
لىمەزرەئى ئامالى ئەلەدداۋامى ۋەتتەمادى

[ئەي ئىناۋەتلىك ئەدىب ، ئالىم ! ئارزۇلىرىمنىڭ تېرىلغۇ-لىرىنى ھوسۇلغا يېتىشتۈرۈش ئۈچۈن ، ئەبىدى يۈز كەلتۈرۈپ تىرىشقايسەن.]

ۋەسانە كەللاھۇل كەرىمۇ
ئەن شەررىل ھوسادى ۋەل ئەئادى

[سېنى كەرەملىك ئاللا ھاسىدلار ، دۈشمەنلەرنىڭ يامانلىق-قىمىدىن ساقلىغاي.]

كەتەبەھو ئەدۋەنوس سادەتس سەيىدۇ
ئەۋلادى ھوسەيىن خانۇتتە جەللىيۇلمۇ جەللىيۇد دەھ-
لەۋيىول جەۋادى

[بۇ مەكتۇبىنى سەيىدلارنىڭ كەمتەرەكى "سەيىد ئەۋلادى ھۈسەيىن خان" يازدى. بۇ كىشىنىڭ تەخەللۇسى "تەجەللى-مۇ-"

[بۇنىڭ ئىلىملىرىگە بولغان ئىستىدات-قابىلىيىتى ئاجايىپ كۈچلۈك ، پەم قۇۋۋىتى ئەجەبمۇ ئالىي . ھەرقانداق ئەدىب ، ئالىملار ئۇنىڭغا جان-دىل بىلەن پىدا بولغۇچىدۇر .]

ۋە ئۇنەببىيىھى بىۋسولى تىرسىھى بەئد تەتەللۇئىن قەدئەتالە سوئادى

[مەن ئۇزۇن ۋاقىتتىن بېرى ، سېنىڭ مەكتۇبىڭنىڭ كېلىشىگە چەكسىز ئىنتىلىپ ، بىئارام ۋە بىدار تۇردۇم . مانا بىر پارچە خېتىڭنىڭ لىپاپىسى سالامەت قولۇمغا تەگدى ، ئەمدى خەۋىرنى بېرىمەن .]

فەلەمما نەزەر تو ئىلەيھى لەھەنەلە قەلەقى بىئىنشادى .
ۋە قەدبۇلىلتو مېنھو بىكۆھلىل جەۋاھىرى ۋە ئەبەئىلەيھى رو-
قادى .

[مەكتۇبىڭغا نەزەر سېلىشىم بىلەن ئۇ ، مېنىڭ تىلىمنى شېئىر كۈيلىمەك ئۈچۈن سايراتتى . خېتىڭنى كۆزۈمگە "جاۋاھىر سۈرمىسى" ئورنىدا سۈرتتۈم ۋە مېنىڭ قاچقان ئۇيقۇلىرىمۇ جايىغا قايتىپ كەلدى .]

ئەتانا تۈرپەتەن سەللەت فوئادى
ۋەنارەت مېن سەفادە تىھاد دوئادى

قوشۇمچە :

ئابدۇجېلىل داموللا ھاجىمنىڭ تەجەللى

ھەققىدە يازغان مەدھىيىلىرىدىن

نەمۇنە

ئەخلاقى ئۆلۈم دەھ ئەۋل تەجەللى ،

مىزمارى شەرەفدە ئەۋل مۇجەللى .

[ئىلىم-مەرىپەت ئاسمىنىڭ يالتىراق نۇرى ، شەرەپ

مەيدانىنىڭ بىرىنچىلىكىنى ئالغۇچى قەھرىمانى .]

ئول بىرمىڭۇ ئۇچپۈزە مۇجەددىد ، ،

ئەۋل چەرخ مەئالىيە موھەددىد .

[ئۇ بولسا ھىجرىيىنىڭ 1300-يىللىرىدا ياشىغان . ئىسلام

دىنىنى (ئىسلام ئىلىملىرىنى) يېڭىلىغۇچى ئۇلۇغ ئالىم ، ئالىي

مەرتىۋىلەرنىڭ ئاسمانلىرىنى ئىھاتە قىلغۇچى ئەڭ قەدىرلىك

زاتتۇر .]

ئەۋل خاۋەرى ئىلمە مېھرى رەخشان ،

جەللى، ئىلىم ئوقۇشى دېھلىغا مەنسۇپ، نەسەبى بولسا ئۇلۇغ
سېخى ئاتا-بوۋىلارغا مەنسۇپتۇر. [

بۇ سېخى ئاتا-بوۋىلارغا مەنسۇپتۇر. [

بۇ سېخى ئاتا-بوۋىلارغا مەنسۇپتۇر. [

بۇ سېخى ئاتا-بوۋىلارغا مەنسۇپتۇر. [

بۇ سېخى ئاتا-بوۋىلارغا مەنسۇپتۇر. [

بۇ سېخى ئاتا-بوۋىلارغا مەنسۇپتۇر. [

بۇ سېخى ئاتا-بوۋىلارغا مەنسۇپتۇر. [

بۇ سېخى ئاتا-بوۋىلارغا مەنسۇپتۇر. [

بۇ سېخى ئاتا-بوۋىلارغا مەنسۇپتۇر. [

بۇ سېخى ئاتا-بوۋىلارغا مەنسۇپتۇر. [

بۇ سېخى ئاتا-بوۋىلارغا مەنسۇپتۇر. [

[گوداڭدا قان ئىچشكە كۆنۈپ قالغان ئىتقا ئوخشاش بەزى
دۈشمەنلەر شائىرغا قارشىلىق بىلەن مەگەنلىرىنى ھىڭگايىتىشىپ
ئىنكار قىلسا ھېچ زىيىنى يوق.]

فەھەل يەئرىفول خەففاشۇ قەدرە غەزالەتەن ،
ۋەھەل يەئرىفول كەنناسۇ قەدرەل جەۋاھىرى .

[شەپەرەڭ قۇياشنىڭ قەدرىنى بىلمەي ئاڭا تۇرىدۇ . ھېمىد-
شە سېسىق نىجاسەت بىلەن شۇغۇللانغان كىشى گۆھەرنىڭ قەد-
رىنى بىلمەيدۇ .]

ئەفوۋىن ئەنلجانىز زەيفى تەكەررومەن ،
فەئەكسىم بىھى مىن ساھىبىل ئەفۋى قادىرى .

[ئۇ ، خاتالىق ئۆتكۈزگەن ئاجىزلاردىن ئىنتىقام ئېلىشقا
قادىر تۇرۇپ ، كەڭچىلىك بىلەن كەچۈرگۈچىدۇر .]

ئىزاھا ئەتا ۋەقتۇل ھەسادىر لەقىتە ھوم ،
ئەلائۇمى جەھشەن ھەۋلەكۈللى بەيادىرى .

[ئۇنىڭغا قارشىلىق قىلغۇچى مۇتەئەسسەپلەر — شۇنداق
رەزىل ئەبلەخلەركى ، ئورما ۋاقتى يېتىپ كەلسە ، ھەر بىرى
بىردىن ماددا ئېشەككە مىنىشىپ ، خامانمۇخامان چۆرگىلەپ تە-
لەمچىلىك بىلەن جان بېقىشىدۇ .]

بۇرچ ئەمەلھو مەھى دۈرەخشان .

[ئۇ بولسا ئىلىم-مەرىپەت ئاسمىنىڭ يالتىرىغۇچى قۇيا-
شى ، ئەمەلىيەت كانارىسىنىڭ نۇرلۇق ئايى .]

ئەغەر رولقودا بەدرۇددۇجا كەۋكەبول ھۇدا ،
غىتەمۇننەدا جەممول جەداۋەلمە ئاسىرى .

[ۋە يەنە پىشىۋالارنىڭ نۇرلۇقراقى ، زالالەت قاراڭغۇسى-
نىڭ تولۇن ئايى ، ھىدايەتنىڭ يۇلتۇزى ، ئېھساننىڭ چوڭ دەريا-
سى ، ئۇنىڭ كىشىلەرگە پايدا-مەنپەئەت يەتكۈزۈشى ، ئۆگىنىشكە
ئەرزىيدىغان خۇسۇسىيەتلىرى ئىنتايىن كۆپ .]

سەلىلۇ رەسۇلىللاھى خاتەمۇ رۇسلىھى ،
لىئىئىللاھى ئەئلامىل ھۇدا خەيرۇ ناسىرى .

[ئۇ ، ئاللانىڭ پەيغەمبىرىنىڭ نەۋرىسى ئىدى ، ئۇ پەيغەم-
بەر ئەلەيھىسسالام ، پەيغەمبەرلەرنىڭ تۈگەنجىسى ئىدى . ھىدا-
يەت بايراقلىرىنى ئۈستۈن قىلىش ئۈچۈن ئەڭ ياخشى ياردەم
بەرگۈچى ئىدى .]

ۋەلا ئەيپەئىن يۈنكىرھو بەئزۇ ئەكالىبىل ،
مەزابىھى ئەن نابىل ئىنادل كەۋاشىرى .

[قايغۇنىڭ زىيادىلىكىدىن كۆز ياشلىرىم دەريا بولۇپ ئاق-
تى. كۆڭلۈمنىڭ چېچىلىشى قەلبىمگە ئوتلار ياقماقتا.]

ۋە قولتو ئەندۇبۇھۇ ۋەنەفسۇ ھاتىفەتۇن ،
ۋە لەم ئۇتق لىئەسەل ھەتتا نى كىتمانا .

[مەن ئاڭغا يىغلىغان ، چېنىمۇ ھازىدىن ئاۋاز چىقارغان
ۋە ئېقىپ كېلىۋاتقان قايغۇنى يوشۇرۇشقا قۇدرەت تاپالمىغان
ھالدا ، ئۈزلۈكسىز شۇنداق خىتاب قىلدىم.]

ئەبدەلكەرىمىمى لەقەد ئەسبەھتەفى رەوھىن ،
مىن رەھمەتىن سەكەبەت دەۋھەن ۋە رەيھانا .

[ئەي ئابدۇكېرىم ! جەزمەن سەن تەڭرى رەھمىتى ئىچىدە
بولدۇڭ ، ئۇ رەھمەت ساڭا شادلىق ۋە خۇشپۇراقلىقنى تۆكۈپ
تۇرماقتا.]

قەد كۈنتە ئەجمەلە فەتىئانن ۋە ئەئجە بەھۇم ،
زەييەۋ ۋە دىنەن ۋە تەرقىمەن ۋە تىببانا .

[يۈرۈش-تۇرۇشتا ، دىيانەتتە ، يازغۇچىلىقتا ۋە پاساھەتلىك
سۆزلەشتە سەن يىگىتلەرنىڭ ئالدى ۋە چىرايلىقراقى ئىدىڭ.]

ۋە كۈنتەمىن ئەدەبىن جەزلىن ۋە تەبىرەتىن ،

تەجەللىنىڭ ئابدۇكېرىم زىيائىغا

يازغان شېئىرلىرى

لەلقەلبو ئەئلامەھۇل قەلبەللەزى كانا ،
ۋەلھەۋلەقاتو ئەرا رەجلا ۋە روكبانا .

[بۈگۈن يۈرىكىمنى مۇندىن ئىلگىرىكى يۈرىكىم دەپ ھېس قىلمايمەن . قاينغۇ-ئەلەمنىڭ پىيادە ۋە ئاتلىق ئەسكەرلىرىنى ماڭا ھۇجۇم قىلغاندەك كۆرىمەن.]

نەئەز زەمانو ئىلەيناۋ ھوزوۋۇ بەرەمسىن ،
ئەخەن ھەمىيدەن كەرىمەن نەفھى مېھسانا .

[زامان بىزگە بىر مۇسەبەت شۇم خەۋىرىنى ئېلىپ كەلدى . ئۇ بولسا ، ماختاشقا ئەرزىيدىغان ، ۋۇجۇدى ئۇلۇغ ، ھەم-مىگە ئېھسانلىق بۇرادىرىمىزنىڭ ۋاپاتىدۇر.]

فەسابەمسىن فەرتى ھوزنى ئەبەرتى لۇجەجەن ،
ۋەلبەسسو يەقدەھو بىلئەھشائى نىيرانا .

سەن ئەدەبىلىكتە ، ئىلىمدە ئۆتكۈر ۋە ئەقىللىق بولغانلىق .

قەلەم ئۈچۈن ، بۇرادەرلەر كۆزلىرىنىڭ قارچۇقى ئىدىك .

ۋەلىيەۋمە فارەقتەنا سەبەقەن ۋە ئەمقولىنا ،

[بۈگۈن بىزدىن ۋاقتىسىز جۇدا بولدۇڭ . كۆزلىرىمىز سەن ئۈچۈن مەرۋايىت ۋە مارجان دانلىرىدەك ياش ۋە قانلارنى تۆكۈمەكتە .]

ۋە ئەسبەھەت ئەنجۈمۈل ئادابى سائىھەتەن ،

[ئىلىم يۇلتۇزلىرى پاتتى . بۇ يۇلتۇزلار غەم قايغۇلارنىڭ قاراڭغۇ تۈنىدە قورام تاشقا ئوخشاش كور زۇلمەتكە ئايلاندى .]

لازىلتە فى مەبەستىل جەنناتى مۇنبەستەن ،

بىكەۋ سەرىن مىن نەئىمىللاھى رەييانا .

[ھەمىشە كەڭرى جەننەتلەردە ئاللاننىڭ نېمەت ۋە شېئىرنى

شەرۋەتلىرى بىلەن سىراپ ، يايىراپ ياشىغايسەن .]

تەجەللى شېئىرلىرىدىن

شۇم نەپەس ، ھىيلىگەر ، يامان ، شەيتانلارغا زەربە بېرىش ئۈچۈن ياردەم بەردىڭ .

لەھازمۇللاھو مائەغبا ۋە ئەجىبەلەھۇم
مائىن يۈئەيىرۇھۇم تەشەببۇھۇ ئەئيارى .

[ئاللاتائالا ئۇلارغا لەنەت ئوقۇسۇن ! ئۇلار ئەجەپمۇ گال-
ۋالڭ ، ئەجەپمۇ جاھىل ، ئۇلارنى ئېشەككە ئوخشىتىش - ئۇلار
ئۈچۈن ئانچە نومۇس ئەمەس .]

قەۋمۇن تۇقالۇ ئەلەلفەيرائى قەد ھەمەلەت
زوهورۇھۇم دەبەرەن من ھەملى ئەسفارى .

[ئۇلارنىڭ يەرگە يۈك بولۇشتىن باشقا پايدىسى يوق ، ئۇلا-
رنىڭ ئۇچلىرى كىتاب توملىرىنى كۆتىرىش بىلەن يېغىر بولۇپ
كەتكەن .]

ئىزقامە زالکە فىرئەۋنەن يۈھىجۇھۇم
ئەلا ئىنادىي ۋە تەشنىئىي ۋە ئىنكارى .

[ئۇلارنىڭ باشلىقى پىرئەۋن سۈپەت بولغان ھالدا ئورنىدىن
تۇرۇپ ، ئۇلارنى ماڭا قارشى تۇرۇشقا ۋە مېنى تىللاشقا ، ئىنكار
قىلىشقا قوزغىدى .]

تەجەللىنىڭ مۇتئۇللا ئەلەم ئاخۇنۇمغا

يازغان شېئىرلىرى

يارەۋزە تەلھوسنى ۋە لەھوسنا ۋە يائەلەمەل -

ھۇدا ۋە نىنسا رەققىن ئەييە مەن سارى .

[ئەي گۈزەل چىراي ۋە گۈزەل ئەخلاقىڭ بېغى ، ئەي

ھىدايەتنىڭ بايرىقى ۋە ئەي ھەقىقەتكە كامىل ياردەم بەرگۈچى .]

نەسەر تەنىي ھىيە ، لاخىلون يۇسا ئىدونىي

ۋەلا ھۇزامىي ۋەلا سەكبىي بى ئىھزارى .

[ماڭا ياردەم قىلىدىغان بىر دوست يوق ، دۈشمەنلىرىمدىن

مۇداپىئە قىلىش ئۈچۈن قورالسىم ۋە ئېتىمىمۇ يوق چاغدا ماڭا

ياردەم بەردىڭ .]

ئەلا شەياتىنى ئىنسىن جۇھەللىن ھوسۇد

ئومىين مەناكىدە كەيپادىيە ئەشرارى .

[ئىنسان ئىچىدىن چىققان جاھىل ، چىدىماس ، دىلى كور

[ھەتتاكى مەن ئاجىز كەلدىم ، بۇ جايدا قىلىچىمۇ ئوتىمەس
بولۇپ قالدى ، ئۇنلۇك يىغلاش بىلەن ياشلىرىم سۇ ئاققانداك
ئاقىتى .]

لاغىرۇ فەددۇررۇ سەخوسسەخرى يەھسۇمۇھۇ
ۋەلھەيزە بۇسسەلبۇ رەززاھۇ لىدەخدارى .

[بۇنىڭدا ھېچ ئەجەپلىنىش يوق ، گۆھەرنى قورام تاش
ئېزىۋېتىدۇ ئەمەسمۇ ؟ تۆمۈر ئالتۇننى سۇندۇرىدۇ ئەمەسمۇ ؟]

فەسىھتوھەل مىن كەرىمىن مۇنجىدىن نەجىدىن
فەئەتتە كۈتتە ئىلەر راھمانى ئەنسارى .

[شۇ ھالدا مەن ” ماڭا ياخشىلىق قىلىپ ياردەم قىلىدىغان
بۇرادەر بارمۇ ؟ ” دەپ پەرياد قىلدىم . سەن دەرھال ئاللاننىڭ
رىزالىقىنى ئىزدەپ ماڭا نۇسرەت بەردىڭ .]

ئەقەمتە بىتتە ئىنەتن نەجلائى مائىلەھۇم ،
ھەتتا ئىزا مالەئەن تەئىنىي ۋە ئىزرارىي .

[ئۆتكۈر نەيزەڭ بىلەن ئۇلارنىڭ قىغىرىنى تۈزلىدىڭ .
شۇ ھالدا ئۇلار ماڭا تەنە ۋە زىيانكەشلىك قىلىشتىن
توختىدى .]

فەكانە كۈللۈ جەھۈلىن مەن جەھالەتمى
ئەباجۇ فالن بىئەنيابىن ۋە ئەزفارى .

[شۇنىڭ بىلەن ھەربىر جاھىل ئەبلەخلەر- ئۆزىنىڭ جا-
ھىللىقىدىن ، مەگەن ۋە تىرناقلىرى بىلەن تۆگەقۇشى بولۇپ
ماڭا ئېتىلدى .]

ۋە روئىيەتتى ئەۋ قەئەتھۇم فىز زەجىجى كەما
يەستەنبىھوبنە بەقىيئىن مەنزەروسسارى .

[مېنىڭ تەلەتمىنى كۆرمەك ، بۇ جاھىللارنى بىئاراملىققا
سالىدى ، خۇددى-مۇساپىر مېھماننىڭ تەلەتى ئىتىنى قاۋاتقان-
دەك .]

فەقەد ئەزەتتى ئىلا سۇئىن جەھالەتھۇم
ۋەلاھۇ يەئلمۇ ئىسپەرىرى ۋە ئەسرارى .

[ئۇلارنىڭ جاھالىتى مېنى ئۇلارغا يامان قىلىپ كۆرسەت-
تى . ئاللا مېنىڭ مەخپىي ئىشلىرىمنى بىلىدۇ . يەنى مەن ئەيىب-
تىن پاك .]

ھەتتا ۋەكىلتو ۋەكەللەت شەممە بارىقەتتى ،
ۋەدەدەمئو بىننەھبى خەرخارۇن [بىجەر جارى .]

تەجەللى شېئىرلىرىدىن

[مەن يېزىدا ياكى شەھەردە بولماي ، سېنىڭ مەدھىيىڭ
مېنىڭ داۋاملىق ئەسلەيدىغان ۋە تەكرارلايدىغان نەرسەم بولۇپ
كەلمەكتە .]

ئەجەل فەئىننىل مۇجەللى فىي ھەۋاكەۋەمىن
ئەقرانى زەھرىكە فىي سىررى ۋە ئىزھارى .

[ئارى شۇنداق . چۈنكى ، مەن سېنىڭ مۇھەببىتىڭدە بىرىدە .
چىمەن . مەخپىي ھەم ئاشكارا ئەھۋاللارنىڭ ھەممىسىدە ساڭا
يار بولىدىغان ھەمتەڭ بۇرادىرىڭمەن .]

ئەقەررەكەللاھۇ فىي دارىل ئولائى ھۇدەن
ۋەدارە زىكرۇكە فىيىدۇنياكە ئەشئارى .

[ئاللا سېنى كىشىلەرنى توغرا يولغا باشلىغانلىقىڭ بىلەن
ئالىي مەرتىۋىلىك قىلسۇن ، سېنىڭ ياخشى نامىڭ دۇنيادا مې-
نىڭ شېئىرلىرىمغا ئوخشاش دەۋر قىلسۇن .]

ماقەررەتىل ئەرزو مەھدەن لىل خەلىقىمىتى ۋەل-
ئەفلاكۇ جائەت بىئەدۋارىن فەئەدۋارى .

[يەر مەخلۇقلارنىڭ ماكانى بولۇپ تۇرغان ۋە پەلەكلەر
دەۋرلەردىن دەۋرلەرنى بارلىققا كەلتۈرۈپ تۇرغان مۇددەتنىڭ
ھەممىسىدە شۇنداق بولسۇن .]

تەجەللى شېئىرلىرىدىن

فەئەسبەھۇفى دۇجاخىز يىن بىزەۋ بەرھەم
فەلىيەۋمە يەۋمىي ئەلەيھىم يەۋمۇزقارى .

[ئاندىن ئۇلارنىڭ ھەممىسى رەسۋالىق زۇلمىتى ئىچىدە
مەغلۇپ بولدى . مېنىڭ كۈنۈم ئۇلارنىڭ ئۈستىدە زەپەر كۈنى
بولدى .]

لەۋلا ھىماكە ئەنن نەكبائى يەئىسموتتى
لەئەغرىقەت قارى فىفى لۇجىي ئەختارى .

[ئەگەر سېنىڭ ھىمايەڭ مېنى بۇ قاتتىق بوراندىن ساقلىد-
مىغان بولسا ، مېنىڭ بارلىقىم خەتەر دېڭىزنىڭ قاينىمىدا
غەرق بولغان بولاتتى .]

لەئەشكۈرەننەكە ئۆلەئومرى موئىتەمىرەن
ۋەلىيەشكۈرەننەكە ئەزمىي بەئىدە ئىقبارىي .

[ئەلۋەتتە ، ساڭا ئۆمرۈم بويى تەشەككۈر ۋە مىننەتدارلىق
بىلدۈرىمەن ، مەن قەبرىگە قويۇلغاندىن كېيىن بولسا ، ئۈستە-
خانلىرىمۇ ساڭا تەشەككۈر بىلدۈرسۇن .]

ۋەلەم ئەدۇن قەبلو فىي بەدۋىن ۋەلا ھەزەرىن
ئىلا ۋەمەدھۇك تەزكارىي ۋە تەكرارىي .

سەتەفنل قورۇنۇل ئاخىروتە بىئەسىرىھىم
كەماقەد تەفانى ھائولائىل ئاۋائىلۇ .
[ئىلگىرىكى ئەسىرلەرنىڭ كىشىلىرى پانى بولۇپ يوقالغان-
دەك ، كېيىنكى ئەسىرلەرنىڭ كىشىلىرىمۇ پانى بولۇپ يوقىلدى-
دۇ .]

ئەبادە قورونەن قەبلىنا ۋە مۇلوكەھوم
فەئەينە مەبانىھىم ۋە ئەينەل جاھافلۇ .
[بىزلەردىن ئىلگىرى ئۆتكەن نۇرغۇن كىشىلەرنى ۋە پادە-
شاھلارنى ئۆلۈم ھالاك قىلغاندۇر ، قېنى ئۇلارنىڭ ئىمارەتلە-
رى ؟ قېنى ئۇلارنىڭ ئەگەشكۈچىلىرى ھەم لەشكەرلىرى ؟]

ۋەئەينە ئۇلۇل ئىلمىل لەزىنە تەبەھھەرو
ۋە ئەينەل ئەتىببا ئوششەمامول ئەفازىلۇ .
[ئىلىمدە دەريا مەسەللىك بولغان ئالىملار قېنى ؟ پەزىلەت-
لىك ، نامدار ھەكىم-تېۋىبلار قېنى ؟]

رەقەۋ فىي مەراقىل ئىززى ۋە لەمەجدى ۋە ئىلولا
ۋە ئەزەھۇمۇل مەۋتۇل لەزى ھوۋە نازىلۇ .

جاراھەت قىلدى — بەدەنلەرنى قىلىچ جاراھەت قىلغاندەك .

ۋە يەممەمەتلى ئەھزانو ئەفئىدەتەن كەما
تەتلىلو ئەلا سىربىل ھەمامى ئەجادىلو .

[غەم-قايغۇلار يۈرەكلەرگە ئېتىلىپ ھۇجۇم قىلدى —
كەپتەرلەرنىڭ توپىغا قارچۇغا ھۇجۇم قىلغاندەك .]

ئەلەم تەرە ئەننەددەھەرە ئەسبەھە مۇزلىمەن
لىفەقدى سىراجىن ئەزھەرەتھول فەزائىلو .

[قارىمامسەن ! بۈگۈن زامان قاراڭغۇلۇققا ئايلاندى —
ئىلىم-مەرىپەت نۇرى بىلەن يورىغان بىر ئۇلۇغ چىراغ يوقالغان.
لىمقى ئۈچۈن .]

سىراجۇن بىنۇرىلاھى كەششەمى ۋاقىدۇن
قىدا ھۇددورارى ۋەل بۇدۇرۇلكە ۋامىلو .

[بۇ چىراغ بولسا قۇياشقا ئوخشاش ئاللاننىڭ نۇرى بىلەن
يورۇغان بىر ئالىي چىراغدۇركى ، ئۇنىڭغا نۇرلۇق يۇلتۇزلار
ۋە تۇلۇن ئايمۇ پىدا بولغۇچىدۇر .]

قەزا ۋە مەزا سەيفۇششەرىئەتى ئەرشەدول
قۇزاتى مۇتئۇللاھى ۋەننەجمۇ ئافىلو .

[ئۇلار بولسا- ئىززەت-ئۇلۇغلۇق ۋە ئالىي مەرتىۋىلەردە
يۇقىرى پەللىگە ئۆرلىگەنلەر ئىدى. لېكىن، كېلىشى مۇئەييەن
بولغان ئۆلۈم غالىپ كېلىپ، ئۇلارنى دۇنيادىن ئېلىپ كەت-
تى.]

تەمائمۇھۇم زائەت ۋە تەرياقۇھۇم لەغا
ۋە ئەرائوھۇم كەللەت مەئەن ۋەل مەقاۋىلۇ.

[ئۆلۈمنىڭ كېلىشى مۇئەييەنلەشكەندە، تۇمارلارمۇ بىكار-
چە بولدى. ئۇلارنىڭ ئىجاد قىلغان تەرياق ناملىق ئالىي دورىلى-
رىمۇ كارغا كەلمىدى. ئەقىللەر، پىكىرلەر، گەپدان تىللارمۇ
ئاجىز كەلدى.]

لەقەد ئەزئەجەت : ھىلمەزرىجالى بەلا بىلۇن ؟
كەما ئەزئەجەت شۇمەل جىبالى زەلازىلۇ.

[بۈگۈن ئەرلەرنىڭ سەۋر-تاقىتىنى ئېغىر قايغۇ تەۋرىتىد-
ۋەتتى—ئالىي تاغلارنى يەرتەۋرەش مىدىرلىتىۋاتقانداك.]

قۇلۇبەن فەرەت فەريەل ئەدىيمى مۇسىبەتۇن
ۋە ئەدەت كەماتۇد بىل جۇسۇمەل مەناسىلۇ.

[بۈگۈن بىر كاتتا مۇسبەت يۈرەكلەرنى پارە قىلدى—
خىرومنى تىغ پارىلىغانداك. ئۇ مۇسبەت يۈرەكلەرنى قانلىق

ئالادىن رەھمەت تىلەيمىز.]
ھۇمامۇن كەمالۇل ئىلمى كەنە لىباسەھۇ ،
ۋەقەد تەررەزەتھو بىلجەمالش شەمائىلۇ .
[ئۇ ، ئىلىمنىڭ كامالىتى ئۇنىڭغا كىيىم بولغان ۋە بۇ
كىيىمنى ئۇنىڭ گۈزەل ئەخلاقلىرى تېخىمۇ زىننەتلىگەن ، ھەد-
مە كىشى ئۇنىڭ زىيارىتىنى ئارزۇ قىلىدىغان بىر ئۇلۇغ ئالىم
ئىدى .]

لەقەد ئەيىبەت ئەقلامۇنا بىفاتھى
كەما ئەجەزەت ئەن ئەقدىھىننەل ئەنامىلۇ .
[ئۇنىڭ ياخشى سۈپەتلىرىنى تولۇق يېزىشقا قەلەملىرىمىز ،
ھېسابلاپ چىقىشقا بارماقلىرىمىز ئاجىزلىق قىلىدۇ .]

ئەلا ئىننە جولىل ئىلمى ۋەلئەدىلى ۋەتتۇقا
مەئەن مەئەھو مۇنوزوستەرا ھوۋەراھىلۇ .
[ئاگاھ بولۇشكى ، ئىلىم ، ئادالەت ، تەقۋا دېگەن پەزىلەت-
لىرىنىڭ ئەڭ چوڭ قىسمى بۇ زات دۇنيادىن كېتىشى بىلەن
بىرگە كەتتى .]

لەقەد جەللە ھازەرروز ئوئىندە ئۇلىل ھەجا

[بۈگۈن دۇنيادىن ئۆتتى — دىن شەرىئەتنىڭ قىلچى ، بار-
لىق قازىلارنىڭ توغرىراقى- مۇتئۇللا ئەلەم ئاخۇنۇم- سەھەر
ۋاقتى يۇلتۇزلار ئولتۇرغان پەيتتە .]

لەقەرمالە روكنول فەزلى ۋەنقەرزە بەغتەن
قەۋا ئەسافە ئىننەل مەنایا غەۋائىلۇ .

[بۇ زاتنىڭ ۋاپاتى بىلەن ئىلىم-پەزىلەتنىڭ تۈۋرۈكى سىڭا-
يان بولدى ، بەلكى ئۇشتۇمتۇت يىقىلدى . قاتتىق قايغۇ-ھەسرەت-
لىنىمىزكى ، ئۆلۈم ئۇشتۇمتۇت ھالاك قىلغۇچىدۇر .]

غەۋادى فۇيۇزىل ئىلمى مۇزغابە زىللۇھۇ
قەدىمىتە جەمەت ۋەسسادیاتول ھەۋائىلۇ .

[بۇ زاتنىڭ سايىسى دۇنيادىن غايىب بولغاندىن باشلاپ ،
ئەتە ۋە ئاخشامدا ئىلىم-مەرىپەت يامغۇرلىرىنى تۆكىدىغان بۇلۇت-
لارمۇ تارقاپ كەتتى .]

فەلىللاھى ھىبرۇن تاھروسسەۋبى قوددوئەتۇن
تەلىيقول موھىيا ئەمەمەتھۇل جەلائىلۇ .

[ئەخلاق كىيىمى پاك ، ھەممە خەلققە پىشىۋا بولغان ئوچۇق
چىراي ، ئۇلۇغ پەزىلەتلەرنى ئۆزىگە سەللە ۋە تاج قىلغان ئالىمغا

تەجەللى شېئىرلىرىدىن

نىڭ ھەممىسىدە ئۇنىڭ روھىغا ئاللاننىڭ سالامى ، رازىلىقى ،
نېمەت ، رەھمەتلىرى يېتىپ تۇرسۇن !]

ۋە يۇرغا مەنەللاھىل كەرمى لىمىسلىھى
نەئىمۇن ۋەفى جەنناتى ئەدىن مەنازىلۇ .

[كەرەملىك ئالادىن مۇنداق ئۇلۇغ زاتلارغا چوڭ نېمەت
ۋە جەننەتتە ئالىي مەنزىلەلەر بېرىشنى ئۈمىد قىلىمىز .]

ۋەئىن تەبىيخ تەئرىخەن لىئامى ۋەفاتىھى
فەيا ھەببەزا بەيتۇن ئەلا زاكە شاملىۇ .

[ئەگەر سىز بۇ زاتنىڭ ۋاپات تارىخىنى بىلىشنى خالىسىز -
ئىخس ، تۆۋەندىكى بىر بېيىت بۇ تارىخنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن بەكمۇ
ياخشى كەلتۈرۈلدى ، شۇنىڭدىن تاپقايسىز .]

سەقا تۇربەھۇ مىنرەئىپەتىللاھى مۇزىنۇھا
ۋەئەدرەكەھو مىن لوتقى زىتتەۋلى نائىلۇ .

[بۇ زاتنىڭ تۇپرىقىنى ئاللاننىڭ مېھرىبانلىق بۇلۇتى داۋام -
لىق سۇغۇرۇپ تۇرسۇن ۋە ئۇنىڭ روھىغا داۋاملىق ئېھسانلىق
ئاللاننىڭ نېمەتلىرى يېتىپ تۇرسۇن .]

ۋەكۈللۈن مەنەششەترەينى تىلىسمو ئىرخەتىن

يەجىللو ئەلەيھىل ئەجرى ۋەللاھو كافىلو .

[بۇ مۇسبەت بارلىق ئەقىل ئىگىلىرى ئۈچۈن بەكمۇ چوڭ مۇسبەتتۇر . بۇ مۇسبەتكە قارىتا جانابى ئاللانىڭ بېرىدىغان ئەجرىمۇ كاتتا بولغاي ، بۇنىڭغا ئاللا كېپىلدۇر .]

ۋەمەئەن قەزا ئىللاھى لىلخەلقى مەرەبۇن
ئىزاجائە بەل كۈللۈن ئىلەللاھى ئائىلۇ .

[ئاللا بۇيرۇغان ئۆلۈمدىن ھېچبىر مەخلۇقنىڭ قېچىپ قۇتۇلۇشى مۇمكىن ئەمەس ، بەلكى ھەممە كىشى ئۆلۈپ ئاللاتائالا دەرگاھىغا قايتىدۇ .]

كەفا شەرەفەن فىي لەيلەتلى قەدرى مەۋتۇھۇ
فەئەكرەم بىمەۋتىن لىلھاياتى يۇئادىلۇ .

[بۇ زاتنىڭ ئۆلۈمى رامىزان ئېيىدا ھەم ” شەبى قەدرى “ كېچىسىدە بولغان . ئۇ ، ئۇنىڭ شەرىپى ئۈچۈن كۇپايدۇر . مۇنداق شەرەپلىك ئۆلۈم - ھاياتقا تەڭ كېلىدىغان ئۆلۈمدۇر .]

ئەلەيھىسسالامۇللاھى ماناسەمەت سەبەن
ۋەرىزانۇھۇ ۋەلمەكرۇماتول فەۋزىلۇ .

[دۇنيادا باھار شامىلى خۇشپۇراق چېچىپ تۇرغان پەيتلەر -

تەجەللىنىڭ ئابدۇقادىر داموللامغا

يازغان قەسىدىلىرى

ئۆھدى ئەلا ئەيدىننەسىمىل ئاتىرى ،

ئەزكەسسالىمى مەئەددۇئائىل ۋافىرى .

[خۇشپۇراق ، يېقىملىق شامال ئارقىلىق نۇرلۇق سالىمىم -

نى كامىل دۇئا بىلەن قوشۇپ سوۋغا قىلىپ ئەۋەتمەن .]

فىكوللى ئىسبادى ۋە ئىمائى ئىللەل ،

خىللىل ۋە فىيىل ھورى ئەبىل قادىرى .

[ھەركۈنى ئەتىگەن - ئاخشامدا ۋاپادار ، ئازاد ، سىرداش

دوستۇم ئابدۇقادىرغا !]

مەن زىكرۇھۇ فى مىقۋەلى ۋە ۋىدادۇھۇ ،

فى خاتىرى ۋە خەيالىھۇ فى نازىرى .

[ئۇ بولسا - تىلىمدىن گەپ سۆزى ، خاتىرەمدىن دوستلە -

قى ، كۆزۈمدىن خىيالى يىراق بولمايدىغان ئەڭ يېقىن بۇرادە -

رىمدۇر .]

تەجەللىنىڭ مەھمۇد دۇئاخۇن داموللامغا

يازاغان شېئىرلىرى

خۇش نەپەس ، ئەقلى چىراغدەك نۇرلۇق قېرىندىشىم
داموللا مەھمۇد شۇئائىگە ئەۋەتىلگەن قىتئە :

تەھىياتۇن كەرائىمۇ خالىساتون ،

ئەھەببۇ مەنەررەھىقى ئىلەتتىباى .

[خالىس يۈرەكتىن چىقىرىلغان ئېسىل مەدھىيە ، سالاملار ،

تەبىئەتلەرگە لەززەتلىك شارابتىنىمۇ يېقىملىقراقتۇر .]

ۋە ئەشھامىن ئەساجىغىل قۇمارى ،

رەنئائىل مەشانى قىسەمائى .

[ئۇنداق مەدھىيە ، سالاملار قۇلاققا-خۇش ئاۋاز دەمدەرلەر-

نىڭ سايراشلىرى ۋە دۇتار-تەمبۇرلارنىڭ خۇش سادالىرىدىن يې-

قىملىقتۇر .]

ۋە ئەبھەجۇ مىن زۇھۇرىن زاھىراتىن ،

بەشەرۇن ئەرا ھۇرروھە ئىللائىننەھۇ ،
جەبەلۇن ۋەلاكىن بەھرو فەزلىن زاخىرى .

[ئۇنىڭ سۈرىتى ئىنسان بولغىنى بىلەن ، ئۇ ، نازۇكلۇقتا
روھقا ، ئىرادىسىنىڭ مۇستەھكەملىكىدە تاغقا ، ئىلىمىنىڭ مول-
لىقىدا دېڭىزغا ئوخشايدۇ .]

ئەللىلمۇ ۋەتتەقۇا ھەلىغانە فىسىسى ،

لىللاھى زۇھەلىين ۋە سەۋبىن فاخىرى .

[ئىلىم بىلەن تەقۋالىق - ئۇنىڭ ئايرىلماس دوستى . ئۇنىڭ
بۇ ئىككى زىننەتلىك كىيىمىنى كىيىشى - ئاللاننىڭ رىزالىقى
ئۈچۈنلا . . .]

مىن ئەجلى زاكەل بەھرى شەۋقىيە مائىجۇن ،

ۋەلئەينۇ ئەبرا كەسسە ھابىل ھامىرى .

[ئىلىمىنىڭ دەرياسى بولغان مۇشۇ ئاغىنەمگە ئىشتىياقم
داۋاملىق ئۆركەشلەپ تۇرماقتا . ئۇنىڭ جۇدالىقىدىن كۆزۈم يام-
غۇرلۇق بۇلۇتقا ئوخشاش ياش تۆكمەكتە .]

ھالدا ، ئالىي پەزىلەتلەرگە ئېرىشكەندۇر .]

لەقەد ئەسەرەت مەھەببەتۈھۇ فۇئادىي ،
فەئەجەرەت فىي مەھاسنىھى يەرائى .

[ئۇنىڭ مۇھەببىتى يۈرىكىمنى ئەسىر قىلىپ باغلىۋالغاندۇر . شۇ مۇھەببەت — قەلىمىمنى ئۇنىڭ گۈزەل سۈپەتلىرىنى يېزىشقا ھەرىكەتلەندۈرگەندۇر .]

ھەيا ھۇللاھۇ مەكرۇمەتەن ۋە ئەيشەن ،
رەغىدەن مادە ئاررەھمانە دائى .

[راخمان تائالادىن تىلەك قىلغۇچىلار تىلەك قىلىپ تۇرغان ۋاقىتلارنىڭ ھەممىسىدە ، ئاللاتائالادىن ئۇنىڭغا ئۇلۇغلۇق ۋە پاراۋان تۇرمۇش تىلەيمەن .]

ۋە ئەبەدەئو مەن ئىباراتىرىقائى .

[چىرايلىق ئېچىلغان چېچەكلەردىنمۇ چىرايلىق ، مەھبۇب-
تىمىن كەلگەن خەتلەرنىڭ ئىبارىلىرىدىنمۇ يېقىملىقتۇر .]

مىنەل مۇتەشەۋۋىقىد دائىل مۇجەللى ،
ئىلا ھىبىن لىئەھىدىل ھوببى رائى .

[مۇھەببەت ۋە دەسگە تولۇق ۋاپا قىلغۇچى دوستۇمغا - ئىش-
تىياقلىق دۇئا قىلغۇچى مەن تەجەللى - مۇجەللىدىن شۇنداق يە-
قىملىق گۈزەل سالام يەتسۇن !]

بەھىجىل ۋە جوى مەھمۇد سەسەجايى ،
زەككىيىت تەبئىي يۇدئا بىششۇئائى .

[ئۇ بولسا - گۈزەل يۈزلۈك ، ئەخلاقلىرى ماختاشقا ئەر-
زىدىغان ، ئەقلى ئۆتكۈر ، شۇئائى دېگەن تەخەللۇسلۇق بۇرادەر-
رىمدۇر .]

فەتەن تەلەبەل ئولۇمە بىكولى سەئىيىن ،
نانالەل فەزەلە مەھمۇدەل مەسائى .

[ئۇ ، ئۆتكۈر سەھى - ئىجتىھات ، "تولۇق تىرىشچانلىق
بىلەن" ئىلىم تەلەپ قىلىپ ، قىلغان سەھىلىرى ماختالغان

[ئەگەر يەر شارىدا "سەلسە بىل" ناملىق جەننەت شارابى تېپىلسا ئىدى ، ئۇ ھامان ئۇنىڭ ئېھسانلىرىنىڭ بۇلىقى بولاتتى . ئەگەر جەننەت يەردە بولىدىغان بولسا ، ئۇ ھامان ئۇنىڭ گۈزەل ئەخلاقلىرىنىڭ بېغى بولاتتى .]

ئېيىكى زاتەت كەئىبە ئۇ ئىسلاممۇرۇكنى مەلەتەست ،
ئېيىكى روپەت مۇقبىلانىرا قىبلەئۇ مەرجاستى .

[ئەي ، ۋۇجۇدۇڭ ئىسلامنىڭ كەئىبەسىدەك ، مىللەتنىڭ تۇۋرىكىدەك ، يۈزۈڭ بەختلىك كىشىلەر ئۈچۈن قىبلە مەسەللىك ئۈمىد قىلىنىدىغان جاي بولغان دوستۇم !]

دىل تەجەللى رابەتوۋو سىدقو ئەزنۇرى سەفا ،
ھەسسەت مۇسائى كىشى ئەزمىھەرەت يەدى بەيزاستى .

[ساڭا بولغان ساداقەت ۋە ساپ دىللىكتە مۇسا ئەلەيھىسسا-لامغا ئوخشاشتۇرمەن . سېنىڭ ماڭا بولغان مېھرىڭ مەن ئۈچۈن نۇرلۇق قولىدۇر .]

* * *

قازىل قۇزاتى ئىمادول ھەققى ئۈمىد تونا ،
ئەبىدۇررەشمىدىل ھودا مەۋلەل جەماھىرى .

تەجەللىنىڭ ئابدۇرېشىت قازى ئاخۇنۇمغا يازغان شېئىرلىرى

ھەزرەتى قازىل قۇزاتى مۇھتەرەم ئەبدىررەشىد ،
ئانىكى ئەز رۇشەش ئەساسى مەئىدىلەت بەر پاستى .

[قازىلارنىڭ ياخشىراقى ، مۇھتەرەم ئابدۇرېشىت شۇنداق
زاتتۇركى ، ئۇنىڭ توغرا ئىش ئېلىپ بېرىش سەۋەبىدىن ئادالەت-
نىڭ ئاساسى مۇستەھكەم تۇرغۇزۇلغاندۇر .]

رايى ئۇ ھەق بۇۋەد چۈن جورمى خورشىدۇ زىيا ،
ھۆكىمى ئۇ بائەدىلى ھەمچۈن ۋامقۇ ئەزراستى .

[ئۇنىڭ پىكرى — قۇياشنىڭ جىسمىغا ئوخشاش . ئۇ ھەقد-
قەتەن قۇياشنىڭ نۇرىدۇر . ئۇنىڭ چىقارغان ھۆكۈملىرى بىلەن
ئادالەتنىڭ نىسبىتى ”ۋامۇق بىلەن ھوزرا“ ئاتلىق ئاشق-مە-
شۇققە ئوخشاشتۇر .]

چەشمە سارى مەكروماتى ۋەرەۋزەئى ئەخلاقى ئۈست ،
گەر بەگىيىتى سەلسەبىلۇ ھەببەتول ماھ ۋاستى .

مۇھسال فەزائىل لا يۇھىسى فەۋازىلەھۇ ،
ئىبساھو فۇسھىن لاۋەلا تەھرىرۇ نەھرىرى .
[ئۇنىڭ پەزىلەتلىرى ساندىن يۇقىرى ، ئۇنىڭ ئېھسانلىرىنى
ھېچبىر پاساھەتلىك يازغۇچى بايان قىلىپ ۋەياكى ھېچبىر ئالىم
تەھرىرلەپ ساناپ بېرەلمەيدۇ .]

شەرەفتە بەيتەل مۇجەللى بىلقۇدۇمى ۋەقەد ،
نەۋۋەر تەھۇ بىتەجەللىل مەنزەرىنىنورى .
[سەن قەدەم تەشرىپ قىلىش بىلەن مۇجەللىنىڭ ئۆيىنى
شەرەپكە ئىگە قىلغان ئىدىڭ ، نۇرلۇق مەنزىرەڭ بىلەن ئۇنىڭ
ئائىلىسىگە نۇر بېغىشلىغان ئىدىڭ .]

ئەتەفتەھۇ بىشۇمۇئىن كەننو جۇمى بىھا ،
قەد زىدەتە مەنزىلەھۇ نۇرەن ئەلا نۇرى .
[ئەمدى تەجەللىنىڭ ئۆيىگە يۇلتۇزدەك شام-چىراغلارنى
سوۋغا دەپ تەقدىم قىلدىڭ . بۇنىڭ بىلەن تەجەللىنىڭ ئائىلىسىدە-
گە نۇر ئۈستىگە نۇر قوشتۇڭ .]

لازىلتەنەجەل ھۇدا تەجلۇل غىياھبەما ،
دامەت شۇمۇئود دۇرادى زاتە تەنۋىرى .

[قازىلارنىڭ ياخشىراقى ، ھەقىقەتنىڭ تۇۋرۇكى ، بىزنىڭ
ئىشەنچلىك يۆلەنچۈكىمىز ئابدۇرىشت — توغرا يولغا باشلىغۇ-
چى ، كۆپچىلىكنىڭ ھۆرمەتلىك خوجىسى .]

مەن فى سەباھى مۇھەببەت ھوسسە بىھى تۇرا ،
شەرقۇل مەسەرراتى مەن بەرقىل ئەسادىرى .

[ئۇنىڭ تاغغا ئوخشايدىغان نۇرلۇق چىرايىدا —
پېشانىسىنىڭ جىرىغلىرىدىن ئوچۇق چىرايلىقنىڭ نۇرى يالىتىدۇ-
راپ تۇرىدۇ .]

ھىبرول ئەفازىل مەرزىيۇل خىسالى لەھو ،
ھىلمون يەزىدۇ ئەلا رىزۋا ۋە ھىبرىرى .

[ئۇ بولسا — پەزىلەتلىك ئالىم ، ئەخلاقلىرىدىن ھەممە كى-
شى رازى . ئۇنىڭدا ”رىزۋا ۋە ھىبرىرى“ ناملىق تاغلاردىنمۇ چوڭ
ئېغىر-بېسىقلىق بار .]

رەئىسۇل كىرمى يەدۇل ئىسلامى ئەينۇ ھۇدەن ،
ئىززول ئەرايىنى قەددامۇننە ھادىرى .

[ئۇ ، ئۇلۇغلارنىڭ باشلىقى ، ئىسلامنىڭ قولى ، ھىدايەت-
نىڭ بۇلىقى ، مەشھۇر كىشىلەرنىڭ ئىززەت ئابرويى ، ئالىملار-
نىڭ پېشۋاسى .]

تەجەللىنىڭ مەۋلانا مۇھەممەت يولداشقا يازاغان قەسىدىسى

قىشتا ساقى بەھار كۆرگۈم بار ،
مەي گۈلگۈندىن ئاچىلۇر بۇ بەھار .

[ئەي ساقى ، قىش پەسلىدە باھار كۆرۈشنى ئارزۇ قىلدى-
مەن . مەن ئىزدىگەن بۇ باھار — قىزىلگۈلگە ئوخشايدىغان قىزىل
شارابتىن تېپىلىدۇ .]

سەن فەراموز بولكى باشمىغە
گۈرز بەرزۇ مىسال توشتى خۇمار .

[سەن فەراموز بولغىنىكى ، بېشىمغا بەرزۇ ئاتلىق قەھرىمان-
نىڭ گۈرزىسىدەك كۈچلۈك خۇمار چۈشمەكتە .]

تۈت سەبۈھى ماڭا كىم ئەۋۋەلى شام ،
سۈبھى ئېرور بەرق ئۇرۇپ تەبەسسۇمى يار .

[سەن ماڭا شۇنداق نۇرلۇق شارابىنى تۇتقىنىكى ، ئۇنىڭدىن
يارنىڭ تەبەسسۇمى چاقنىغاچقا ، غەم-قايغۇنىڭ شام زۇلمىتى

[سەن داۋاملىق ھىدايەتنىڭ قاراڭغۇلۇقىنى يورۇتىدىغان
يۇلتۇزى بولغايەن— نۇرلۇق يۇلتۇزلارنىڭ چىراغلىرى ئالەم-
نى يورۇتۇپ تۇرغان مۇددەتلەرنىڭ ھەممىسىدە...]

رەتتە تۇرغاندا، نۇرلۇق يۇلتۇزنىڭ نۇرىنىڭ يۇلتۇزنىڭ
يۇلتۇزنىڭ نۇرىنىڭ يۇلتۇزنىڭ نۇرىنىڭ يۇلتۇزنىڭ
يۇلتۇزنىڭ نۇرىنىڭ يۇلتۇزنىڭ نۇرىنىڭ يۇلتۇزنىڭ
يۇلتۇزنىڭ نۇرىنىڭ يۇلتۇزنىڭ نۇرىنىڭ يۇلتۇزنىڭ
يۇلتۇزنىڭ نۇرىنىڭ يۇلتۇزنىڭ نۇرىنىڭ يۇلتۇزنىڭ

يۇلتۇزنىڭ نۇرىنىڭ يۇلتۇزنىڭ نۇرىنىڭ يۇلتۇزنىڭ
يۇلتۇزنىڭ نۇرىنىڭ يۇلتۇزنىڭ نۇرىنىڭ يۇلتۇزنىڭ
يۇلتۇزنىڭ نۇرىنىڭ يۇلتۇزنىڭ نۇرىنىڭ يۇلتۇزنىڭ
يۇلتۇزنىڭ نۇرىنىڭ يۇلتۇزنىڭ نۇرىنىڭ يۇلتۇزنىڭ
يۇلتۇزنىڭ نۇرىنىڭ يۇلتۇزنىڭ نۇرىنىڭ يۇلتۇزنىڭ

يۇلتۇزنىڭ نۇرىنىڭ يۇلتۇزنىڭ نۇرىنىڭ يۇلتۇزنىڭ
يۇلتۇزنىڭ نۇرىنىڭ يۇلتۇزنىڭ نۇرىنىڭ يۇلتۇزنىڭ
يۇلتۇزنىڭ نۇرىنىڭ يۇلتۇزنىڭ نۇرىنىڭ يۇلتۇزنىڭ
يۇلتۇزنىڭ نۇرىنىڭ يۇلتۇزنىڭ نۇرىنىڭ يۇلتۇزنىڭ
يۇلتۇزنىڭ نۇرىنىڭ يۇلتۇزنىڭ نۇرىنىڭ يۇلتۇزنىڭ

[كىشى كۆرسۈن دېگەن نىيەت بىلەن قىلغان زىكىر-تەسىد-
يەلەر خۇددى ھۇقۇشنىڭ ئاۋازىدەك ئاقمۇت دىلنى خارابلاشتۇ-
رىدۇ.]

دەير ئىچىدە نەۋا چىكەر ئۇششاق
خوش ھۇمايون نىچۈكىكى مۇسقىار .

[ئاشىقلار مەيخاندا خۇشلۇق بىلەن ناۋا-سازنى چالدۇ-
مۇسقىار ناملىق سازچى قۇشتەك.]

ھەر ئىككىسى ھارام غەفلەت ئىلە
نەغمە چەڭسۈسەيھەئى ئەزكار .

[چاڭنىڭ ساز ئاۋازى ۋە خۇدانىڭ زىكىرىنىڭ ئاۋازى دىل-
نىڭ غاپىللىقى بىلەن بولسا، بۇنىڭ ھەر ئىككىسى ھارامدۇر.]

سەيد ئۇچۇن سۈبھە دامى قۇرماقتىن
فەرىز ئېرۇر تەۋبە ۋاجىب ئىستىغفار .

[كىشىلەرنىڭ ئىخلاسى-مۇھەببىتىنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈ-
چۈن تەسۋىننىڭ قىسمىقىنى قۇرۇش— تۆۋە ئىستىغفار قىلىش
پەرز بولغان ئىشلاردىندۇر.]

شادلىقنىڭ تېڭىغا ئايلىنىدۇ .

بادەنىڭ قەدرو ھۆرمەتى ئەفزون ،
ھەم مېنىڭ زەۋقو رىغبەتم بىسىيار .

[شارابنىڭ ھۆرمىتى بەكمۇ زىيادە ھەم ئۇنىڭغا مېنىڭ
زەۋقى-ئىشتىياقىمۇ كۆپ .]

تامماسۇن يەرگە قەترەئى سەھبا ،
يانە بولسۇن پىيالە ھەم سەر شار .
[يەرگە شارابنىڭ بىر تامچىسىمۇ تاممىسۇن ، ھەم پىيالە-
غىمۇ بېقىش بولسۇن .]

بادە گۈل بۇي بولۇپ سەنەم گۈلروي ،
يازۇ-قىشىدۇر ھەمىشە ماڭا بەھار .

[شارابنىڭ بويى قىزىلگۈلدەك خوشبۇي بولسۇن ، نازىنىن
يار قىزىلگۈلدەك قىزىل يۈز بولسۇن ، بۇنداق بولغاندا قىش
بىلەن ياز مەن ئۈچۈن داۋاملىق باھاردەك گۈزەل بولۇپ كېتىدۇ .]

بۇم ئاۋازىدۇر رىئايى زىكىر ،
دىلنى چول قىلغۇسى ئول ئاخىر كار .

دەر يامان ئىشىق بازلىقنى فەقىھ ،

ياخشىمۇ كىبرىۇ نەخۇەتوپىندار .

[ئىشىقۋازلىقنى ئالىملار يامان دەيدۇ . ئۇنداق بولسا ، كى-

بىر قىلىش ، مەغرۇرلىنىش ياخشىمۇ؟]

مەيى گۈل رەڭ تەمى بولسە ئاچىغ ،

جىفەئى غەيبەت ئولدىمۇ خۇشخار .

[قىزىلگۈل رەڭلىك شاراب ئاچىق بولسا ، غەيۋەت قىلىش

بىلەن كىشىلەرنىڭ گۆشىنى يېيىش تاتلىقمۇ؟]

تەڭرىنىڭ رەھمەتمۇدۇر مەخسۇس ،

كەرەمىغە رەۋامىدۇر ئىنكار .

[ئاللانىڭ رەھىمىتى بىر خىل كىشىلەرگىلا خاسمۇ ؟ ئاللا-

نىڭ كەڭچىلىكىنى ئىنكار قىلىش توغرىمۇ؟]

بارچە سىراپ ئولۇر ياغىن ياغسا ،

گۈلۈ رەيھان قاتارىدا خەسۇ خار .

[يېغىن ياغقاندا گۈل-رەيھانلار قاتارىدا بارلىق تىكەن-ئوتلا-

رىنىڭمۇ ئۈسسۈزلۈقى قانغاندەك ، ئاللاننىڭ رەھىمىتىدىن ياخشى-

يامان ھەممىسىنىڭ نېسىۋە ئېلىش ئۈمىدى بار .]

مەۋلەۋى يولداشتۇر . ئۇ ، سۆزىنىڭ پاساھەتلىكلىكىدە ئەسەمە .
① ئاتلىق تارىخشۇناس ئەدىبىكە ئوخشايدۇ . ياخشى ئەخلاقتا
فۈزەيل ② ئاتلىق گۈزەل ئەخلاقلىق ئالىمغا ئوخشايدۇ .

ئىلىم كۆھى ئېرۇر ۋەلى راسخ
جۇد بەھرى دۇرۇر ۋەلى زەخار .

[ئۇ ، ئىلىم مەرىپەتتە مۇستەھكەم تاققا ئوخشايدۇ ، سې-
خىلىقتا تولغان دېڭىزدە كتۇر .]

فەھم ئالدىدا يوق ھەكىمغە سۆز ،
تۇيغۇن ئالدىدادۇر ھەقىرۇ ھەقار .

[ئەقلىنىڭ ئۆتكۈرلىكىدە ، تۇيغۇنلۇقتا ھېچقانداق ھېكىم
ئۇنىڭ ئالدىدا سۆزلىيەلمەيدۇ ، بەلكى پەس ئورۇندا تۇرىدۇ .]

بولسا بۇ كۈندە گەر غەزالى ئاڭا ،
ئارسلان دەپ قىلۇر ئىدى ئىقرار .

① ئەسەمەئى — ئەرەبلەر ئىچىدە ئۆتكەن ، پاساھەتتە زەربول مە-

سەللىك بىر تارىخشۇناس يازغۇچى .

② فۈزەيل — گۈزەل ئەخلاقتا زەربول مەسەللىك بىر ئۇلۇغ

ئالىم .

كىم بولۇپمەن سەلاھ ئەھلىدە خار .

[ئەي تەجەللى ، سەن ئەھلى سالاھ دەپ ئاتالغان نامدارلار ئارىسىدا خار كۆرۈلگەنلىكىڭ ئۈچۈن ئۆزۈڭگە تەنە-مالامەت قىل-
ما !]

خار كۆرسە سەلاھ ئەھلى نېي غەم ،

كىم خەرابات ئىچىدە قەدرىم بار .

[ئەھلى سالاھلار مېنى خار كۆرسە ھېچ غېمىم يوق . چۈن-
كى خەراباتلار ئىچىدە مېنىڭ قەدرى-قىممىتىم بار .]

ھەزرەتى مەۋلەۋى مۇھەببەتدۇر ،

مېنى مەست ئەتكەن ئول مەي خوش بار .

[مېنى مەست قىلغان ئۇشبۇ خۇشلۇق كەلتۈرگۈچى شاراب

— بورادىرىم ئۇلۇغ ئالىمنىڭ مۇھەببىتىدىن ئىبارەتتۇر .]

ئول ئەبولپەيز مەۋلەۋى يولداش ،

ئەسەمى مەنتىقى فۇزەيل ئەتتۇار .

[پەيزى فۇتۇھاتىنىڭ ئاتىسى بولغان ئۇ ئالىمنىڭ ئىسمى

مىدھەتى نەغمەسىن ئادا تاپماس ،
سۆز بولۇپ مەسنەۋى قەلەم مىزمار .

[«مەسنەۋى» دەك چوڭ كىتابلارغا ئۇنىڭ ھەققىدىكى مەد-
ھىيىلەرنى يېزىپ ، بۇ مەدھىيىلەر سازىنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىتىش
ئۈچۈن قەلەملىرىمنى چالغۇ نەي قىلىپ ھەرقانچە چالساممۇ ،
ئۇنىڭ تەرىپىنى بايان قىلىپ بولۇش مۇمكىن ئەمەس .]

يانىپ ئاخىر دۇئا تەرەنەسىغە ،

يوتكەدىم پەردە يورگەدىم تۇمار .

[شۇنىڭ ئۈچۈن مەدھىيە سازىنى توختىتىپ ، چالغۇمنى
ئۇنىڭ ھەققىدە دۇئا قىلىش پەدىسىگە يۆتكىدىم ، تۈگىمەس مەد-
ھىيە تۇمارنى قاتلىدىم .]

دامە نەجمول ھۇدا ۋەشەمسۇ ئۇللى ،

مەنسەرەت زۇلمەتۈن بىزەۋئى نەھار .

[ئۇنىڭ يۇلتۇزغا ئوخشايدىغان ھىدايەت نۇرى ۋە قۇياشقا
ئوخشايدىغان ئالىي مەرتىۋىسى داۋام قىلغاي ! تاڭنىڭ ئېتىشى
بىلەن تۇنىڭ قاراڭغۇلىقى كۆتۈرۈلىدىغان مۇددەتلەرنىڭ ھەم-
مىسىدە ئىلاھىم شۇنداق بولغاي !]

[ئەگەر بۇ كۈندە ئىمام غەززالى^① ئاتلىق ئالىم ھايات بولسا ئىدى ، ئىلىم مەيدانىدا بۇنىڭ باتۇر يولۋاسلىقىنى ئېتىراپ قىلغان بولاتتى .]

كىلىكى نەخلى كەلىم ئىرۈركى تۇشەر ،
كۆرسە ئانى زەمەخشەرى غەشەرار .

[ئۇنىڭ قەلىمى مۇسا پەيغەمبەرنىڭ ھاسسىدەك مۆجىزە ئىجاد قىلغۇچى قەلەمدۇر . ئۇنى ئەگەر زەمەخشەرى^② دېگەن ئالىم كۆرسە ئىدى ، ئۇنىڭ قەلبىگە ئىشتىياق يالقۇنى چۈشەرى ئىدى .]

خىزىرو مۇسا كەبى مۇسەللەم ئاڭا ،
ئىلمۇ ئىرفان جاھانى ئىچرە سىمار .

[ئىلىم-مەرىپەت دۇنياسىدا ھەرقانداق ھەقىقەتنى كەشىپ قىلىشتا ئاڭا بارلىق ئالىملار تەسلىم بولىدۇ— خىزىر ئەلەيھىسسالام مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ مۆجىزىلىرىگە تەسلىم بولغاندەك .]

① ئىمام غەززالى— ھىجرىيىنىڭ 4-ئەسىرلىرىدە ئۆتكەن ئۇلۇغ

پەيلاسوپ ، ئىسلام ئالىمى .

② زەمەخشەرى— ھىجرىيىنىڭ 5-ئەسىرىدە ئۆتكەن داخلىق ئالىم .

تەجەللىنىڭ شەمسىدىن داموللامغا يازغان

قەسسىسى

ئەشەمسەل فەزلى ئىتنى قەبلە ئامىن ،
رەئەيتوكە فىل مەنامى فەئەسفى ۋەدرى .

[ئەي ، ئىلىم-مەرىپەتنىڭ قۇياشى ! مەن بۇندىن بىر يىل
ئىلگىرى سېنى چۈشۈمدە كۆرگەن ئىدىم ، بۇ سۆزۈمگە قۇلاق
سال !]

فەئىننەكە رافىئى شەئىنەن ۋەقەدرەن ،
بىتەر جىمەتن تۆھەررېروھا ۋەزىكرى .

[مېنىڭ تەرجىمىھالىمنى ۋە ياخشى سۈپەتلىرىمنى يېزىش
ئارقىلىق شان-شۆھرىتىمنى ، مەرتىۋەمنى كۆتۈرۈدىغانلىقىڭنى
سەن بىلەن كۆرۈشكەن چېغىمدىلا بىلدىم.]

فەدۇم ياشەمسۇ مائەبەدەت زوكائون ،
بىنۇرى شوئائىھا ئەن بەسمى فەجرى .

[ئەي قۇياش ، سەن ماڭا قىلغان بۇ خىزمىتىڭ ئۈچۈن

[ئۇ ، ئىلىم پەزىلەتتە ، ياخشىلىقلاردا بىرىنچى ئىدى . ئەمدى .
دى باقى ئالەم تەرەپكىمۇ بىزدىن ئىلگىرى يۈرۈپ كەتتى .]

ۋەكانە تەبىئەن ئەسسىيەن ھازىقەن شەجىئەن ،
يەسۇلۇ شەئفەتەلەيسىن مالەھۇ رەھەبۇ

[ئۇ بەكمۇ غەمخور ، ماھىر دوختۇر ئىدى . شۇنداق قەھرىد-
مان ئىدىكى ، يولۋاسقىمۇ قورقمىغان ھالدا ھەملە قىلاتتى .]

تىلكەل بەلىيەتۇ ئەنسەت كۈللە فاقىئەتنى ،
ۋە بىل ئەۋبىي ئەمازەت توللەبەن سەھبۇ .

[ئاشۇ مۇسەبەت بالاسى بىزگە ئۆتكەن ھەرقانداق ھادىسە-
لەرنى ئۇنۇتتۇردى ، شائىرنىڭ سۆھبىتىدە بولغان بارلىق ئىلىم
تەلەپ قىلغۇچىلارنى ئۇنلۇك يىغلاتتى .]

ئەرافىلەن فىي بۇرودىننۇسھى ۋەررەشەدا
قەدكۈنتەئە قەرمەن ئىلەيھى يەر جىئۇل ھەسەبۇ .

[ئەي ، خەلققە نەسەھەت قىلىش ۋە توغرا يولغا باشلاشنى
ئۆزىگە كىيىم قىلغان زات ، سەن بارلىق شەرەپ ساڭا مەنسۇپ
بولغان ئۇلۇغ پېشۋا ئىدىڭ .]

شەھرۇسسەيامى ئەجەپتەل ھەققەفەھى ۋەبەك ،

قوشۇمچە:

شەمسىدىن داموللامنىڭ تەجەللىنىڭ ۋاپاتىغا
بېغىشلاپ يازغان مەرسىيىسى

قاتل مۇجەللى فاما تەسسىدقو ۋەلئەدەبۇ ،
ۋەلغەزلۇ ۋەددىنىو ۋەلئەليا ئو ۋەننەسەبۇ .

[تەجەللى ۋاپات بولدى ، شۇنىڭ بىلەن ساداقەت ، ئىلىم ،
ئەدەپ ، دىيانەت ، ئالىي مەرتىۋە ، نەسەبمۇ ۋاپات بولدى .]

ئەشائىرول مۇفلىقۇ مىنتىقو ئەۋ سەفوھوم ،
لىروقىەتىل مۇستەفا دەررەت لەھوسسۇھۇبۇ .

[ئۇ بولسا — ئاجايىپ ئەسەرلەرنى بارلىققا كەلتۈرگەن ،
سۆز ئۈستىسى بولغان شائىر ئىدى . مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام -
نىڭ ئالىي پەزىلەتلىرىنى كۆپ كۈيلىگەندى . ئاللانڭ رەھمەت
بۇلۇتلىرى ئاڭا رەھمەت يامغۇرى ياغدۇرۇپ تۇرسۇن .]

كانەل مۇجەللىيە فى فەزلىن ۋەفى دىيەنن ،
فەماشە ئەسبەقەنا نەھۋەل بەقا يەسبۇ .

تەجەللى شېئىرلىرىدىن

دەك ماھىر كىشى ھەرگىز يوق ، ئۇ پەننىڭ ئاتىسىمەن .

ۋەلىئارىخۇنە ئىيالۇن ئەبىسەئونە فەما ،
يەھسۇنە جافەزلەتمەن ئەنكۇم ۋالائەجەبۇ .

[بۇنداق شېئىر يازغۇچىلارنىڭ ھەممىسى سېنىڭ ئائىلە--
بالىلىرىڭغا ئوخشاش سېنىڭ ئاتىقىڭنى سورايدۇ ، بۇ ئەجەبلە-
نەرلىك ئەمەس .]

ۋە قەولو كەرۇھۇ مەن شېئىرىن ۋە مەن فەقەرەن ،
ھولۇۋۇن لەدەينا كەئەن فىي ئەبىھەمىز زەرەبۇ .

[سېنىڭ شېئىر ۋە چاچما سەجىئى سۆزلىرىڭ روھقا ئوخ-
شايدۇ ، خۇددى بەكمۇ شېرىن-ھەسەل ئارىلاشتۇرۇلغاندەك .]

رەجائۇ مىللەتنى فەيكوم نەرا ھەدەدەن ،
ۋە شىقۇۋە تاھۇ ۋەيا كەيداهۇ ۋاتەئەبۇ .

[ئەپسۇسكى ، مىللەتنىڭ جانابلىرىدىن كۈتكەن ئۈمىدلىرى
بىكار بولدى . بۇنداق چوڭ بەختسىزلىك ، بۇنداق قايغۇ مۇسە-
بەتكە قاتتىق ئېچىنمەن .]

فەليەۋمە يەبكىيە ئەينول فەزلى ۋەل ئەدەبا ،
ۋە شەمۇ فىي رەھەبىن لىررۇزئى ۋە سۇھۇبۇ .

بەيتۇل ئەنامى بىدەمئىن ھەتلۇھۇررە جەبۇ .

[رامزان ئېيىدا ھەقىنىڭ چاقىرىقىغا بويسۇنۇپ ، دۇنيادىن ئۆتۈڭ . شۇنىڭ بىلەن پۈتۈن خەلقنىڭ ئائىلىلىرى كاتتا مۇسەبەت بىلەن ياش كۆكمەكتە .]

نەجەۋ تەمىن دارىمەيىنىن سارەھا كەدەرۇن ،
مەيلەن ئىلا دادى ئەيىنىن فەرۇشۇھا قۇرەبۇ .

[قايغۇ-ئەلەملىك ئالەمدىن تېز كېتىپ ، نېمەت ۋە قۇربەت تۆشەكلىرى بىلەن تولغان ئالەمگە ئۇلاشتىڭ .]

مامەررە مىسلۇكە فىل ئىسلامى لاقەمىنۇن ،

ئەداكە بىلىئىلىم ۋەل ئەليا ۋەلا زەرەبۇ .

[ساڭا ئوخشاش پەزىلەتلىك بىر كىشى ئىسلام ئالىمىدە ئوتىمىگەن . ئىلىم ۋە ئالىي مەرتىۋىدە سەندىن ئاشىدىغان ھېچبىر ئەخلاقلىق ۋە پاساھەتلىك شائىرمۇ يوق .]

لاسىيەمافىي بەدىئىل ئەددى مىن ئەرەخىل ،

ئەسسەجائى مالەكە مىسلۇن فىيىھى ئەنتە ئەبو .

[خۇسۇسەن ھەر بىر مىسرا ۋە سەجىئىلەردىن ۋەقەلىكنىڭ تارىخى كېلىپ چىقىدىغان شېئىر ۋە چاچمىلارنى يېزىشتا سەن-

تەجەللىنىڭ بىر قىسىم ھەجۋىي شېئىرلىرى ①

نىكان كەنشى بەدان گەرىفتە ،
مەردۇم مەنشى دەدان گەرىفتە .

[ياخشىلار يامانلارنىڭ خۇي-قىلىقلىرىنى قوبۇل قىلغان ؛
ئادەملەر ياۋايىلارنىڭ خۇيىنى قوبۇل قىلغان .]

ئەز سىينە مۇھەببەتو سافارەفت ،
ۋەزدىدە ھايا چۇ تۇتيا رەفت .

[سىنەلەردىن ساپ مۇھەببەت ، كۆزلىرىدىن ئۇيات ، ھايا
كەتكەن ، ئۇ تۇتيا دەك ناياب بولغان .]

① شائىر — ئىلىم-مەرىپەتتىن ھېچ خەۋىرى بولماي تۇرۇپ پە-
زىلەت دەۋاسى قىلغان ، خەلقىنى ئالدىغان ۋە ھەقىقىي ئالىم-
لارغا جان-جەھلى بىلەن قارشى تۇرغان ، ئاداۋەتتە بولغان
ئەخمەقلەرنى تەنقىد قىلىپ ، شۇنداقلا زاماننىڭ تەتۈر ئېقىد-
مىدىن شىكايەت قىلىپ ھەم ئۆز دەۋرىدىكى ھەرساھە كىشى-
لىرىدە بولغان ناچار ئەھۋاللارنى پاش قىلىپ ، بىرمۇنچە
ھەجۋىي شېئىر-قەسىدىلەرنى يازغان . بۇ يەردە كەلتۈرۈلگەن
بېيىتلەر شائىرنىڭ «تۆھبە تۈلبەررەينى» ، «بەرق تەجەللى»
ناملىق ئەسەرلىرىدىن ئېلىندى .

[بۈگۈن ئىلىم-مەرىپەتنىڭ كۆزلىرى ، ئەدىپ ، ئالىملار-
نىڭ كۆزلىرى ساڭا يىغلىماقتا ، قۇياش ، يۇلتۇزلارمۇ بۇ مۇسە-
بەت ئۈچۈن قايغۇرماقتا.]

يەرسىكە يامەۋلەۋىيەششەمسۇ يەندوبۇھۇ ،
جىرمى يۈتەرجمۇ ئەنھول مىقۋەلود دەئىبۇ .
[ساڭا شەمسىدىن مەرسىيە قىلىدۇ : ئەي ئۇلۇغ ئالىم ئۆس-
تاز ، يىغلىغان ھالدا ئۇنىڭ پۈتۈن جىسمى ئۈچۈن ئۆتكۈر تىل
تەرجىمانلىق قىلىپ تەزىيە بىلدۈرمەكتە.]

تىكەل قەسىيىدە تۇ ئەھرا كۈللۈ مىسرە ئىفھا ،
بىئامى فەۋتىل مۇجەللى مىيرەتەن يەھەبۇ .
[بۇ قەسىدىنىڭ ھەربىر مىسراسى تەجەللىنىڭ ۋاپات يىلى-
نى تونۇتۇشتا ئوزۇق بېرىدۇ.]

ئىسلامىي قەۋم نەنگى ئالەم ،

دەرباختە غەيرەتۇ قەۋان ھەم .

[مۇسۇلمان گۇرۇھلىرى ئالەم خەلقى ئىچىدە نۇمۇسلۇق

ئىشلارنى قىلمۇۋاتقان ھەم غەيرەت-قۇدرەتنى ئۇتتۇرۇۋەتكەن .]

جۇيانى تەرەققىيەند يەكسەر ،

ئەمما بەفەرازى نەشئەئى زەر .

[ھەممىسى تەرەققىيات ئىزدىگۈچى ، ئەمما ئالتۇن تېپىپ

باي بولۇش خىيالى ئۈستىدە . . .]

ۋان مۇددەئىيانى ئىلم سەرمەست ،

دەرمەنتقى شۇرۇشەر زەبەردەست .

[مېڭىسى دۇنيا مۇھەببىتى بىلەن مەست بولغان ئالىملىق

دەۋاسىنى قىلغۇچىلار — پىتنىخورلۇق ۋە يامانلىق بىلەن ئۈس-

تۇن بولۇۋېلىشقان .]

ئىلمى ھەمە ھەس دەردو تەقسىم ،

تەسدىقى زەرۇ تەسەۋۋۇرى سىيىم .

[ھەممىسىنىڭ ئىلمى ئىككى خىلدىن تاشقىرى ئەمەس .

نەگزاشت بەرۋىي ئاشىنئائى ،
تارىكىيى كىزب رەۋىشئائى .

[يالغانچىلىقنىڭ زۇلمىتى — ئاشىنئائىنىڭ يۈزىدە ھېچبىر
يورۇقلۇقنى قويمىغان .]

يارىكى توراست ئىشتىياقەش ،
بورروخ كەلفەست ئەزنى فاقەش .

[سېنى سېغىنىدىغان يارۇ-بۇرادەرلىرىڭنىڭمۇ يۈزلىرىدە
مۇناپىقلىق داغى مەۋجۇت .]

بىگىرىفت مۇسادەقەت كەراندە ،
ئىنساڧى گۇرىخت ئەزمىيانە .

[سادىق دوستلۇق جەمئىيەتتىن چەتكە چىققان ، ئىنساڧ
دېگەن ئەخلاق ئارىسىدىن قاچقان .]

ئان ھەرق كى مەئىنى ۋە فاراست ،
مەنقۇش بەلەۋھى بالى ئەنقاست .

[ۋاپادارلىق ھەرىپى ئەنقا دېگەن قۇشنىڭ قانات تاختىسىغا
يېزىلغان ، يەنى ئىسمى بار جىسمى يوق .]

جۈز نام لەقەب زىياد رەفتە .
[ھەممىسى ” دىنىمىز ياخشى بولسۇن “ دەيدۇ . ئەمما ئەمە .

لىيەتتە ، ئۇلاردا دىننىڭ قۇرۇق نامى ۋە ياخشى سۈپىتىدىن باشقا
ھېچنەرسە يوق .]

قارون فرئەۋن بىجامەيۇجام ،
ئىبلىس رەۋش مۇھەممىدى نام .

[قارۇن ۋە پىرئەۋننىڭ ئەخلاق تونى ۋە شارابغا ئالودە
بولغان ، نىيەت ، ئەخلاقى شەيتاندەك بولغانلار ئۆزىگە مۇھەممەد
ئەلەيھىسسالامنىڭ ئەگەشكۈچىسى دەپ نام بەرگەن .]

گەبرىكى نەدىدە داشت يى دىن ،
چەشمەش چۈ كوشاد گەشت خۇدىبىن .

[ھەقىقەتنى كۆرىدىغان كۆزى ۋە دىيانتى يوق كورلار ،
ھېسسىي كۆزى بىلەن ئۆزىنىلا پەزىلەتلىك كىشى كۆرۈپ مەغ-
رۇرلىنىشىدۇ .]

بالدە بەرخۇد زى ھەملى ئەسغار ،
دەرسى ئەنە خەير كەردە تەكرار .

[چوڭ كىتابلارنى كۆتۈرۈۋېلىش بىلەن ئۆزىگە تەمەننا قو-

تەجەللى شېئىرلىرىدىن

بىرىنچى ، ئالتۇنغا ئىشىنىش ، ئىككىنچىسى ، كۈمۈشنى ئوي-
لاش .

ئەز ئىلمى جىدال پۇر شەرۇ شور ،
قۇرئان ۋە ھەدىس كەردە مەھجۇر .
[ئۇلار جېدەل ئىلمىگە ئۇرۇنۇۋالغانلىقتىن ، يامانلىق ۋە
پىتىنخورلۇق بىلەن قۇرئان ئىلمى ۋە ھەدىس ئىلمىدىن يىراق-
لاشقان .]

ۋەز تەھسىلى ئۆلۈم مەتلەب ،
شەيخىيىو مۇدەررىسيىو مەنسەب .

[ئىلىم ئوقۇشتىن مەقسىتى شەيخ بولۇش ، مۇددەرس بو-
لۇش ، مەنسەپدار بولۇش ، ئۇلارنىڭ ئاللا رىزالىغى ئۈچۈن خەلق-
قە خىزمەت قىلىش مەقسىتى يوق .]

نوئىدە بەھىلەئى مۇرەۋۋەر ،
خۇنى فۇقەرا چو شىرى مادەر .

[پەدەزلەنگەن ھىيلىلەر بىلەن پېقىرلارنىڭ قېنىنى ئانىسىدە-
نىڭ سۈتىدەك كۆرۈپ ئىچىدۇ .]

دىنرا ھەمە خەيرباد گوڧتە ،

بەرسىنەئى شەرئى چارزانو ،
ئىبلېس نەشەستە مزەنە "ھۇ" .

[ئىبلېس سۈپەتلىك بىدئەتچىلەر تۆت تىز بولۇپ ئولتۇ-
رۇپ ، شەرئەتنىڭ سىنەسىگە "ھۇ"① نىڭ نەيزىسىنى ئورد-
دۇ .]

دەر بىركەئى جەھل كوئەپكەم ،
ئەز ئىلىم نەھەنگ سان زەنەددەم .

[جاھالەتنىڭ يۇندىسىغا پېتىپ قالغان گاچا ئەخمەقلەر ،
ئۆزىنى نەھەڭدەك كۆرۈپ ئىلىمدىن لاپ ئوردۇ .]

ۋان خەركى بەق ئەز بەقەر نەدانەد ،
خۇدرا بوقرات فەزل خۇانەد .

"[بەق②]" بىلەن "بەقەر③" نى ئايرىيالمايدىغان جا .

-
- ① ھۇ — شەرئەتكە ئۇيغۇن كەلمەيدىغان ، توغرا بولمىغان ساما
سالغۇچى ئىشانلارنىڭ "ھۇ" سېلىشىنى كۆرسىتىدۇ .
- ② بەق — ئەرەبچە سۆز بولۇپ مەنىسى "كۈمۈتا" ، "پاشا"
دېمەكتۇر .
- ③ بەقەر — كالا .

بەرموسقار ئەزو شىكەستەست .

[قاغىلارنىڭ تۇمشۇقى ئۈستۈن قوللۇق قىلىپ ، خوش
ئاۋاز مۇسقىغا زەربە بېرىۋاتقان .]

جەر بانگ زىنانكى مەن بۇراقەم ،
رو بەكۈنى شىر تىمتراقەم .

[ئېشەكلەر ”مەن تۇلپار“ دەپ جار سېلىۋاتقان . تۈلكىلەر
”مەن ھەيۋەتلىك يولۋاس“ دەپ لاپ ئۇرۇۋاتقان .]

بەنگى زەدە لاپ ھوشيارى ،
سەر سۈدە بەئەرەش پاجىنارى .

[بەڭگىلەر ”ھوشيارمەن“ دەپ لاپ ئۇرۇۋاتقان ، ”ئەرشكە
بېشىمنى سۈرتكەنمەن“ دەپ يالغانچىلىق قىلىۋاتقان .]

رەيھان زىخسەست رەنگۈبوخوئاھ ،
دەريا زى سەراب ئابروخواھ .

[رەيھان گۈللەر قەدىرسىز گىياھلاردىن رەڭ ۋە بوي ئىز-
دەۋاتقان ، دەريالار ئالدامچى ئالۋۇندىن ئابروي ئىزدەۋاتقان .]

يەربۇئى كەشەد زىمامناقە ،

ھىل ئېشەكلەر ئۆزىنى ئىلىم-پەزىلەتتە "بوقرات" ناملىق پەيلا-
سوپ بىلەن باراۋەر قويدۇ.]

جوھال گوزىدە موقتە دايش ،
رەققاس چوخۇرس بەر سەدايش .]

[بىلىمسىز ئادەملەر مۇنداق ئەبلەخلەرنى پېشۋا تىكلىۋال-
غان ، ئۇلارنىڭ ساداسغا ئۇسسۇل ئوينىغان .]

ۋەزىنخۆت ئان خەرى مولەببەس ،
پانەھەد جوز بەچەرخى ئەتلەس .

[ئادەملەرنىڭ ھىمايىسىنى كۆرۈپ ، مەغرۇرلىقتىن ھوش-
نى يوقىتىپ قويغان بۇ ئېشەكلەر ئۆزىنى ئاسمان ئۈستىگە پۇت
قويدىغان ئەۋلىيا سانايدۇ .]

مەرغۇلەئى غۇلى دەمدەمە دەم ،
بەربانگى خەلىل مىزەنەد بەم .

[ئادەمنى ئازدۇرۇپ ھالاك قىلىدىغان ئېزىتقۇلارنىڭ ساز
مەرغۇلىسى ، ئىبراھىم خەلىلۇلانىڭ ھىدايەت ئاۋازى ئۈستىگە
بالڭ ئۇرماقتا .]

مىتقارى غۇراب چىرەدەستەست ،

ئۈنۈتۈپ ئولتۇرغايەن .]

ئىنان بىدەستى خۇمۇشى كەشىدە دارەم باز ،
زى پۈيە تەۋسەنى كىلكى باھارى جەۋلانرا .

[باھارغا ئوخشاش جەۋلان قىلىدىغان قەلىمىنىڭ شاش
تېپىنى خامۇشلۇقنىڭ قولى بىلەن تىزگىنلەپ ، يۈگۈرۈشتىن
توختاتقايمەن .]

بەھبەخت كوردىلان شۇد زامانە ئەئۋەر رەنگ ،
كەھىددا باشەبەھ ھەم سەنگ دۇررۇمەرچانرا .

[كور يۈرەكلەرنىڭ بەختىگە زامانمۇ نەرسىلەرنى ئايرىپ
كۆرەلمەيدىغان بولۇپ ، گۆھەر بىلەن مارجاننى تاش بىلەن ئوخ-
شاش كۆردى .]

گۈزەشت بۇلبۇلى مەن ئەزناۋا ھەمايۇن باد ،
ھاۋايى- نەغمە كۇلاغانى- شۇم دەستانرا .

[مېنىڭ بۇلبۇلۇم سايراشتىن ۋاز كېچىپ ، نەغمىنىڭ ھە-
ۋىسىنى شۇم قاغىلارغا تاشلاپ بەردى .]

چىشەمى ئۇتق فوروزەم بەپىلىشى بى بەسەرى ،
كى ئەز شەبىستان نە شىناسەدى شىپىستانرا .

سەگ سىرو شىر ئەسىر فاقە .

[تۆگىنىڭ چۇلۇۋۇرۇنى سېرىق قۇيرۇق يېتىلەۋاتقان ، يول-
ۋاسلار ئىتلارغا ئەسىر بولۇۋاتقان .]

گۆۋھەر خەزەفو خەزەفى گۆۋھەر شود ،

گوئى زەمىنمۇ زەمان دىگەر شود .

[گۆۋھەرنى ساپال ۋە ساپالنى گۆۋھەر دەپ قارالماقتا—
زېمىن ۋە زامان باشقا نەرسىگە ئايلىنىپ كەتكەندەك . . .]

* * *

چۇ نېست دىدەئى گەۋھەر شۇناس دەۋرانرا ،

بەران سەرەمكى كۈنەم تەختەبەند دوكانرا .

[دەۋرانىڭ گۆۋھەر تونۇيدىغان كۆزى بولمىغىنى ئۈچۈن ،

گۆۋھەر ساتىدىغان دۈككىنىمى تاقىۋېتىش خىيالىدىمەن .]

بەگۈشەئى بىننەم شىشەئى دىماغ رەسا ،

بەرەم بەئەرشى بەرىن پاپەتاقى نىسپانرا .

[ئەمدى ھەقىقەتكە يېتىش ئۈچۈن مېڭە قۇتسىنى بىر بۇ-

لۇڭغا تاشلاپ قويۇپ ، ئالىي ئەرشكىچە بولغان ھەممە نەرسىنى

[ئۇلار رەزىل نەپىسلىرىگە قۇل تۇرۇپ ، بۇلۇت ئۈستىگە
كاچات ئۇرىدۇ : "ئۆزىنى بەكمۇ يۇقىرى ھېسابلايدۇ". بۇ ئاجىز
سەرمايە ، يەڭگىل ئەقىللەر مېڭىسىدە نېمىلەرنى ئويلايدىغان-
دۇر-ھە؟]

شەمۇردە ھېكمەتو ئىلمۇ لۇتپەئۇ ئىرفان ،
گۇزافو موسخەرە گىھاۋۇ فوخشوهەزىيانرا .

[ئۆزلىرىنىڭ خىيالى ، پاسكىنا ، بېھۇدە سۆزلىرىنى ھېك-
مەتلىك سۆز ۋە ئىلىم-مەرىپەت لەتپەسۆزى دەپ سانايدۇ .]

زى بەسكى موددە ئىيانەند ناتەرراش ھەمە ،
زى جەھلى خۇش تەراشیدە ئەندو بورھانرا .

[ئۇلار ئۆزلىرىنى ئىسلاھ قىلمىغان ، يالغاندىن ئىلىم دەۋا-
سى قىلمىدىغان بولغانلىقى ئۈچۈن ، ئۆزلىرىنىڭ جاھىللىقى
بىلەن يالغانچىلىقىغا ھۆججەت ياسايدۇ .]

ھەرئانچەرىخت خەنناس ئوچىپ دەردىلىشان ،
بەفەيزى رۇھ قۇدۇس نام بەرنىھەند ئانرا .

[شەيتان ئۇلارنىڭ دىللىرىغا تاشلىغان مەغرۇرلۇقنى مۇ-
قەددەس روھ ئالىمىدىن كەلگەن پەيزى ئىلھام دەپ ئاتايدۇ .]

[«شېبىستان» ① بىلەن «شېبىستان» ② نى ئايرىيالمايدۇ. -
خان قارىغۇلارنىڭ ئالدىدا ، سۆزىنىڭ نۇرلۇق چىرىغىنى قانداق -
مۇ يورۇتقايمەن .]

جەمائەتى زەدە بانگ ئەزدەمى سۇخەن دانى ،
كى ئەزخەردە خەرى تۇنبۇرشود لەقەب شانرا .
[بۇلار گەپدانلىقنىڭ قىرىدىن باش ئۇرىدىغان گۈرۈھتۈر -
كى ، ئەقىل تەرەپتىن ئۇلارغا “ئېشەك” ۋە “ئىچىدە ئىلىم يوق
تەنبۇر” دەپ نام-لەقەم بېرىلگەن .]

لىباسى فەزل زى بوھتانى شان بەران سەرپۇشت ،
كى نىسىت دەر خورى ئىللا فەساروفالانرا .
[ئۇلارنىڭ بەدەن ۋە باشلىرىغا كېيىلگەن ئىلىمنىڭ كىيىم -
لىرى — تۆھمەت بىلەن كىيىلگەندۇر ، ئۇلار پاسار ۋە توقامغا
لايىق ئادەملەردۇر .]

غولامى نەفىسى خەسسۇ لەكەدزەنەند بەرئەبىر ،
چەدەر سەرەست فىرومايەگانى سەكبانرا .

① «شېبىستان» — قاراڭغۇلۇق مەنىسىدە .

② «شېبىستان» — ھاشارەتلىك جاي مەنىسىدە .

[شەپەرەڭلەرنىڭ كۆزىگە نۇرلۇق قۇياشنىڭ جىسمىنى
سوۋغا قىلسام ، جاپادىن باشقا نېمە بولماقچى؟]

بەدان رەسىدە زى دەستى خەسان مەتائى ھۇنەر ،
كى باخەسى نەخەرەد كەس رىيازى رىزۋانرا .

[بۇ ئەسكىلەرنىڭ دەستىدىن ئىلىم ۋە سەنئەتنىڭ ئالىي
ماتاسى شۇنداق ھالەتكە چۈشتىكى ، جەننەتنىڭ بېغىدەك سۆزنى
كىشى بىر ئەخلەتكىمۇ ئالمايدىغان بولدى .]

چونىن كى زەھرە گودا زەست بىمى نالە ئى بۇم ،
چى زەۋقى نەغمە بۇۋەدمۇرغى دىلكەش ئەلھانرا .

[ھوقۇشلارنىڭ ھەسرەتلىك نالىلىرى يۈرەكنى ئېزىۋېتىپ
تۇرسا ، دىللارنى جەلپ قىلىدىغان خۇش ناۋا بۇلبۇلنىڭ قانداقمۇ
سايراش زەۋقى بولسۇن؟]

چى ھەرق سەرزەدە ئەز غەفلەتەم مائازەللاھ ،
كى ئەقىل بەرلەبى ئەفسوس ماند دەندانرا .

[مەن تەجەللى غەپلەتكە چۈشكەنلىكىمدىن ، يۇقىرىقى گەپ-
لەر قەلبىمدىن باش تارتىپ چىقتى . مۇنداق بولۇشى ئەقىلم
ھەسرەتنىڭ لېۋىنى چىشلىگەنلىكى ئۈچۈن مۇنداق گەپلەر دېيىد-
لىپ قالدى .]

دوروست ئان بۇۋەد ئەككۈنكى دەرتەرىق سۇخەن ،
خەتاسست قەترە زەدەن كىلكى گەۋھەر ئەفشانرا

[ئەھۋال شۇنداق ئىكەن ، گۆھەر چاچىدىغان قەلىمىمنىڭ
گۆھەر تامچىلىرىنى تامدۇرماقنىڭ خاتالىقى توغرا بولدى .]

ئەلەق زى سۇنبۇلۇ نەسىرىن چىرادىھەم بەدەۋاب ،
چىرادەمەم دەمى داۋود گوشى غولانرا .

[سۇنبۇل ۋە نەسىرىن گۈللىرىنى قانداقمۇ بۇ تۆت پۇتلۇق
ھايۋانلارغا ھەلەپ قىلىپ بېرىمەن ، داۋۇت ئەلەيھىسسالامنىڭ
ئاۋازىدەك خۇش ئاۋازىمنى قانداقمۇ بۇ ئېزىتقۇ-ئالۋاستىلارنىڭ
قۇلىقىغا تەگكۈزمەن .]

سىتەم بۇۋەدىكى فۇرۇشەم بەمەغزى كەنناسان ،
مەتائى رائىھەئى ئودۇ بويى رەيھانرا
[بۇ نىجاسەت كولاشقا ئادەتلەنگەنلەرنىڭ دىمىغىغا ئارچا ۋە
رەيھاننىڭ خۇشبۇي ماتاسىنى ساتسام زۇلۇم بولىدۇ ئەمەسمۇ؟]

بەجۇز جەفا چى بۇۋەد گەر بەچەشم شەپپەرەگان ،
بەھەدىە پىلىش بەرەم جىرمى مېھرى تابانرا .

[بۇ ئەبلەخلەر مېنىڭ ئەنئەنىۋى پۇرايدىغان نەپىسىمدىن غەزەپ بىلەن كۆپسە كېرەك ، چۈنكى ، قوڭغۇزنىڭ دىمىغى خۇشپۇي باھارنى ئوت دەپ يامان كۆرىدۇ ئەمەسمۇ؟!]

دەرەند پەردە ئى خۇدرا زى ئەيىب گويىمى شېئىر ،
بەناقسانىست ئەسەر بەرخلافى كىتمانرا .

[ئۇلار شائىرلىقنى ئەيىبلەش بىلەن ئۆزلىرىنى تېخىمۇ ئاشكارىلاپ رەسۋا بولدى . بۇ ناقىسلارنىڭ ئۆزلىرىنىڭ قىياپىتىنى يوشۇرۇشقا قارشى ئالامەتلەر ئاشكارىلاندى .]

بەلى چودەست بەئالۇ نەمەرە سەد تورو شەست ،
نى زاغ دىد توۋانەد ھەزارى دەستانرا .

[ئەھۋال شۇنداق ، قول يەتمىگەن شېئىر مېۋە ھامان ئاچ-چىق كۆرۈنىدۇ . قاغىنىڭ خۇش ئاۋاز بۇلبۇلنى كۆرەلمەسلىكى تەبىئىي .]

بەھەيرەتەم كى چىراكەف بەنەسەر لەرزەد شان ،
ئەگەرزى شېئىر بوۋەد ئار ئېلمۇ ئىرفانرا .

[ئاھ ! ئەگەر ئۇلار دېگەندەك شائىرلىق ئىلىم-مەرىپەتلىك كىشىگە ئەيىب بولىدىغان بولسا ، ھەيرانمەنكى ، نېمە ئۈچۈن ئۇلارنىڭ قوللىرى ھەتتاكى چاماسۆز يېزىشنىمۇ تىرەيدۇ .]

زى بومو زاغ چى بىمەست شاھبازى مەرا ،
زى خارۇ خاشە چى پەرۋاست بەھرى ئۇمانرا .

[بۇ ھۇقۇش ۋە قاغىلارغا مېنىڭ ئالىي قارچۇغام قانداقمۇ
پەرۋا قىلسۇن ! تىكەن ، ئەخلەتلەردىن ئۇمان دەرياسىنىڭ نېمە
پەرۋايى !؟]

دۇخانى گۈلخەنى بەر تاپتەن كۇجا يارەد ،
ئىنانى شىئىشئە گۈلگۈنى مېھرى رەخشانرا .

[گۈلخان تۈتۈننىڭ نۇرلۇق قۇياشنىڭ يالقىرىغىنىڭ تىز-
گىنىنى قايرىۋېتىشكە قانداقمۇ قۇدرىتى يەتسۇن ؟ !]

زى چەشمى بى بەسەران گەرفتە موزايىقە چىست ،
بەرەند دىدە ۋەران سۈرمەئى سىفاھانرا .

[كورلار سۈرمە ئالمىغانلىقتىن ، سۈرمە سېتىشتا قىيىند-
چىلىق بولسا ، نېمە زىيان بولسۇن ؟ كۆزى نۇرلۇقلار ئىسپاھان
سۈرمىسىنىڭ قەدرىنى بىلىپ ئالىدۇ ئەمەسمۇ ؟]

رەۋاست ئەز نەفەسى ئەنبەرىنەم ئەر سوزەند ،
كى شۇئە يابەد مەغزى جو ئەل باھارانرا .

[ئەگەر شېئىر دېگەن ئۇلۇغ كىشىلەرنىڭ پەزىلىتىنى كۆي-
لەيدىغان ئالىي خىتاب بولمىسا ئىدى ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام
ھەسسان دېگەن شائىرغا شېئىر كۈيلەش ئۈچۈن مۇنبەر قويۇپ
بەرمىگەن بۇلار ئىدى.]

ئوروس ئىلىم بۇۋەدە ھاجەتەش بەھلىيەئى شېئىر ،
كى جىلۋە ئەست فەزىھەت نىگارى ئورىانرا .

[ئىلىم دېگەن نازىنىمۇ شېئىرنىڭ زىبۇ-زىننىتىگە ئېھتە-
ياچلىق . چۈنكى ، نىگار يالىڭاچ بولۇپ قالسا رەسۋالىق بولىدۇ
ئەمەسمۇ؟]

زى ناقسان چى ئەجەپ نەقس گەۋھەرى شېئىر ،
چى قەردانەد باقىل كەمالى سەھبانرا .
[ناقىسلار شېئىر گۆھرىنىڭ قەدرىنى ئەيىبلىك ھېسابلىد-
سا نېمە ئەجەبلىنىش ؟ باقىل دېگەن گاچا سەھبان دېگەن شائىر-
نىڭ كامالىتىنىڭ قەدرىنى قانداق بىلسۇن؟]

مەرازى ئەۋئەۋى ئىن خارچى سەگان چى ھىراس ،
كى شىبلى نەررەمەنەم خاسە شىرى يەزدانرا .
[بۇ خاۋارىچ ئىتلارنىڭ قاۋىشىدىن ماڭا نېمە خەۋپ بول-

كۈنەند ئەيىب مۇتەررەز قەبايى مەن ۋانگە ،
بەخود ئىمامە نومايەند ئىزار خەلقانرا .

[ئۇلار مېنىڭ گۈللۈك ۋە گۈزەل كىيىملىرىمنى ئەيىبلە-
شەدۇ . ئەمما ئۆزلىرى باشلىرىغا كونا ئىشتانداسەللەئورايىدۇ .]

گۇمان بەرەند شۇتۇرمۇرغى خۇدچۇ سمورغەم ،
زى دودى بەنگ بەر ئەفشاندە بال تەيرانرا .

[ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ تۆگە قۇشنى - مېنىڭ سۇمۇرغ قۇشۇم
دەپ خىيال قىلىشىدۇ . بۇ بولسا ، نەشنىڭ تۇتۇنى ئۇلارنىڭ
مېڭىسىگە تەسىر قىلىپ ، خىيالى قانات ياساپ ئۇچمەن دېگە-
نى .]

ئەگەر نەشئىر بوۋەد مەخزەنى ئولوم كۈنەند ،
چىرا بەشئىر موفەسسەر لۇغات قۇرئانرا .

[ئەگەر شېئىر - ئىلىمنىڭ خەزىنىسى بولمىغان بولسا ،
ئالىملار ئۇلۇغ قۇرئاننىڭ تەپسىرىنى نېمە ئۈچۈن شېئىر بىلەن
تەپسىر قىلىدۇ؟]

ئەگەر نى شېئىر بوۋەد خۇدبەئى فەزىلەت مەرد ،
نەبى بەرايى چى مىنبەر نىھاد ھەسسائىرا .

دەمم بەكالبدى فەزل جان دەمدە چۇ مەسو ،
ۋەلى زى مۇنكىرى دەججال دىلگە زەدجانرا .

[مېنىڭ نەپسىم ئىلىمنىڭ تېنىگە جان كىرگۈزىدۇ—
ھەزرىتى ئەيسا ئەلەيھىسسالامغا ئوخشاش . لېكىن بۇنى ئىنكار
قىلىدىغان دەججاللارنىڭ دىل-جانلىرىنى جاراھەت قىلىدۇ .]

فىگن بەسۋىي سەۋادى ئىبارەتەن نەزەرى ،
كى بىنگەرى تەھى ھەر نوقتە سەد خۇراسانرا .

[مېنىڭ سۈرگەن ئىبارەتلىرىمگە قاراپ باق ! ھەربىر نۇقە-
تىلىق ئىبارەتلىرىم تېگىدە يۈز خۇراسان^① نى تاپسەن .]

شو دەست بەسكى زى رەيھانى مەئانى مەست ،
سەرسى كىلكەم مانەندى نەشىدى مەستانرا .

[قەلىم مەنالىرىنىڭ خۇشپۇراق شارابىدىن مەست بولغە-
نى ئۈچۈن ، ئۇنىڭ ئاۋازى مەستلەرنىڭ غەزىلىگە ئوخشايدۇ .]

تەجەللى ئەكنۇن پىرايەد ئەز خوموشى ساز ،

---

① خۇراسان — ئىراننىڭ مەشھۇر شەھىرى بولۇپ ، بۇ سۆزدىن
شائىرنىڭ مەقسىتى : ” مېنىڭ يازغىنىم — ئىراندىن چىققان
مەشھۇر شائىرلاردىن ھەم پاساھەتتە ئارتۇق “ دېمەكچى .

سۇن؟ چۈنكى، مەن ئاللاننىڭ يولۋىسى — ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ئەركەك پەرزەندىمەن.]

زى خىرە چەشمى نامەردومان مەراچى غەمەست ،
كى ئەينى مەردومەكەم چەشم بەزمى ئەئيانرا .

[بۇ نامەردلەرنىڭ كۆزلىرى مېنىڭ پەزلىمنى كۆرۈشتىن
خىرە بولغىنىدىن نېمە غېمىم بولسۇن؟ چۈنكى، كۆز قارچۇغۇم
مەشھۇر ئالىم، ئەدىبلەر بەزمىسىنىڭ كۆزىدۇر.]

بە بەزمى نۇكتە ۋەران ئان نەزارە تەست زى مەن ،
كى ھۇسن رازى شەباب ئەزباھار بوستانرا .

[نازۇك ئىبارىلىك شائىرلارنىڭ بەزمىسىگە مېنىڭ سۆ-
زۈمدىن شۇنداق گۈزەللىك بولىدۇكى، ياشلىقتىن ھۆسنۇ-جاما-
لىغا ۋە باھاردىن باغۇ-بوستانغا گۈزەللىك زىيادە بولغاندەك.]

چو مېھرو مەن مەلىكۇششەرق ھېكمەتەم ئىمروز ،
كەشىدە ئەز دەمى ئىشراق تىغ بورھانرا .

[قۇياشقا ئوخشاش مەن شەرقنىڭ پادىشاھىمەن . مېنىڭ
ئىلىم-ھېكمىتىم بۇ كۈندە جاھاننى يورۇتقان قۇياشتەك ، دە-
لىل-ئىسپات قىلىچىنى يالىڭاچلاپ تۇرماقتا.]

تەجەللىنىڭ ئىسمائىل ھاجىغا يازغان خېتى ①

كىرامى بەرادەر ، جان بىرلە بابەر ئىسمائىل ھاجى جەنابلىد-
رىغا ، دەردمەن دوستلىرىنىڭ سەرگۈزەشت ھېكايەتى ۋە شە-
كايەتى

غەمخار دوستلاردىن كەلدى ماڭا ئىنايەت ،
بىر جۈپتى بەدەت كەللۈم ئالۋاستى شەكلۈ سىيرەت .
ئۈچ كۈن تەھەممۇل ئەتتىم ئەھباب كوڭلىن ئىستەپ ،
ھەر-كۈن چېكىپ موشەققەت ھەركىچە رەنجۇ كۈلپەت .
بۇ شۇمۇ نىجىس ئۈچ كۈن تۈشتى ماڭا ئوتتۇز يىل ،
يوق ، يوقكى باشم ئۈزرە ھەر سائىتى قىيامەت .
كوڭلۇم بولۇپ مۇكەددەر ئىشىم بولۇپ مۇنپىسەند ،
ئاخىر بۇ كۈن قۇتۇلدۇم تەڭرىمغە شۈكرۇمىننەت .
كەلتۈردى چەرخى ئەييار بىر جۈپتۇ تاق لەئىن ؛
كىم جۈپتۇم ئولدى ئاندا ھەم تاق بولدى تاقەت .
گۇيا ئەزەل كۈنىدە بولمىش ئىدى مۇقەررەر ،
ئىنسانغا خەير سۈپەت زىيىن شەيتانغا تەۋقى لەنەت .

① «بۇلاق» ژورنىلىنىڭ 1981-يىلى 2-سانىدىن ئېلىندى .

تەجەللى شېئىرلىرىدىن

بەسەست ئىن قەدەر ئاۋىزە گۈشى كەيپانرا .

[ئەي تەجەللى ، ئەمدى خامۇشلۇقتىن بسات ياسىغىن ، بۇ ياۋايىلارنىڭ قولىقىغا مۇشۇنچە زىننەت ئاسقىنىڭمۇ يېتەر .]

بۇ يەردە ئىككى تەجەللىنىڭ ئارىسىدا بىر قانچە ئۆزگىرىش بار .

بۇ يەردە تەجەللىنىڭ ئۆزىگە ئوخشاش بىر قانچە ئۆزگىرىش بار .

[بۇ يەردە تەجەللىنىڭ ئۆزىگە ئوخشاش بىر قانچە ئۆزگىرىش بار .]

بۇ يەردە تەجەللىنىڭ ئۆزىگە ئوخشاش بىر قانچە ئۆزگىرىش بار .

بۇ يەردە تەجەللىنىڭ ئۆزىگە ئوخشاش بىر قانچە ئۆزگىرىش بار .

تەجەللىنىڭ مۇھىغا قايتۇرغان شېئىرىي جاۋابى ①

شائىر تەجەللى مۇھىنىڭ دوستلۇق خېتىگە نەزمە بىلەن مۇنداق جاۋاب قايتۇرىدۇ :

ئابى ھايات ئىچكەن كەبى مەسسە قولدىن ،
سېنىڭ شېرىن سۆزلىرىڭدىن تىرىلىپ كەتتىم .
فۇرقەت گويا تولا قەدەھ مەي ئۇزاتقاندىك ،
سېنىڭ لەتپ مەكتۇبىڭنى بەردى ، سۆيۈندۈم .
فۇرقەت قەلبىلەر تەبىئىدۇر دائىم ساق بولسۇن ،
خەت تاپشۇرۇپ بىرەلدى دىللەرگە شىپا .
سەن ياخشى سۆز بۆلبۈلسەن سايراۋەر مۇدام ،
بۇ ئالەمدە نەۋائىدەك بولۇپ قال يەكتا .

---

① نېمەتۇللا ئەبەيدۇللانىڭ «فۇرقەتنىڭ شىنجاڭدىكى ھاياتى ۋە ئىجادىي پائالىيىتى» دېگەن ماقالىسىدا كەلتۈرۈلگەن نەقىل .
«شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ئىلمىي ژۇرنىلى» ، 1983-يىل

تەجەللى شېئىرلىرىدىن

قايتىپ كەتكەن . 1910-يىلى 11-ئاينىڭ 13-كۈنى ئوشتا 72 يېشىدا ۋاپات بولۇپ ، سەرمازار مەھەللىسىدىكى قەبرىستانلىققا دەپنە قىلىنغان .

تەجەللىنىڭ بۇ شېئىرىدىن ئۇنىڭ سالاھىدىن ساقىب بىلەن بولغان يېقىن مۇناسىۋىتىنى شۇنداقلا شائىرنىڭ ئۆزىگە خاس تەپەككۈر ۋە بەدىئىي ئىستېداتىنى كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇ .

دەئۋاتۇ سەلامى ئەنەبەر بار .

روھپەرۋەر نېچۈكىكى بادى بەھار .

[ئەنەبەردەك خۇش پۇراق ۋە باھار شامىلىدەك يېقىملىق

دۇئا سالاملارنى]

تۈرلۈك ئىخلاسى ئىنكسارى بىلە ،

ئەيلەرەم ھەزرىت رەفئە نىسار .

[ھەزرىت ئالىيلىرىغا پۈتۈن ئىخلاسىم ۋە تۆۋەنچىلىكىم

بىلەن يوللايمەن .]

ھەزرىتى مەۋلەۋى سالاھىدىن

كىم سەلاھ ئەھلىغە ئېرۇر سەردار .

[ھەزرىتى سالاھىدىن مەۋلەۋى ياخشى كىشىلەرنىڭ

يولباشچىسىدۇر .]

شېئىرىي مەكتۇب①

تەجەللىنىڭ بۇ شېئىرىي مەكتۇبىنى ئەنجانلىق ئىمادىدىن قارىم ساقلاپ كەلگەن. ئىمادىدىن قارىم "ئۇلغەت" تەخەللۇسى بىلەن كۆپلىگەن شېئىرلارنى يازغان شائىر، شۇنداقلا كلاسسىك ئەدەبىيات تەتقىقاتى بىلەنمۇ شۇغۇللانغان پېشقەدەم تەتقىقاتچى. ئۇ 1906-يىلى ئەنجاندا تۇغۇلغان. ئۇلغەت ئەپەندى بۇ شېئىرىي مەكتۇبىنى ئۆز قولى بىلەن كۆچۈرۈپ، نەشرگە تەييارلىغۇچىغا ئەۋەتىپ بەرگەن. بىز ئۇلغەت ئەپەندىنىڭ بۇ خالىس قېرىنداشلىقى ياردىمىدىن كۆپ مىننەتدارمىز. ئەدەبىيات تەتقىقاتى

تەجەللىنىڭ بۇ شېئىرىي مەكتۇبى ئۇنىڭ ئوشتىكى دوستى سالاھىدىن مەۋلىۋىگە يېزىلغان. شائىر سالاھىدىن مەۋلىۋى "ساقىب" تەخەللۇسىدا شېئىرىي ئىجادىيەت بىلەن شۇغۇللانغان. ئۇنىڭ ئاتىسى سىراجىدىن (تەخەللۇسى: سىراجى) مەخدۇممۇ شائىر كىشى بولۇپ، ئۇ شائىر ھۇۋەيدانىڭ نەۋرىسى ئىدى. سالاھىدىن ساقىب 1838-يىلى ئوشتا تۇغۇلغان. ھىجرىيىنىڭ 1280-يىلى (مىلادى 1863-يىللىرى) قەشقەرگە كەلگەن ۋە قەشقەر، يەكەن، خوتەنلەردە ئون يىل تۇرۇپ، 1873-يىلى ئوشقا

① بۇلاق ژورنىلىنىڭ 1994-يىللىق 3-سانىدىن ئېلىندى. نەشرگە تەييارلىغۇچى: نېمەتۇللا ئەبەيدۇللا

ئەھلى ئەزۋاقە جامىي ئولدۇركىم

نامەسى كەلدى "تۆھفەتۇل ئەھرار".

[ئۇ زەۋق ئەھلىنىڭ جامىيىسى، ئۇنىڭ خەتلىرى

"ئالىجانابىلار سوۋغىسى" دۇر.]

نامەئىكىم تەجەللى ئەشكىدىن،

ئەلگە كۆرسەتدى «سۈبھەتۇل-ئەبرار».

[تەجەللى كۆز ياشلىرى بىلەن ئەلگە «ياخشىلار سۈبھىسى»

كىتابىنى كۆرسەتتى.]

كاغەز ئىچرە رۇقۇم ئەمەسكىم، ئېرۇر،

نەستەرىن بەرگى ئىچرە مۇشك تاتار.

[ئۇنىڭ يازغانلىرى قەغەز ئۈستىدىكى خەت بولماستىن،

بەلكى ئاپئاق گۈل بەرگى ئۈستىگە سېپىلگەن تاتار ئىمپا-

رىدۇر.]

ھېچ سىمىن بەدەن سەنەم يۈزىگە،

تۈشمەدى بويە تۈررەئى تەررار.

[ھېچبىر كۈمۈش تەنلىك سەنەمنىڭ چېھرىسىگە بۇنداق

پاكىز كۈكۈلا چۈشمىگەن بولغىدى.]

ئول مەكارىم بېھىشتىگە رىزۋان ،
ئول مۇھەببەت شەرابىغە خەممار .

[ئۇ گۈزەل جەننەتنىڭ ھۆرى ۋە مۇھەببەت شارابىنىڭ
ياسىغۇچىسى .]

ئول سائادەت تەرىقىغە ھادىي ،
ئول رىشادەت تەرىقىغە سالار .

[ئۇ بەخت يولىنىڭ رەھبىرى ۋە توغرا يولغا ماڭغۇچىلار-
نىڭ يولباشچىسىدۇر .]

مەئرىفەت نەزمىگە نىزامى ئېرۇر ،
سەنئەتى پاكى ”مەخزەنۇل-ئەسرار“ .

[ئۇ مەرىفەت شېئىرىيىتىنىڭ نىزامىسى ، ئۇنىڭ پاك قەل-
بى ”سىرلارنىڭ خەزىنىسى“ دۇر .]

ئەھلى كەشقى قۇلۇبى خۇسرەۋى ئول
كىم ئېرۇر كۆڭلى ”مەتلەئۇل-ئەنۋار“ .

[ئۇ كۆڭۈل سىرلىرىنى ئاچقۇچىلارنىڭ خۇسرەۋى دېھلەۋى-
سى . ئۇنىڭ قەلبى ”نۇر مەنبەسى“ دۇر .]

ئەيلەدىڭ جۇرئەيى ئىنايەت ئىلە ،
ساقىيا ، تەشەنە خاكنى سەر شار .

[سەن بۇ مەرھەمەت شارابىنى ئىچۈرۈپ ، مەندەك تەشنا
بولغان تۇپراقنى سۇغاردىڭ .]

ماڭا بۇ ئىلتىفاتى بەرق ياروب ،
بەيت مەئمۇر بولدى كۈلبەئى تار .

[ماڭا بۇ ئىلتىپات چاقمىقى چېقىلغاندىن كېيىن ، تار تەڭ-
قىس كەپەممۇ پاراۋان قەسىردەك بولۇپ كەتتى .]

ئاڭلا ئەرزىمنى لۇتقى سەمئى بىلە ،
ئەي سەداقەت دىسارۇ سىدىقى شىئار .

[ئەي ساداقەتلىك ۋە راستلىقنى شوئار قىلغان كىشى ،
مېنىڭ ئەرزىمنى ئىلتىپات قۇلىقىڭ بىلەن ئاڭلا .]

خەت يىبەردىم نېچە جەۋابى يوق ،
دەپ يازىپسەن خەتتىڭدە ، ئەي دىلدار .

[ئەي دوستۇم ! خېتىڭدە : ”نەچچە قېتىم خەت ئەۋەتتىم ،
لېكىن سەن جاۋاب يازمىدىڭ” دەپ يېزىپسەن .]

ئېردى سەربەستە شىشەئى سەھبا ،
چۇن ئاچىلدى ، ئاچىلدى بىر گۈلزار .

[ئۇ خۇددى ئاغزى ئېتىك بىر شېشە پاك مەي ئىدى ، ئۇ
ئېچىلىش بىلەنلا بىر گۈلزار ئېچىلغاندەك بولدى .]

گۈللەرى سەدەھزار ، ھەر گۈل ئۈزە ،
چېكىبان بىر گۈل نەۋائى ھەزار .

[ۋە ھەربىر خەت يۈزىنىڭ گۈلدەك ، ھەربىر گۈل مىڭلارچە
ناۋا قىلدى .]

ئول شارابى تەھۇر نەشئەسىدىن ،
بولدى تەبىئىم دۇرۇست ، سىندى خۇمار .

[ئۇ پاكىز مەينىڭ شادلىقىدىن ، كۆڭلۈم ئېچىلىپ ، خۇمار-
رىم بېسىلدى .]

تۇرغە بىر شور سالىدى ھال ئارا كىم
ئويقۇدىن بولدى شەۋقلەر بىيدار .

[ئۇ خەت كۆڭلۈمگە شۇنداق بىر تىنچسىزلىق پەيدا قىلدى-
كى ، زوق-شوخلىرىم ئويقۇدىن ئويغاندى .]

لۇتق ئەۋۋەل كېرەك سۈلەيماندىن ،
سۇڭرە مۇرى زەئىفدىن گۇفتار .

[ئالدى بىلەن سۇلايمان پادشاھ ئىلتىپات قىلسا ، ئاجىز
چۈمۈلە ئۇندىن كېيىن جاۋاب بەرسە يوللۇق بولىدۇ.]

ساڭا ئوخشالار زەيدۇ ، خالىدۇ بەكر ،
بازە ئوخشارمۇ غازۇ كۇفرۇڭ سار .

[زەيد ، خالىد ، بەكىرلەرگە ئوخشايسەن . غاز ، ئۆردەك ،
سار قانداقمۇ قارچۇغىغا ئوخشىسۇن.]

مىڭ سېغىزخانۇ مۇرغى زەررىندىن ،
قەدرۇ قىيمەتتە ياخشى بىر شۇڭقار .

[مىڭ سېغىزغان ياكى ئالتۇن توخۇدىن بىر شۇڭقارنىڭ
قەدر-قىممىتى ئارتۇق.]

مېنى ئول جىلۋەگاھە چىرلاپسەن ،
ۋەھ ، نې خۇشدۇر بىشارەتى دىيدار .

[مېنى ئۇ جىلۋىگاھقا تەكلىپ قىپسەن ، ۋاھ ، دىدار كۆرۈ-
شۇشنىڭ بېشارىتى نېمىدېگەن ياخشى!]

كۆرمىگەن تۈشكە كىم قىلار تەئبىر ،
تەگمەگەن خەتكە كىم جەۋاب يازار .

[كۆرمىگەن چۈشكە كىممۇ تەبىر بەرسۇن ، تەگمىگەن خەت-
كە كىممۇ جاۋاب يازسۇن .]

يەنە دەپسەن ماڭا جەفا قىلدىڭ ،
بۇ سۆزۈڭدۈر جەفا ، قىل ئىستىغفار .

[يەنە ماڭا جاپا قىلدىڭ دەپ يېزىپسەن ، بۇ سۆزۈڭ ماڭا
جاپا بولۇپ قالدى ، توۋا قىلغىن .]

مېھرى رەخشانغە زەررە تەئسىرىن ،
باۋەر ئەتكەي قاچان ئۈلۈتئەبىسار .

[ئۆتكۈر كۆزلۈك كىشىلەر ، چاراقلاپ تۇرغان قۇياشقا زەر-
رىچىلەرنىڭ تەسىرى يەتكۈزەلمىشىگە قانداقمۇ ئىشەنسۇن؟]

ئىپتىدادە سەراپىدىن نې رەۋا ،
قۇلۇزومى بىگىران سارى ئىزھار .

[بىپايان دېڭىزغا ئالدى بىلەن ئالۋۇننىڭ سۆز ئىزھار
قىلىشى قانداقمۇ راۋا بولسۇن؟]

گەن گۆھەردەك قىلىپ ، تارىخنامىگە يېزىپ قويدۇم .

نەزم بولمىش دۇر ئىبارەتتە ،

نى ئۈچۈنكىم نەزاكەتى بىسىار .

[سۆز ئارىسىغا تىزىپ قويغان شېئىرلىرىڭمۇ شۇنداق نەپىس

ۋە نازاكەتلىك چىقىپتۇ .]

يۈز سۈمى ياخشى ئات مەنى مەدىيۇن ،

دەپ يازىپسەنكى ھىممەتنىڭ زەخخار .

[دېڭىزدەك ھىممەتنىڭ جۇش ئۇرۇپ : ”تۇياقلىرى ياخشى

يۈز ئاتقا مەن كېپىللىك قىلىمەن“ دەپ يېزىپسەن .]

دېدىلەر قىلماغىل ئاڭا تەئرىخ ،

مەن دېدىم : ”ياخشى ئاتۇ يۈزى بار“

[باشقىلار ماڭا : ”بۇ گەپنى تارىخنامىگە كىرگۈزمەڭ“

دېيىشتى ، لېكىن مەن ”ياخشى ئاتتىن يۈزى بار“ دېگەن سۆزنى

يازدىم .]

يەنە يازدىڭكى يادگار ئەتدىم ،

سەڭا بىر تون ، زېھى ئىنايەتى يار .

لېك ئاۋارەمەن قۇيۇن ئاسا ،
ۋادەئى ھەيرەت ئىچرە لەيلۇ نەھار .

[لېكىن مەن ھەيرانلىق ۋادىسىدا كېچە-كۈندۈز قۇيۇندەك
چۆرگىلەپ يۈرگەن ئادەممەن .]

دام ئارا مۇرغى پۇر فىشان يەڭلىغ ،
تۇرغە مەجبۇرۇ بولغەجەب مۇختار .

[خۇددى توزاققا چۈشۈپ قېلىپ ، تۈكلىرى توزۇپ كەتكەن
قۇشقا ئوخشاش ، ئىختىيارىم ئۆزۈمدە ئەمەس . بۇ قانداق ئەر-
كىنلىك-ھە ؟]

چىرماشىب مۇندا يۈرمەكسىم ناخۇش ،
ئۈزۈلۈپ ئاندا بارماقسىم دۇشۋار .

[بۇ يەردە يۈرگەن- تۇرغانلىرىمدىن كۆڭلۈم خۇش بولمى-
سىمۇ ، بۇ يەردىن ئۈزۈلۈپ ئۇ يەرگە بارماقسىم قىيىن .]

يەنە تەئرىخى ئەقدى گۇھەردەك ،
ھەسەب فىرمانلىك ئەيلەدىم شەھۋار .

[شۇنداقتىمۇ شاھانە كۆرسەتمەڭنى خۇددى يېپقا ئۆتكۈزۈل-]

[ئۇ توننىڭ يەر يۈزىدە دەرىجىسى بارمۇ ياكى پەلەكنىڭ
بۆشۈكىدە ئورۇنلاشقانمۇ؟]

لېكىن ئول سۆزگە ئەيلەدىم باۋەر ،
ئەھلى مەئنى سۆزى ئەمەس بىكار .

[لېكىن مەن ئۇ سۆزۈڭگە ئىشەندىم ، چۈنكى ئاقىل كىشى-
لەر ئورۇنسىز گەپ قىلمايدۇ.]

توندىن ئولغا ي مۇرادى مەكتۇبىڭ ،
كىم ماڭا ئول ئېرۇر لىباسى فىخار .

[خەت يېزىشتىكى مەقسەتنىڭ توننىڭ گېپىنى قىلىش ئۇ-
چۈن بولىدىغان بولسا ، بۇ خېتىڭنىڭ ئۆزىلا مەن ئۈچۈن پەخىر-
لىك كىيىمدۇر.]

يەنە بىر ۋاجىبۇل-بەيان ئەرزىم ،
ساڭا بار ، ئاڭلا ، ئەي فەھى نىگار .

[ساڭا يەنە بىر ناھايىتى مۇھىم ئەرزىمنى بايان قىلىمەن ،
ئەي ئەقىللىق دوستۇم ، ئاڭلاپ تۇر.]

يازما نامىنى ناقىس ، ئەي كامىل ،

[خېتىڭدە يەنە : "ساڭا بىر تون يادىكار قىلىپ ئەۋەتكەندە-
دىم—" دەپ يېزىپسەن ، بۇ دوستلۇقنىڭ نەقەدەر زور ئىلتىدە-
پاتى-ھە؟]

يازغىل ئول تون نىشانلاردىنكىم
تاپىپ ئالغايەن ، ئەي سەخا ئەتۋار .
[ئەي ساخاۋەت ئىگىسى ، ئۇ توننىڭ بەلگىلىرىنى بايان
قىلغىن ، بىلىپ قالاي.]

ئاقۇ ياشلىمۇ يا قاراۋۇ سارىغ ،
چىتمۇ ، لەمبوقمۇ ياكى روفىش تەۋار .
[ئۇ تون ئاقمۇ ، يېشىلمۇ ، قارىمۇ ياكى سېرىقمۇ ؟ چىتمۇ ،
لەمبوقمۇ ؟ ئەستىرى تاۋارمۇ؟]

ئاڭا ھامىلمۇ مەردى سوفىلارنىڭ ،
يا مەقامىمۇ مەست يا ھوشيار .
[ئۇ توننى سوفىلارنىڭ كۆتۈرۈپ يۈرەمدۇ ؟ ئۇلار مەنزىللىدە-
رىگە يەتكەنمۇ ياكى مەست-مۇستەغرىقمۇ ۋەياكى ھوشيارمۇ؟]

يەر يۈزىدە مەقامى بارمۇ ئانىڭ ،
يا فەلەك مەھدىدە تۇتارمۇ قەرار .

يوقكى ھەق سۆزنى ئەرر ئېتىب قىلغاي ،
ياردىن دەفئ ئەيىب ، ئۆزدىن ئار .

[لېكىن ھەق سۆزنى سۆزلەپ چۈشەندۈرسە ، دوستلارنىڭ
ئەيىب-نۇقسانلىرى ۋە ئۆزىنىڭ خىجىلچىلىقى يۈيۈلۈپ كېتىد-
دۇ.]

ھەرق رىندانە مەركەبىن سۈرسەم ،
ۋەزىمى تۈركانەدۇر ئاڭغا مىزمار .

[شوخ ھەرپ تۇلپارلىرىنى چاپتۇرغىنىمدا ، ئۇنىڭ مەيدان-
دىكى ھەرىكەتلىرى تۈركلەرچە چەيدەس بولىدۇ.]

سېنى ئەنفاسك ، ئەي مەسپو ، ئەتمىش ،
ناتىقىم قۇشلارنى مۇسقىار .

[ئەي ئەيسادەك خۇش نەپەسلىك دوستۇم ، سېنىڭ شېرىن
تىنىقىڭ مېنىڭ نۇتۇق قۇشلىرىمنى خۇددى مۇزىكا چالغاندەك
سايىرىتىۋەتتى.]

سۈرمەگۈنچە نەفەسلەرىن نەيئى ،
تىرىلىپ باڭ ئەيلەمەس مىزمار .

[ئەگەر ئۇ نەي بولمىسا ، ھەرقانچە پۈۋلىگەن بىلەنمۇ توم

لەقەبۇ نىسبەتەمنى قىل ئاڭا يار .

[سەن ئۆزۈڭ مۇكەممەل ئادەم بولغاندىن كېيىن ، ماڭا
خەت يازغاندا مېنىڭ نامىمنى چالا-چولتا يازمىغىن ، خەتكە مې-
نىڭ نام-نەسەبىم ۋە تەخەللۇسۇمنى قوشۇپ يازغىن .]

سېنى مەن ھەم پەقەت ”سەلاھ“ دېسەم ،

سالېھ ئولغاي ۋەلى بولۇر ئازار .

[مەنمۇ سېنى پەقەت ”سالاھ“ ، ياكى ”سالېھ“ دەپلا ياز-

سام ، بۇ ساڭا ئازار بولىدۇ .]

قىلماغىل ھەم شۇجو سۆزۈمگە نىگاھ ،

نىسبەتۇ ئىفتىلاۋۇ ، ئىستىكىبار .

[ئۇنداق دېسەم سەن مېنى : ”ئۆزىنىڭ نىسبىتى ۋە ئۇلۇغ-

لۇقىنى پەش قىلىدىغان تەكەببۇر كىشىكەن“ دەپ قالمىغىن .]

كىبىرۇ پىندارۇ نەخۋەت ئولدۇركىم ،

كىشى ئىززەت ئېلىنى كۆرگەي خار .

[ئەزىز كىشىلەرنى خار كۆرگۈچىلەرنىلا تەكەببۇر ، مەنمەد-

چى دېيىشكە بولىدۇ .]

ئۇلۇغ-ئۇششاقلارنىڭ ھەممىسىگە زەمزەمدۇر .
خەت جەۋابىن ئۇزاققا تاشلاماغل ،
قىلما مۇنداغ جەفا مەڭا زىنھار .

[خەتنىڭ جاۋابىنى ئۇزاق سۈرىۋەتمە ، ماڭا ھەرگىز ئۇنداق
جاپانى قىلما .]

نار ئېرۇر ئىنتىزار بىلسە كىشى ،
ۋەقىنا رەببەنا ئەزاىبنار .

[ئىنتىزارلىق دېگەن كىشىگە بەئەينى ئوتتۇر . ئەي خۇدا !
دوزاخ ئوتىنىڭ ئازابىدىن پاناھ بەرگەيسەن .]

ئىنتەھەل بەۋلۇ ۋەسسەلامۇ ئەلەيك ،
ۋەئەلا مىن لەدەيكە مىن ئەخبار .

[ساڭا سالامەتلىك تىلەپ گېپىمنى ئاخىرلاشتۇرمىەن ، ساڭا
مەندىن شۇنداق خەۋەر يەتكەي .]

تۆمۈردىن ئاۋاز چىقمايدۇ .]

زەررە قىلماس جەھانغا نەززارە ،

تاپماسا ئاقتابدىن ئىنزار .

[ئەگەر قۇياش چىقمىسا ، زەررىچىلەر جاھانغا كۆز ئاچال-

مايدۇ .]

تا جەھان بار ، جەھاندە بولغايىسەن ،

ئىززەت ئەھلىدە ئاقتاب ئاسار .

[تاكى بۇ جاھان مەۋجۇت بولىدىكەن ، سەنمۇ خۇددى قۇياش-

تەك ئىززەت-ھۆرمەتكە سازاۋەر بولۇپ مەۋجۇت بولغايىسەن .]

خاتىرە رەۋشەنىڭ سىجەنجەلىدىن ،

ۋەجھى باقىيگە بولغىل ئايىنەدار .

[سېنىڭ روشەن كۆڭۈل ئەينىكىڭ ئەبەدىيلىك يۈزلىرىگە

قارىسۇن .]

ھەرزەتلىك ئەلگە قىبىلە تۇل-ھاجات ،

نېمەتنىڭ زەمزمە ، سىغارۇ كىبار .

[سەن ھاجەتمەنلەرنىڭ قىبلىگاھىسەن . سېنىڭ نېمەتنىڭ

قەشقەر خانلىق مەدرىسىگە^①

(بۇ شېئىر قەشقەر خانلىق مەدرىسىنىڭ قايتا تەئىمىر قىلىنىش مۇناسىۋىتى بىلەن يېزىلغان)

چوبىخ مەدرىسەئى خانلىق زىبىس مەۋسۇف ،
دەرىن زامان بەدرۇس ۋە زەبۇن سوست كەمەن .
ھەم سەككەمۇھىت كەرەم ھۈسەيىن ئاخۇند ،
بەھار كۈلكىدە ئاب ۋە پەرخۇي ھۈسەيىن .
جەلى بەرايى سەلىل جەلىل خەيرىلھاج .
سەمى مۇسى ئومران سەمىرو سەير فەتەن .
نىكەرد مەدرىسە بىل قەسرەدىن بىكەردە بەدۇ .
ۋەزان نەمۇدە بەنا دەرجىنان يىخود مەسكەن .

[خانلىق مەدرىسەسى ئۇزۇندىن بىرى كونسرىغان بولۇپ ،
خاراب ۋە يىقىلىش ھالىدا ئىدى . ھىممەت تەبىئەتلىك ۋە ساخا-
ۋەت دېڭىزى بولغان ھۈسەيىنئاخۇن ، ياخشى ئەخلاق ۋە ئوبدان
ئىشلارنىڭ باھارى ۋە ھاجىلارنىڭ ئەۋزىلى ۋە مۇسا ئەلەيھىسسا-

① بۇ شېئىرنىڭ ھەر بىر مىسراسى ئەسلى ئىملا بويىچە بولغاندا
ئەبجەد ھېسابى بويىچە 1312 دېگەن ھىجرىيە يىلى چىقىدۇ .

مەنشۇرى قەزا ئىرۇر مىسالى .
ۋاجىب پەلەك ئۆزرە ئىمتىسالى .
قىلمىش ئاڭغا ھەق بېلىپ ئىنايەت .
تامغاي لەياقتى ۋىلايەت .
ئىلكىدە ئىنىڭ مەفاتىھى جۇد .
ئەدىلىدىن ئانىڭ ۋۇجۇد خۇشئۇد .
ئالەم ئۆزرە مېھرى ئەبرى نىسان ،
جان بەخش سۆزىدۇر ئابى ھەيۋان .
لۇتقىدىن ئىرۇر جەھاندا ھەردەم ،
ھەر دۈردەدۇر ئۆزخامە ھەردەم .
ھاكىم كۆر(ر)كى ئەھلى ئەقىل ۋە ئىدراك ،
ئەفئالى دۇرۇست نىيەتى پاك .
كەم بولماسە ئەۋنى ناتىۋانغە ،
كۆپ بولسا سىياسەتى يامانغە .
بولسا ئاڭغا بارچە ئىشتا يادەر .
دەستۇۋرى شەرىئەتى پەيغەمبەر .
ۋە ئەلەيكە زەمان ئەمرى ئەئزەم .
بۇ بارچە سىفەتدەدۇر مۇسەللەم .
بۇ شەھ بولۇبان سىتۇدە نىيەت .
ئاسۇدەلىك ئىچرە دۇر ئەيىمەت .
ئەربابى مۇناسىبە ئەمىندۇر .
ئەسھابى ئالۇمە ھەم مەئىندۇر .
ئۇلدۇر زەفەر ئىلە ساھىبى پەر .
پەرخۇندە ۋۇ پەرساغۇ مۇزەپپەر .

تەجەللىنىڭ ئىسمائىل ھاكىمغا
يازغان سالام خېتى

ساقى مەيى لەئلى رەڭ كەلتۈر ،
غەم شىشەسى ئۆزرە سەڭ كەلتۈر .
تۆت جامى مەيى جاھان نىمانى ،
جەم قىل مەنى ئاشىقۇ كەدانى .
مەي تۈتكى زەمانە شادىماندۇر ،
دەۋرانى ئەمىرى كامىراندۇر .
دۈر تۇرغە خۇش ۋە خۇجەستە ئەھدى ،
ئادەمۇ ئەمانۇ ئەيش مۇھتەدى .
ئەھدىدە ئولۇپ زەمانە بىغەم ،
سەھرا خۇشۇ شەھىرى شادۇخۇرەم .
تەبىئى بەربان سەفادىن ئەئىين ،
شەھىرى ئولدى نىگارخانەئى چىن .
ئىنسابدىن ئاچىلىپ گۈللەر ،
گوياكى كۈلۈپ چەمەندە گۈللەر .
دۈر ھۈكمىغە بارچە خەلق مەيلى ،
ئۇل نەئكە قايسە مەيلى لەيلى .
فەرماندىن ئولكەچكە باشىن ،
فەرمانى قەزا قىلۇر تىلا شىن .

راھەت چىمەندە شادىمان قىل .
دەۋلەت ۋەتەندە كامران قىل .
بۇ باغنى ھەم ئاڭغا ئالمى ،
قىل يۈمەن ئەيلە ئەيش بارگاھى .
بۇ قەسىرگە دۇر بېھىشت ئەئىمىن .
خۇش مەنزىر ۋە تازە تەرھى ۋەرەكىن .
كەردۇن كەبى پايەسى مۇئەللا .
كۆز كەۋكەبى سايەسى مۇجەللا .
دۈرمەردەك ئۇل يەلەك كۆزىدە .
فەردۇسى بىرىن بۇ يەر يۈزىدە .
توققۇز كۈنۈد باشدا كەردان .
سەككىز گۈلشەن ئىچىدە مېھمان .
يۈزرەك باھارىغىز ئاراسىدا .
ئارام ۋە فەراغەت ئوتراسىدا .
تارىخنى ئەيتىبان تەجەللى .
چۈن خاتىرى ئەيلەدى تەئەللى
قىل دۆلەتۈ ئىززىتىن مۇئەببەد .
پەزلى ئىلە مۇجەررەت .
يارەببەكە بۇ شەنى ئەئىلاھ (رۇز)
ئىشرەت بىلەن كامكار ۋە فەيرۇز .
رىزۋان دىدى ئەي ھورىق خۇشدىل ،
ئىشرەتگەھى شەئىبان رەقەم قىل .
مۇھەممەت سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە ئالائىھى ۋە ئەسسا .
بىھى ئەجمەئىن

يوقتۇر كىشىغە ئانىڭدىن ئازار ،
دۇر ئەدلى ئىلە ھۆكىمى كەرەم بازار ،
مەيدانى كەرەمدە فارس ئۇلدۇر .
ھىممەتدا ئەبۇلفەۋارس ئۇلدۇر .
ھۆكىمى ئىچرە ئىسكەندەرى زەمانە .
ھېكمەتتە ئەرەستۇ ئى يىگانە .
ئىشراق ئارا ئەقلى ئەين شارق .
مىسباھى مۇغارىقۇ مەشارق .
.. دۇر ئىسمىدە تۆرت ھەرۇپ نامى .
ئەركانى جاھان كەبى كەرامى .
مۈلۈك ئەفرى ئورنىدە تۆرت گەۋھەر .
تەبىر تىنىدە تۆرت ئەناسەر .
ئەۋۋەلقىسى ئەقل ئىبتىداسى .
ئىككۈنجىسى ئەرئىش ئىنتىھاسى .
نەسفى يەنادادۇدىن خەتىدۇر .
كىم نۇر ئىلە شەرئى ئۈستىدۇر .
يارەببىكە بۇ شاھى دەدكەرنى .
خۇرئىدە جەھانى كەررۇ پەرنى .
بەرگىل ئاڭا بارچە ئارزۇلار .
ئاپەتى جۈپتى زەمىن نە بىلەن ئەدۇلار .
ئەدلى ئىلە يارات جەمالىغە نۇر .
قىل رەئەيتۇ شەرئى بىرلە مەنسۇر .
قىل ئەقىلدا روھ قۇددۇس پايە .
ئەھلى شەرەپ ئوزرە ئىش ساپە .

تەجەللى شېئىرلىرىدىن

لەن تونۇشۇپ قالغان ھەمدە داۋاملىق ئىزدىشىپ تۇرغان . ئۇ .
زۇن ئۆتمەي تەجەللى ھىندىستانغا ئوقۇشقا چىقىپ كەتكەن .
ئىسمائىل ھاجىم ئۆيىگە قايتىپ كېلىپ ، بىر يىلدىن كېيىن
تەجەللىدىن خەت كەلگەن . ئىسمائىل ھاجىمۇ جاۋاب خەت يېزىپ ،
ھىندىستانغا چىقىدىغان سودىگەرلەردىن تەجەللىگە
ئەۋەتكەن .

ئىسمائىل ھاجىم 1950-يىلى 8-ئايدا سەكرات ۋاقتىدا يېزىپ .
قىم دوستى توختىنىياز ئاخۇنۇمغا تەجەللى ئەۋەتكەن سالام خەت
بىلەن بىر دانە قۇرئاننى تەقدىم قىلغان ھەمدە ئۇنى چىڭ ساقلاپ ،
تەجەللى ھەم ئۆزى ئۈچۈن دۇئا-تەلاۋەت قىلىپ تۇرۇشنى
ۋەسىيەت قىلغان . 1980-يىلى توختىنىياز ئاخۇنۇم خەت ھەققىدە
ئوغلى ئۆمەر توختىنىيازغا ۋەسىيەت قالدۇرۇپ ، ئالەمدىن ئۆتۈپ
كەن . ھازىر بۇ خەت (ئەينى نۇسخىسى) قوشتاغ يېزا باشلانغۇچ
مەكتىپىنىڭ دەم ئېلىشقا چىققان ئوقۇتقۇچىسى ئۆمەر توختىنىياز
يازماقچى .

ھىجرىيە 1300

قالە ھەل فەقىرۇل ھەقىرۇددائى ئەقىلىس سەقىلەينىن
سەيىد ئەۋلادى ھۈسەينۇت تەجەللىيۇل مۇجەللىيۇد
دېھلىۋى .

خەسسەسەھوللاھۇل قەۋىيى بۈكەرد مەھۇل سورررۇ
لەتفەھۇل مەئىنۇۋى . ئامىن .

شائىر ھۈسەينخان تەجەللى ھىجرىيە 1300-يىلى (مىلادى
1880-يىللار) ھىندىستاندا ئوقۇۋاتقان مەزگىلدە گۇما ناھىيە
قوشتاغ يېزا ئىسمىلا كەنتىدىكى شائىر ۋە خەتتات دوستى
ئىسمائىل ھاجىمغا ئۇيغۇر يېزىقىدا ، شېئىرىي تىل بىلەن 100
كۆپلىتىلىق سالام خەت يازغان . خەتنىڭ ئۇزۇنلۇقى 30
سانتىمېتىر ، كەڭلىكى 20 سانتىمېتىر ، خەتتە ۋەتەننى كۈي-
لەش ، ئۆز يۇرتىنى ، دوست-بۇرادەرلىرىنى سېغىنىش ھېسسىدە-
ياتى مەزمۇن قىلىنغان بولۇپ ”بىسىمىلاھىر رەھمانىر
رەھىم”دىن باشلاپ بەش جۈملىلىك ئايەت بىلەن باشلانغان .
تەجەللى خەتنىڭ ئاخىرىغا ئىمزاسىنى قويۇپ ”يۇقىرىقى
سۆزلەرنى پېقىر ئىشەنچلىك كىشى ھۈسەين تەجەللى-مۇجەللى
دېھلىدا دەيدىم . ئاللا ئۇنى ھۆرمەتلىك سۆزلەر بىلەن خاسلاندىر-
غاندىر . ئامىن ! ھىجرىيە 1300-يىلى” دەپ ئەرەبچە خاتىمە
يازغان .

شائىر ھەم خەتتات ئىسمائىل ھاجىم ئۆسمۈرلۈك چاغلىرىدا
قاغىلىقتا بىلىم تەھسىل قىلىۋاتقان ۋاقتىدا شائىر تەجەللى بى-

ۋەخەيرۇل-ۋەرىيە مەن كانە يەنغەئۇ لىل-ۋەرىيە ،
بىكەففەل-ئەزا ئەنھۇمۇ خەككىل-مەۋاھىبى .

[كىشىلەرنىڭ ياخشىلىرى كىشىلەرگە پايدا يەتكۈزىدىغان
ئادەملەردۇر ، مىسكىنلەرنىڭ دەردىگە دەرمان بولۇش ، ھالىدىن
خەۋەر ئېلىش ئۇلار ئۈچۈن خۇشاللىقتۇر .]

ئىككىنچى بابتىكى شېئىرلىرى

ئەخىللاى زوروسسالامۇ ئەلەيكۇم ،
ۋەما زىلتۇ مۇشتاقەن ئەختۇئىلەيكۇم .

[ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم ، ئاپئاق قىرىنداشلىرىم ! مەن قاينۇ
ئىچىدە يىغلاپ سىلەرنى سېغىنىپ كەلمەكتىمەن .]

ۋەما ئىندىيەل قەلبۇللەزى كانە ساھىبى ،
ۋەلەكىننا ھۇمۇن غىبتۇ ئەنكۇم لەدەيكۇم .

[ماڭا ھەمراھ بولۇپ كېلىۋاتقان قەلب ھازىر مەندە يوق ،
لېكىن ، ئۇ سىلەردىن ئايرىلغىنىمدىن بۇيان سىلەرنىڭ ھوزۇ-
رىڭلاردادۇر .]

لەئىن كۇنتۇ بىل جۇسمانى ئەنكۇم ئەلا نەۋەييە بەئىد ،
پەرۋى بىزاكەل قۇربى بەينە يەدەيكۇم .

تەجەللىنىڭ ئابدۇقادىر داموللام تۈزگەن
«مىقتاھۇل ئەدەب» (ئەدەبىنىڭ ئاچقۇچى)
ناملىق ئەرەبچە شېئىرلار توپلىمىغا
كىرگۈزۈلگەن شېئىرلىرى

بىرىنچى بابتىكى شېئىرلىرى

ۋەما كانە كۈسرۇن لىل-لەئىمى بىزائىبى .
كەما لەيسە قۇللۇن لىل-كەرمى بىئائىبى .

[كەمبەغەللىك ئېسىل كىشىلەرگە نىسبەتەن ئەيىب بولال-
مايدۇ ، شۇنداقلا باياشاتلىق پەسكەشلەر ئۈچۈن شەرەپ
بولالمايدۇ .]

غىنەل قەلبى ئىندەل-ئارىفنىنە ھۇۋەل-غىنا ،
ۋەزالىكە كەنزۇن قەۋنەھۇ ئەلفۇ راسىبى ،

[ھەقىقەتنى تونۇغانلارنىڭ نەزىرىدە قەلب بايلىقى ھەقىقىي
بايلىقتۇر ، ئەنە شۇ دىلنىڭ بايلىقى ئۈستىنى مىڭلارچە تاغ
بېسىپ تۇرغان چوڭ بىر كاندۇر .]

رۇۋاتىسىلەر ، كىشىلەرنىڭ ئۇزۇن تونلىرى سىلەرنىڭ (ساخا-
ۋەت ۋە ئىلىم مەرىپەتتىن ئىبارەت) ئىككى تونۇڭلاردىن قىسقا
كېلىۋاتىدۇ .

ۋە ئەشكۈرۈ ھۆسنەلخۇلقى مىنىكۈم ۋە ئىلمەكۈم ،
لەقەدكانە لىرىزقەن جەنا جەننەتەيكۈم .

[مەن سىلەرنىڭ گۈزەل ئەخلاقىڭلارغا ۋە بىلىمىڭلارغا
رەھمەت ئېيتىمەن . ئاللاغا قەسەمكى سىلەرنىڭ(گۈزەل ئەخلاق
ۋە بىلىمدىن ئىبارەت) ئىككى باغچاڭلارنىڭ مېۋىسى ماڭا كۆپ
رىسقى بولدى .]

ھىبالۇن ۋە ئەريازۇن ۋە سۇبھۇن ۋە ئەنجۇمەن ،
فەئەنتۇم جەمىئۇل خەلقى ئىندىيەۋەيكۈم .

[سىلەر شىجائەتتە تاغلار ، ئىلىم مەرىپەتتە باغلار ، ساخا-
ۋەتتە بۇلۇتلار ۋە كىشىلەرگە توغرا يولنى كۆرسىتىشتە يۇلتۇز-
لارغا ئوخشايسىلەر . ئېھ . . . ! قېرىنداشلىرىم ، شۇڭا سىلەر
مېنىڭ نەزىرىمدە كىشىلەرنىڭ جەۋھىرى سىلەر .]

ئەجەددەمە دەي كەررىل ئەجەددەيىنى رۇبۇونا ،
ئەلەيكۈم بىرودەلپەزلى فى ئەبرەدەيكۈم .

[كېچە-كۈندۈز تەكرار تاپقان مۇددەتتە پەرۋەردىگارمىز

[ئاللاغا قەسەمكى سىلەردىن يىراقلاشقاندىن كېيىن ، تىنىم ئۆز جايىدا تۇرغان بولسىمۇ ، مېنىڭ روھىم ئەنە شۇ يېقىنلىق سەۋەبىدىن سىلەرنىڭ ئالدىڭلاردىدۇر .]

ماھاسنىكۇم فى لەۋھى زىكرى رەقائىمۇ ،
فەلەل ئۇنسە ئۇنساھۇ ۋەلا رەقمەتەيكۇم .

[سىلەرنىڭ گۈزەل ئەخلاقىڭلار مېنىڭ ئەسەش خاتىرەمگە يىزىلغان . مەن دوستلۇقىمىزنى ۋە سىلەرنىڭ (ئاستىن ئاتۇش ۋە ئۈستۈن ئاتۇشتىن ئىبارەت) ئىككى باغچاڭلارنى ھەرگىز ئۈنتۈمايمەن .]

ھىزارە تۈكۈم ۋەلبەدۋۇ سىيانى نەدۋەتەن ،
ۋەخبەن فەما ئەبھاقەرىيا قەرىبەتەيكۇم .

[سىلەرنىڭ شەھىرىڭلار ۋە يېزاڭلار سۆھبەتداشلىق ۋە پا-
راۋانلىقتا باراۋەر ئىكەن . بۇ ئىككى يېزاڭلارنىڭ مېھماندارچى-
لىقى نېمىدېگەن ئېسىل-ھە!]

تەجەررەنە ئەز يالەل مۇرۇۋەتە ۋەلۋەفا ،
ۋە ياق سۇرۇرەيتۈن ناسى ئەنھۇللەتەيكۇم .

[سىلەر ئادەمگەرچىلىك ۋە ۋاپادارلىقنىڭ پەشلىرىنى سۈ-

زەۋى شەرىق فېتىمۋالنى كەلمە ۋالى ،
مىنەششەرەفىل بەئىدە لىفايسەتەينى .

[ئۇ ئۆيلەرنىڭ) پارقىراق ، ئۇزۇن نەيزىلەرگە ئوخشاش
ئىككى تەرىپى كەڭ ، ئېگىز پۈتكۈن دەرەزىلىرى بار .]

مۇفەرر شىلماپ بىمەكرۇماتىن ،
ۋە بىلمەمىل ئەلىيەتى مۇئمەدەينى .

[سەينالرىغا مۇستەھكەم ئالىي ھىممەتلەر ۋە ساخاۋەتلەر -
دىن بىسات سېلىنغان .]

ۋە ئىننە مىنەن نەدى بىما ئويۇنەن ،
ۋە مىن بۇسرا ۋە يۇسرا جەننەتەينى .

[بۇ ئىككى ئۆيدە ھەقىقەتەن خەيرى ئېھساننىڭ بۇلاقلىرى
ۋە خوش خەۋەر ئاسايىشلىقنىڭ ئىككى باغچىسى بار .]

شەمۇ ئۇدىرىەتىن ۋە شۇمۇسۇسەۋدىن ،
تۈزىنۇ ھۇد ماخىلالەل كەررەتەينى .

[بىلىمىنىڭ چىراغلىرى ۋە ئۇلۇغلىقنىڭ قۇياشلىرى ئۇ
ئۆيلەرنى كېچە - كۈندۈز زىننەتلەپ تۇرىدۇ .]

سەلەرگە ئىككى سوغاق (ئەتىگەن ، ئاخشام) ۋاقتىڭلاردا پەزىلەت-
نىڭ تونلىرىنى كىيدۈرسۇن .

ۋە دۈمتۈم كاما رۇمىتۇم ۋەلازال ۋەفەدەن ،
سانائۇل مۇجەللى ۋە سالامۇ ئەلەيكۈم .

[سەلەر ئارزۇ قىلغىنىڭلاردەك ياشىغايىسىلەر ، تەجەللىنىڭ
مەدەھىيە ھەم سالامى سەلەرگە داۋاملىق يېتىپ تۇرغاي .]

تۆتىنچى بابتىكى شېئىرلىرى

فەئىنلەم تەئىرىفىنى فەئىرىغەينى ،

ئەنا ئىبنۇ مۇجەللىل ھەللە بىتەينى .

[(سۆيۈملۈكۈم ، سۇئادا) مېنى تونۇمىغان بولسىڭىز ،
ئەمدى تونۇپ قويۇڭ ، مەن بولسام ئىش-ئىزلىرى روشەن زات-
نىڭ ئىككى قېتىملىق مۇسابىقە مەيدانىدا بىرىنچىلىككە ئېرىش-
كەن ئوغۇلدۇرمەن .]

فەئىن لەنا لەبەيتەن مەن ئەلائىن ،

ۋەبەيتەن مەن ھۇدەن مۇستەشرىغەينى .

[شەكسىزكى ، بىزنىڭ يۇقىرى مەرتىۋە ۋە ھەققانىيەتتىن
پۈتۈپ چىققان ناھايىتى ئېگىز ئىككى ئۆيىمىز بار .]

[بىزنىڭ چېگرىمىزدىن ھەرقانداق كۈچ-قۇدرەتنىڭ ئىگى-
سىمۇ بۆسۈپ ئۆتەلمەيدۇ، ئۇچار قوشلارمۇ ئۇنىڭ ئۈستىگە
يېتىپ بولالمايدۇ.]

ئەلەينا بۇردۇن مەجىدىدىن ھاشىمىن ،
ۋە ئىززىن غالبىيىن فاخرەيىنى .

[ئۈستىمىزدە ھاشىم ۋە غالب دېگەن بوۋىلىرىمىز قالدۇ-
رۇپ كەتكەن ئىززەت ۋە شەرەپنىڭ تونلىرى بار.]

پەكانەت تۇلۇۋەتتۇلاجەمئەن ،
لەنا بىز يۇلىنا مۇتەشەببەيىنى .

[كۈچ-قۇدرەتتە ۋە ساخاۋەتلىك بىرلىكتە بىزنىڭ پەشلىرىد-
مىزگە ئېسىلىپ كەلدى.]

ۋە ئىننا ئىندەما بولەغەت قۇلۇبۇن ،
ھەنا جىرەھا مىنەلقا شۇرەتەيىنى .

[شەكسىزكى ، بىز ئىككى يىل يۈز بەرگەن قەھەتچىلىكتىن
جانلار ھەلقۇمىغا يېتىپ قالغان چاغدا]

فەھەرنا كۈللە يەۋمىن لىل ياناما ،

بەھىتانى لىل مەكارىمى قەد ئۆھىيتا ،
ئەلەل مەجدىل ئەسلى مۇئەسسەسەينى .

[ئۇ ئۆيلەر گۈزەل ئەخلاقنىڭ تاملرى بىلەن ئورالغان ،
مۇقىم شەرەپ ئۈستىگە ئۇل سېلىنغان .]

مۇرەققى ئىس سامائى بارىز ئىنرەزىن ،
مەھابىتۇھا فۇۋەيقەل فىرقەدەينى .

[ئۇ ئۆيلەرنىڭ ئاسمانلىرى ئىززەتنىڭ زېمىنىدا يۇقىرى
كۆتىرىلگەن بولۇپ ، ئۇ زېمىننىڭ تۇرار ئورنى فىرقىدان ناملىق
ئىككى يۇلتۇزنىڭ سەل ئۈستىدەدۇر .]

شەرەپنا كۈللەزى ئىلمىن ۋە ئىلمىن ،
ۋە فەۋقەنا كۈللۈھۈن بىل مەنسەبەينى .

[مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا تۇغقان بولۇش ۋە ئىلىم مەرىپەتتە
يۇقىرى بۇرۇلۇشتىن ئىبارەت ئىككى مەنسەپ ئارقىلىق
ھەرقانداق دانا ، بىلىملىك كىشىدىن ئۈستۈنلۈكنى ئىگەللەپ
غەلبە قىلىپ كەلدۇق .]

فەلا يەستى ئۈزۈبەت شىن ھىمانا ،
ۋەلا تەئەلۇھۇ زاتۇ جۇننەتەھەينى .

زىلاھى خۇسۇمەتنىۋە زەلامى كۇفرىن ،
لەغابىدە فەئىدە زاھىقەتەينى مۇدا بىرەينى .

[ئىككى زۇلمەتنىڭ قارا بالالىرى كۆتۈرۈۋېتىلگەن نۇرنى
(قۇرئان) نازىل قىلدى . شۇڭا زۇلمەتلەر بەربات بولدى .]

قەد ئەرسەخنا ئەلا قولىل مەئالى ،
مىنەل بۇشىرى ۋە نۇزرى رايەتەينى .

[بىز ئالاقچان ، ئېگىز چوققىلارغا خوش خەۋەر ۋە ئاگاھ-
لاندىرۇشنىڭ ئىككى بايرىقىنى قاداڭ بولغان .]

سەلىنا ئەن جىنادىن سافىناتىن ،
ۋە ھەددىل مەشرەفەيتى ۋەررۇدەينى .

[(سۆيۈملۈكۈم سوئاد !) بىزدىن ئۈچ پۇتى بىلەن ئۆرە
تۇرۇپ بىر پۇتنى دەم ئالدۇرىدىغان ياخشى ئاتلارنى ، مەشرەپ
ۋە رودەيتنىڭ ئۆتكۈز قىلچىلىرىنى سوراڭ .]

ۋە ئىرشادنا بىبارەقتى كەنابىن ،
ۋە قەزىلىبىن غۇئاتىل پەترەتەينى .

[بىز مۇسا ئەلەيھىسسالام بىلەن ئەيسا ئەلەيھىسسالامنىڭ ،
ئەيسا ئەلەيھىسسالام بىلەن مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوتتۇردە-

ۋە ئەھراپىن تەدامى مەررەتەينى .

[يېتىم ۋە ھۆر تەبىئەت سۆھبەتداشلارغا ھەر كۈنى ئىككى قېتىم . . .]

خەلپا سەق-سەين ھومرەن ۋە بەيزەن ،
كە ئەلا ھىززۇبەيرەج ۋەل لۇجەينى .

[تۈزلەك يايلاقنىڭ ئالتۇن-كۈمۈش تاغلىرىغا ئوخشاش قەدىل ، ئاق ئەركىن تۆڭگىلەرنى سويۇپ بەردۇق .]

كەئەننە خازۇھۈننەئەرسىزقەزەينى ،
ۋە غەزەششەھم مەندۇغۇلقۇتەينى .

[ئۇ تۆڭگىلەرنىڭ گۆشلىرى يىپەكتەك يۇمشاق ، ياغلىرى ئاتقان پاختىدەك ئىدى .]

ۋە فىنا ئەنزەلەررەھمانى نۇرەن ،
بىروفئەن دۇۋاھى زۇلمەتەينى .

[ناھايىتى شەپقەتلىك (تەڭرىمىز) ئاللا بىزنىڭ ھەققىمىزدە ئۇ ئارقىلىق ئاداۋەت بىلەن كۈپۈرنىڭ زۇلمىتىدىن قوتۇلدۇر-
دى .]

بەشىنچى بابتىكى شېئىرلىرى

قەدەيتۈكە لاتۇرىد شەرمەن لىھەبلى ،
فەلايەمكۇ لىس-سەققىنى لەكەر-رۇكۇنۇ .

[سۆيۈملۈكۈم ! سېنىڭ پىدايىڭ بولاي ! ساڭا باغلانغان
مۇھەببەت رىشتىمنى ئۈزۈۋېتىش نىيىتىدە بولما ، سەن كېمە-
لەرگە مايىل بولما .]

فەئىن تۈكۈمىن رۇكۇبىل-بەھرى تەبغى ،
ئەجائىبەل-لەتى فەھى تەكۇنۇ .

[ئەگەر دېڭىز سايىھىتىگە چىقىشتىكى غەربنىڭ قىزىقارلىق
ئىشلارنى كۆرۈش بولسا ، مېنىڭ ھالىمنى كۆرسەڭلا كۈ-
پايە .]

فەئەجۇبۇمىن ئۇبابۇل-بەھرى دەمئى ،
ۋە ئەغرىبۇمىن سەفائىن-ئۇيۇنۇ .

[مېنىڭ كۆز ياشلىرىم دېڭىزنىڭ قايناملىرىدىنمۇ قىزىقار-
لىق قاينام ، كۆزلىرىم دېڭىزنىڭ كېمىلىرىدىنمۇ ئاجايىپ-غارا-
يىب .]

فەتىلكەس-سۇفۇنۇ بەينەل-بەھرى تەجرى ،

سىدىكى ئىككى پەيغەمبەرسىزلىك دەۋرىنىڭ ئازغۇنلىرىنى يال-
تىراپ تۇرغان كىتاب ۋە ئۆتكۈر قىلىچ ئارقىلىق توغرا يولغا
باشلىدۇق.]

ھەدەينا ئەلا ياپە سەبەئى ھامىن ،
ۋە سامىن جەددىنازىل بىھسەتەينى .

[ئىككى تىرىلىشكە مۇيەسسەر بولىدىغان بۇۋىمىز ھام ۋە
ساملارنىڭ ئەۋلادلىرىغا توغرا يولنى كۆرسىتىپ بولغاندىن كې-
يىن ياپەسىنىڭ ئەھلى ئەۋلادىنى ھىدايەت قىلدۇق .]

فەئىدناھۇم ۋە قەدناھۇم جەمئەن ،
بەدىنىن ۋە ئىقتىدار سامىيەينى .

[بۇ يۈكسەك دىن ۋە كۈچ-قۇدرەت ئارقىلىق ئۇلارغا يول-
داشچى بولدۇق ۋە يېتەكلىدۇق .]

قەنەھنۇ ئوسەرەتۈل ئەخسايى تۇررا ،
ۋە نەھنۇ قەرارەتۇن لىسەئادەتەينى .

[دېمەك ، بىز بارلىق شانۇ-شەرەپلەرنىڭ جەۋھىرىدۇرمىز .
دۇنيا ۋە ئاخىرەتنىڭ بەخت سائادىتى ئۈچۈن مەنزىلدۇرمىز .]

[ئۇ بولسا دوستلۇق پۇراپ تۇرىدىغان ساپ مەي بولۇپ ،
ئىپار بىلەن پېچەتلەنگەن . مەن ئۇ مەينىڭ قاچىسى ، قەلبىم
بولسا ئۇنىڭ سۆزگىچىدۇر .]

سەخامىيەتۈن سەرفۇن ۋەراھۇن ئەتىقەتۈن ،
بىھايە ئەتقۇل-ئانى ۋە يەنسەرەفۇز-زۇئۇرۇ .

[بۇ شۇ قەدەر پاك شارابكى ، ئۇنىڭدىن ئەسىرلەر ئازادلىققا
ئېرىشىدۇ ، ئۇلارنىڭ دىلىدىن قورقۇنچ يوقايدۇ .]

ۋەلىل-قەلبى ھەسلاتۇن ۋەلىل-ئەينى قۇررەتۈن ،
ۋەلىل-مەسمەئىل-بەشەرى ۋەلىل-مۇھجەتەل-قۇررۇ .

[ئۇ شاراب دىلغا تەسەللى ، كۆزگە نۇر ، قۇلاققا خۇش
خەۋەر ۋە جانغا ھوزۇر بېغىشلايدۇ .]

ئىزا ناشەھەن ناشى ۋە سۈرەتۇھاسرەت ،
بەدامم-مەھيا ۋەجەھىل-ئەنجۇمۇز-زۇھرۇ ،

[كىمكى ئۇ شارابنى سۈمۈرسە ئۇنىڭ تەسىرى بەدەنگە تار-
قسا ، شۇ كىشىنىڭ يۈزىدە نۇرلۇق يۇلتۇزلار پارلايدۇ .]

يەفۇقۇ سەناھا كۈللە بەرقىن ۋە كەۋكە بىن ،

ۋە ھازىل بەھرۇ مەجرھۇس-سەفنۇ .
[چۈنكى ، سەن چىنماقچى بولغان كېمە دېڭىزنىڭ ئوتتۇرىدا ماڭىدۇ ، مېنىڭ ياشلىرىم دېڭىز بولسا ، كۆزلىرىم كېمە بولۇپ ئاقىدۇ .]

سەككىزىنچى بابتىكى شېئىرلىرى

بەدەت تەلئەتۇس-ساقى ۋە فى يەدەھۇل-خەمرۇ ،
بەلش-شەمسۇ قەدلاھەت ۋە مەتلەئۇھەل-بەدرۇ .

[شارابنىڭ ھەقىقىي ساقىسى قولىدا مەي تۇتقان ھالدا چىقىپ كەلدى . قۇياش خۇددى تولۇن ئاينىڭ ئىچىدىن پارلىغاندەك بولدى .]

سەقانى ئەلا زىكىرىل-ھەببى ۋە رەبىئىھى ،
فەيا ھەببەرەس-ساقى ۋە يا ھەببەرەل-خەمرۇ .

[ئۇ ساقى ماڭا مەي بېرىۋاتقىنىدا ، ماڭا مەشۇقۇم بىلەن ئۇنىڭ تۇرالغۇسىنى ئەسلەتتى . ھەي-ھەي ، ئۇ نېمىدېگەن ئوبدان ساقى ، بۇ نېمىدېگەن بەلەن مەي-ھەي !]

رەھقۇن ئەبىرۇل-ئۇنىسى مىسكۇن خىتامۇھا ،
ۋەنا جۇدۇھا نەفسى ۋەرائۇ قەھەس-سىررۇ .

ئۇلارنى چوقۇم سۆزلىتىۋېتتى.]

ۋەلەۋ ھەجەست كەل-بەرقۇفى سەدرى جاھىلىن ،
ئەلا قەلبىھى لەم يەخفە ئىلمۇن ۋەلاسررۇ .

[ئەگەر ئۇ مەي بىر جاھىلىنىڭ قەلبىگە چاقماققا ئوخشاش
بىر قېتىم كۆچسە ئىدى ، ئۇنىڭ قەلبىگە ھېچقانداق بىر سىر
ۋە بىلىم مەخپىي قالمىتتى .]

يەقۇلۇنە ئىننەل-ھۇررۇ ئەبدۇن لىدەيرىھا ،

ئەجەل فەل-مۇجەللى ئەبدۇھۇۋەھۇۋەل-ھۇررۇ .

[ئۇنىڭ قەدرىنى بىلگەن كىشىلەر ” ھۆر-ئازاد كىشىلەرمۇ
ھەقىقەتەن شۇ مەيخاننىڭ قولى “ دېيىشىدۇ . توغرا ، مۇجەللىمۇ
ھۆر ئادەم تۇرۇپ ، بۇ مەيخاننىڭ قولى بولىدىغۇ !]

ئونىنچى بابتىكى شېئىرلىرى

ئىلەل ئەجەمىل بەردى ھەببۇ فەزالىكۇم ،

ھەببۇن رادىيۇن ۋەلىمامۇل مەيۇممەمۇ .

[قېرىنداشلار ! پەزىلەتلىك زات ھەببۇلئەجەمنى زىيارەت
قىلىڭلار . ئۇ زات بولسا زىيارەت قىلىشقا ئەرزىيدىغان ئەلنى
رازى قىلغان سۆيۈملۈك كىشىدۇر .]

ۋەرىھۇ سەزاھا دۈنەھەل-مىسكۇۋەل-ئەترۇ .

[ئۇ شارابنىڭ نۇرى ھەرقانداق چاقماق ۋە يۇلتۇزنى بېسىپ چۈشىدۇ ، ئۇنىڭ خۇش پۇرىقى ئىپار ياكى ئەتىردىنمۇ ئۈستۈن تۇرىدۇ .]

ۋەلەۋلاھە لىل-زۇھەدى نۇرۇ سەفائىھا ،
لەكانە لەھۇم مىۋ-ۋەسفىھەل-ۋىردۇ ۋەز-زىكرۇ .

[ئەگەر ئۇ شارابنىڭ ساپ نۇرى زاھىدلارغا كۆرۈنسە ئىدى ، ئۇلارچوقۇم ئۇنى سۈپەتلەپ ۋىرد-زىكىرلارنى ئېيتاتتى .]

ۋەلەۋ ۋەقىئەت مىنھا ئەلەل-ئەرزى قەترەتۇن ،
فە تۇربانۇھا مىسكۇن ۋە سەفانۇھا دەررۇ .

[ئەگەر ئۇ شارابتىن يەرگە بىر تامچە ئېقىپ كەتسە ئىدى ، ئۇنىڭ تۇپرىقى ئىپارغا ، قورام تاشلىرى گۆھەرگە ئايلىنىپ كېتەتتى .]

ۋەلەۋ قەببەلەل-بۇكىمانۇ ئەيدى سۇقانۇھا ،

لانىۋتقەھۇم ھەمدەن لەھەننەزمۇ ۋە نەسرۇ .

[ئەگەر گاچىلار ئۇ شاراب ساقلىرىنىڭ قوللىرىنى سۆيە-لىسە ئىدى ، ئۇ مەينى ماختاش يۈزىدىن نەزىم بىلەن نەسىر

[گۈمبىزنىڭ يۈكسەك شان شەرىپى ۋە كۆرۈنۈشى كۆز-
لەرنى ھىران قالدۇرۇپ، راۋان تىللىقلارنى گاچلاشتۇرىدۇ.]

مەبانىن كە ئەجرا مىسساماۋاتى ۋۆتتىدەت ،
ئىللەل ھەشر مىن ھەللىل بەلىيەتتى تەسلەمۇ .

[خۇددى ئۇ پۇختا سېلىنغان ئاسمان جىسىملىرىدەك قىيا-
مەتكە قەدەر خەتەردىن سالامەت بىنالاردۇر.]

ۋەرا ھەلمۇجەللىۋاجىفۇل ئارىمەن ،
ئىئەتەمىھا فى كۈللى شەترىن يۈتەلىسمۇ .

[كۆڭلى بىئارام مۇجەللى قەسىدىنىڭ ھەر قۇرىدا ، تىلىسىم
ھالەتتە تارىخنى ئىپادىلەپ ، قەسىدىنى تاماملاپ راھەت ئالدى.]

مەشاهىدۇ ئەمبارىل ۋۇجۇدى قەد ئەسبەھەت ،
بىلكۈللىس سەننەتۇبىدى ۋە بىل ھۆسنى تۆلىمۇ .

[دۇنيانى گۈللەندۈرگۈچىلەرنىڭ مازارلىرى نۇر چېچىپ
گۈزەللىك بىلەن تونولۇپ كەلمەكتە .]

ۋە تەلقا كەئىبىھا دەقمەتەن ئەبقارىيەتەن ،
ۋە رۇمى يەتەن ھەسنائە تەزھا ۋە تەبەسسۇمۇ .

[ئەي زىيارەتچىلەر ! ئۇ يەرگە بارغىنىڭدا كۈھىقاپنىڭ نە-
قىشلىرىگە ۋە ناز-كەرەشمە بىلەن كۈلۈمسىرەپ تۇرغان ساھىب-
جامال تۈرك قىزلىرىغا ئوخشاش گۈزەل مەنزىرىلەرنى ئۇچرىتىد-
سەن .]

ۋەفى فەرئەھا تۇبىدى مەنا ئىرۇ ھال ئۇلا ،
رۇكۇبەن ئەلسە بەئىششە دادى ۋە تەھكۈمۇ .

[ئۇنىڭ ئېگىز مۇنارلىرىنىڭ ئۈچى يەتتە قەۋەت ئاسماندىن
ھالقىپ كەتمەكچى بولۇۋاتقاندەك كۆرۈنىدۇ .]

قۇببەتۇھا يەھتارۇفى ئەۋجى ئىززىھا ،
ۋە مىراھتۇھەل ئەبساړە ۋەلفۇسۇھۇ يەئىجمۇ .

ئۇنىڭدىن ياخشىراق تۇر ،
كۈشىدە تۇرۇپ قىلغان تۆۋبە ئىستىغپار .
[ئى ئىنسان ، ئىشاننىڭ خانىقاسىغا كىرمە ، ئۇ جايدا ھىي-
لىنىڭ قىسمىقى قۇرۇقلۇق . سەن ئۇ جايدا كىرىپ غەۋغا قىل-
مىساڭمۇ ، بىر بۇلۇڭدا ئولتۇرۇپ خۇداغا تۆۋبە ئىستىغپار ئو-
قۇساڭ بولىدۇ ئەمەسمۇ .]

زاۋا ① ھەققىدە پارچە

ئاندا دەردلەرگە داۋادۇر ، مۇندا ھاجەتلەر زاۋا ،
ياخشىراق تۇر كاپىلۇ بەلخۇ بۇخارادىن زاۋا .

قەشقەر ② ھەققىدە پارچە

جان فىزائىيۇ ئابۇ ھەۋايەش پىندارى ،
كى ئافرىنىشى روھ ئەز تۇراب كاشغەرەست .
ئەھل فەزل بەراندەم سۇخەنكى ھەر يەك شان ،

① زاۋا ، كاپىل ، بەلخ — جاي ئىسىملىرى .

② تەجەللىنىڭ بۇ شېئىرى ئەھمەت زىيائىنىڭ «رابىيە-سەئد-

دىن» ناملىق داستاننىڭ 47-بېتىدىن ئېلىندى .

رۇبائىي ۋە پارچىلار

رۇبائىي ①

ھەۋەس ھا مۇيەسسەر بەزەر مېشەۋەد ،

پەرىۋەش مۇسەخخەر بەزەر مېشەۋەد .

سورەييا مۇسەخخەر بەزەر مېشەۋەد ،

ھەمە كارى چون زەر بەزەر مېشەۋەد .

[جىمى ھەۋەسكە زەر(پۇل) لازىم . زەر بولغاندا كوھىتقاپ-
تىكى پەرىزاتنىمۇ قولۇڭغا چۈشۈرەلەيسەن ، شۇ زەر بولغاندا
ئاسماندىكى ھۈكەر يۇلتۇزنىمۇ قولۇڭغا چۈشۈرەي دەپسەڭ چۈشۈ-
رەلەيسەن ، قىسقىسى ھەممە ئىشقا زەر كېرەك . بۇ جاھاننىڭ
ئىسمىمۇ دۇنيا ، ساڭا لازىم بولدىغىنىمۇ يەنە شۇ دۇنيا .]

پارچە

خانقا ئىچىرە قويما قەدەم ،

ئاندە مەكىر دامى بار .

① بۇ رۇبائىي ۋە پارچىنى ھۈسەيىنخان تەجەللىنىڭ نەۋرىسى
شەمەۋىل ھۇداخان خوجا ئېيتىپ بەرگەن .

تەجەللى شېئىرلىرىدىن

پارچە

زى جىلۋە ھەشت بەھىشت ۋەز قەدەر ھەفت پەلەك
نەسب كاشغەرەست ، ۋەنساب كاشغەرەست ① .

[سەككىز بەھىش كۆرۈنۈشىدە كۆرۈنۈش قەشقەرنىڭ نەسب-
جەسدۇر . ئۈستۈنلۈكنىڭ نىسابى كامىل بولۇشتا قەشقەر يەتتە
ئاسمانغا ئوخشايدۇ.]

① بۇ «پارچە» ۋە «قەشقەر خانلىق مەدرىسىگە» ناملىق شېئىر
1985-يىلى سەئۇدى ئەرەبىستاننىڭ جىددە شەھرىدە نەشر
قىلىنغان سابىت داموللا ھاجىم ئابدولباقى ئوغلنىڭ
(1883_9) «شېرىن كالام» («شېرىن سۆزلەر») ناملىق
كىتابىدىن ئېلىندى .

ھازار مەردو يەكى دەر ھىساب كاشىغەرەست .

[قەشقەرنىڭ سۇ ۋە ھاۋاسىنىڭ جاننى ئارتتۇرغۇچىلىق قىلىدىن ، "جاننىڭ يارىتىلىشى قەشقەر تۇپرىقىدىن كەلگەن" دەپ گۈمان قىلىنسا . قەشقەردىكى پەزىلەت ئىگىلىرى ھەققىدە شۇنداق سۆز سۈرەلەيمەنكى ، ئۇلارنىڭ ھەربىرى قەشقەر ھېسابىدا بىر كىشى بولسىمۇ ، ئەمما بىرى مىڭ كىشىگە تەڭدۇر .]

زاھىل فەزل چەرانىم سۇخەنكى ھەرىكەتلىك ،
ھەزارەد ھەروپەكەن دەر ھىساب كاشىغەرەست .

[قەشقەر ھەققىدە قانداقمۇ سۆز يۈرگۈزەلەيمەن . ئۇلارنىڭ ھەربىرى باشقا يەرلەردە مىڭ كىشى ، لېكىن قەشقەرنىڭ ھېسابىدا بىر كىشى .]

بىكەسىبى ھۈسنى مەكارەم مەرەۋ بىكەردەد جاھان ،
كى ئەين مەئانى ئەندەر كىتاب كاشىغەرەست .

[ئىلىم تەلەپ قىلماق ئۈچۈن باشقا يەرگە سەپەر قىلما ،
چۈنكى بۇ مەنالارنىڭ ھەممىسى قەشقەر كىتابى ئىچىدە تېپىلىدۇ .]

تەكلىپلىك تەھرىر: نېمە تۇللا ئەبەيدۇللا
مەسئۇل مۇھەررىر: قەيسەر قۇربان
مەسئۇل كوررېكتور: خۇدا بەردى خېلىل
كىتاب ئىسمىنى يازغۇچى: ياسن مۇھەممەت

تەجەللى شېئىرلىرىدىن

تۈزگۈچى: مۇختار مامۇت مۇھەممەدى

نەشر قىلغۇچى ۋە تارقاتقۇچى: مىللەتلەر نەشرىياتى

پوچتانومۇرى: 100013، تېلېفون نومۇرى: 010-64290862

نەشرىياتىنىڭ ئادرېسى: بېيجىڭ شەھىرى خېيىڭلى شىمالىي كوچا 14-قورۇ.

باشقۇچى: دىشىن باسما زاۋۇتى

ساتقۇچى: جايلاردىكى شىنخۇا كىتابخانىلىرى

نەشرى: 2000-يىل 9-ئايدا 1-قېتىم

بېسىلىشى: 2000-يىل 9-ئايدا بېيجىڭدا 1-قېتىم

تۆلچىسى: 850×1168م.م. 32 كەسەلم

باسما تاۋىقى: 7

سانى: 3000—0001

باھاسى: 11.00 يۈەن

